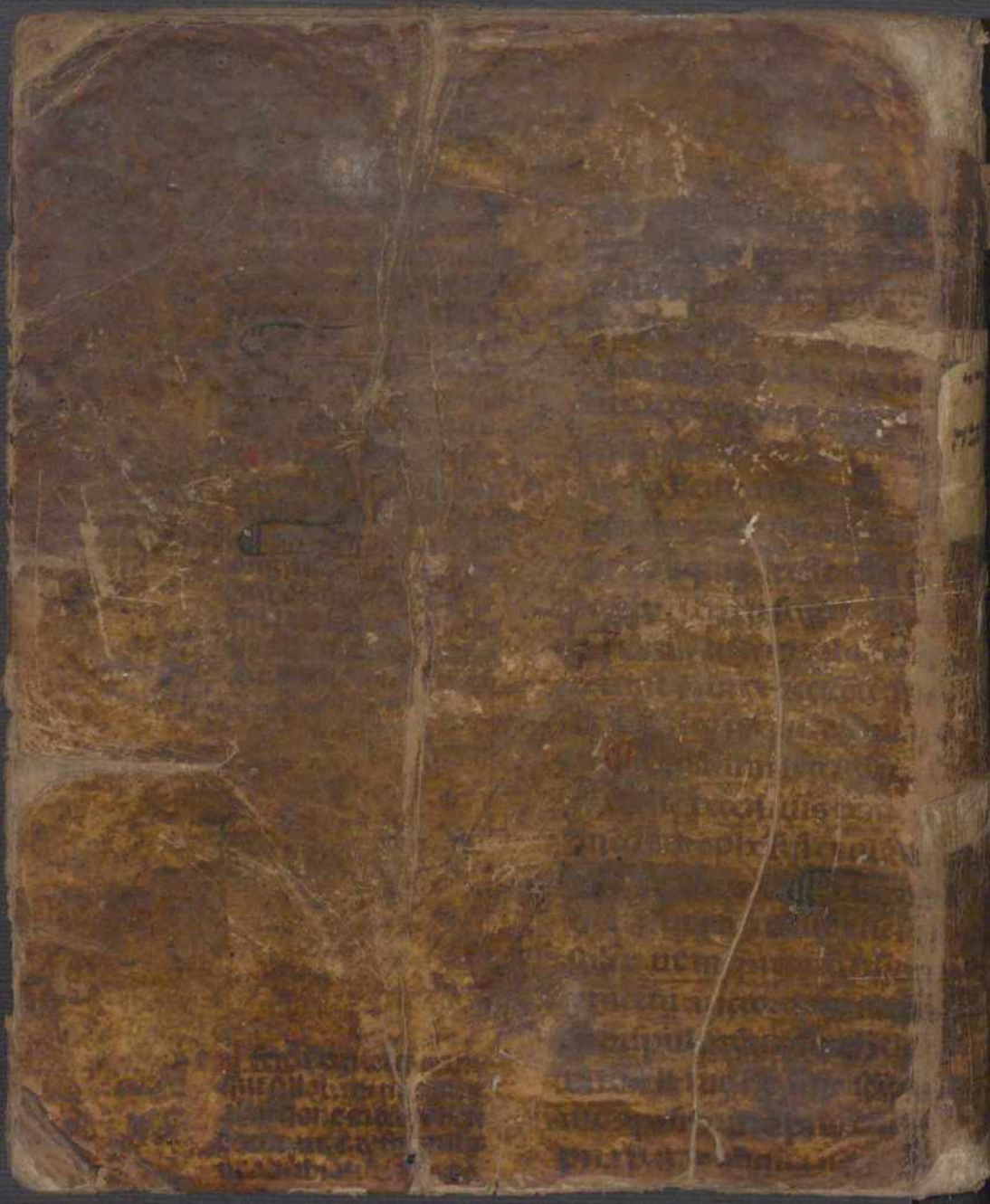

B

872.

שנת
תש

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 872.

Tono

5262 = 1502

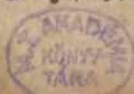
(Sancino)

1193761

חשער הראשון

בביאור התשובה ועיקריה מן הטובות אשר הטיב קט'
עם כרואיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת
מעציהם ולנוס מפח פשעיהם לחאוך בפשם מני פחת
ולקצו מעליהם אפיו ולמדם והקזירים לשוב איו כי יחטאו לו לרוב טובו וישאו כי הוא
ידעי ירם שבאמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ואם הרבו לפסוע ולמרוד
ובדד בונדים בברו לא סגר בעדם דלתי תשובה אל אבנו לאשר העמיקו סרה וכל אבנו
בנים אובכים ארפא מעובותיכם והזקקנו על התשובה בכמה מקומות בתורה
והתבאר כי התשובה מקובלת גם כי יאוב החוטא מרוב זרותיו כס' אם ישוב מיראת
השם ואהבתו שאחז' כזר לך ומחאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ת'
אקירך ושמעת בקולו והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבי כאשר אין יד טובעם מעבת
ויחדש בקרבם רוח טהור להשיב מעלות אהבתו שא' ושבת עד ה' אקירך ושמעת בקולו
ככל אשר אכתי מוצק היום וכו' ככל לבבך וככל נפשך ואומ' כגוף העמין ונאל
ה' אקירך את לבבך ואת לבב זרעך להשיב באהבתו וקנאי איום וקתנכים דברו תמיד
על דבר התשובה עד כי באלו עיקרי התשובה כלם מפורשי' בדבריהם כאשר יתבאר
ודעי כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו ככל יום כי הוא
יודעי כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לננס אמה והמנוס הוא התשובה והוא עומד במרדו
והנו ברעתו וברדו לזאת מתוך ההפכה ולא יגור מפני האף והחמה על כן רעתו רבה
ואחז' על הענין הזה במדרש קהלת משל לכת אל לטוים שחבטן המלך בבית האסורי'
נחתרו מחתרת פרו ויעברו וכאשר אחד מהם בא אל בית הסוקר וראה מחתרת חתור'
והאיש הוא עורמו עצור ויך אותו במטקו אל קשה יום הלא המחתרת חתור לפניך ואיך
לא מיהרת המלט על נפשך ולא ימצא אחור התשוב' וולתי בעמי הארץ אשר הם יאני'
שוככים ולא ישיבו אל לבב ולא דעת ולא תבונה להם למהר להמלט על נפשם ויש
מהם נדחים מעל השם כס' לא יאמינו לעונש החטא ואחז' אל רחית תח' שעבר עבירה
בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי באמת עשה תשובה ועוד התבונן ברעת המתאחר
מן התשוב' כי רבה היא כי לולא התמהמה כי אב איש נאכה במרירות לב ברבזה וכדאבס
ודלפה עיכו מתובה כי יפבסו יצרו שנית ויודמן החטא לידו יכבש את יצרוניו ויכור אשר
עברה עליו כום המרירות ולא יוסף לשתותה עוד כס' רבוזו ואל תחטאו ביאורו רבוז
והצטערו על אשר חטאתם ואל תחטאו עוד כי הזכיר חטאת למעלה באמרנו תקבאו כזב
סלה ויעיד על זה הפיו וש אמרו רבוז מלשון אל תרבוז בדרך ותחתי ארבוז ענינו הצר
על הדבר שעבר ועל הקוה ולא אמר יראו או גורו וכאשר ינחד לשוב כבא החטא לידו
ופול' במקווא כספו בתחל' ויבדל עומו האחרון מאד ותעלה רעתו לפני השם כי מראשי'
לא חשב כי פתחו יבא היצר האורר עליו אך אחרי אשר ראה דלות כמו ואשר גברה יד
יצרו עליו וכי עזו הוא ממנו היה עליו לראות כי פרוע הוא ולא שאת עזו כנפשו להוסיף

בה ירחיקת השם ונתפסיל פחדו עליה ולקציל ממארכ יצרו ולקשתמר מעוננו ואמר שפע
ככלב שב על קיאו כסילי זנבה באיולתו ג' יאורו כי הכלב אוכל דברים נמאסים וכחש
יקראם נמאסים יותר והוא שב עליהם לאכלם כן ענין הכסיל כי יעשה מעשה מגונה
וכחשר ישנה בו מגונה יותר כאשר ביארנו השנית כי השנה בחשאו תשובתו קשה כי
בעשה לו החטא בהתר ובזה כבדה מאוד חטאתו כמו שכתבנו הנה דברת ותעשי הרעות
ותכל ביאור ותוכל כי הרעות נעשות לך בהתר וכדבר שהוא ביכלתך וברשותך מלאין
לא תוכל לאכול בשעריך שתרגמונו לית לך רשו וארזל בין שבער אדם עביר ושנה בה
נעשית לו בהתר וארזל על האיש שבער עבירה ושנה בה כי מכאן ואילך אם יחשלו לעשו
העבירה וכאדם ולא עשאה מחשבתו הרעה מצטרפת למעשה ועליו כאמר הנני מביא ^{עמו}
אל העם הזה פרי מחשבתם ועתה בינה שיעה זאת כי הוא עיקר גדול אמת הדבר כי
יש מן הצדיקים שכשלים בחטא לפעמים כענין שאמר כי אדם אין צדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא אכן כובשים את יצרים מאת פעם ואם יפולו בחטא פעם אחת לא
ישנו לו ונקוטו בפניהם וחוזרים בתשובה אך כל אשר איכנו נזהר מחטא ידוע ואיכנו
מקבל על כפאו להאמר ממנו גם אם הוא מקעונו הקלי א' עפ שהוא נזהר מכל העבירו
שבתורה קראונו חמיי ישראל משומד לדבר אחד ואת פושעים כמנה וגדול עוננו מנשוא
כי אם אמר יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר אלי אעשה וולתי דבר א' כבר שבר עול
אדוניו מעליו וקיסר בעיניו יעשה ועל הענין הזה כאמר ארור האיש אשר לא יקים את
דברי התורה האמת לעשות אותם ביאורו אשר לא יקבל על כפאו לקיים כל דברי התורה
מראש ועד סוף ויורה עזא אשר לא יקים לעשות ולא אמר אשר לא יעשה אותם ועוד
תדע כי השנה עבירה אחת עשר פעמי א' עפ שזמר מכל שאר העבירו הנה הוא נחשב
כעובר על עבירות חלוקות וכן ארזל כי אם יאמרו לכזיר שתתה והוא שותה שתתה
וקרא שותה לוקה באחרונה על כה' ואחת כמשפט האוכל טרפה ובקמה טמאה וחלב ודם
וראה ראינו כי רבו עונות הדור על זאת כי יש אנשים רבים מקבלים על כפאו להקטר
מעבדות ידועות וכל ימי חייהם אינם נזהרים בהם אבל הם חללים בהתר וחללו לא היו
נזהרים כן רק על עברה אחת חולו רע הוא הנפשם כאשר ביארנו אף כי נזהרים כן על
אזהרו רבות ובהנה מן החמורות כמו שבושת חנם ומקלל את חבריו או את עצמו בשם
והזכרת שם אמיים לבטל' או במקו שחינו טהור או בידו לא יקרו והעלמות עין מן העמי
ולאין הרע ושכחת חנם ובקאות הנב ונתינת חתית והשתכל בעריות וביטול תלמוד תורה
כנגד' כולם ורבו' כלם כתבנו וקצתם חלל בני הדור להזכירם ולהקורם וכן ראוי לכל
בעלי תשובה לכתוב במבילת ספר הדברים אשר נכשלו בהם והמזות אשר קצרו בקיומם
ולקרא בספר זכרונותם בכל יום והנה מדרגות רבות לתשובה ולפי המדרגות יתקרב
האדם אל השם ב' והמנס לכל תשובה תמצא עליהם אך לא תטהר הנפש טהר אלם להיות
הענו כלל היו וולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר וכן כתוב
אשרי אדם לא יהאם ה' לו עין ואין ברוחו רמיה וכענין הכבוד הצריך כבוד כי המעט
מן הכבוד יועיל בו להעבי הקביל ממנו אך לפי רוב הכבוד יתלבן וכן כתי' הרב כבדני

מעוני והכבד הנפש מן הענין כפי אשר תכבד את לבך שנאמר כפני מרעה לבך וירושלם
וארזל אשרי איש ירא את ה' בעונו איש רל כי תשובת ה' אדם המעלה בימי בהמותיו
בעוד כמו עליו ויתגבר על יצרו אכן כל תשובה מועילה כמו שנאמר תשב חנוש עד דבא
ותאמר טובו בני אדם ואזל עד דבזבא אל נפש

עתה נבאר

עיקרי התשובה העיקר הראשון החרטה יבין לכתו כי רע ומר
עזבו את הקסם וישיב אל לבו כי יש עונש נקסם ושלם על הענין
כענין של לי נקסם ושלם ונ' בורו לכם מפני חרב כי חמה עונות
חרב ויתחרט על מעשיו הרעו ויאמר כל לבבו מה עשיתי איך לא היה פחד ל' קים לכבד עיני
ולא יגורתי מתוכחות על עון ומן השפטי הרעים כי רבים מכאובי ל' ראש לא חולתי על
גופי ולא חסה עיני עליו מחמת מפני הנחת רגע אחד ובמשלתי לאיש שיבזול ויחמוס
ויאכל וישבע ויודע כי אחרי אכלה ואחרי שתה יגרם האפס בחצן שניו כענין של ערב
לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצן ורעה מזאת כי הייתי על הכפש היקרה אכזרי
ונטמאת בגנולי יצרי למה הועילה בכל קניניה אם רעה בעיני ארוניה ואיך החלפתי
בעולם חולק עולם עומד לעד לעולם איך כמאלתי כבדמותי נהלכתי אחרי יצרי
בסוס כפרד אין הבין ות' יתי מדרך האכל והנה הבורא כפח באפי נשמת חיים חכמת
לב טובת אכל להסירו וליראה מלפניו ולמאול בגוף וכל תולדותיו כאשר המטילה על
אשר ב' איוס מדברי מאשר יקרה בעיניו ככבדה ואחרי אשר עבד זאת נבראתי
ויהי כי הפך מזה למה לי חיים כענין של אדם תועה מדרך האכל בקהל רפאים ינוח
ועוד כי כמשפט הבהמה לא עשיתי אכל שפלתי ממנה כי ידעשור קונחו והמור אכוס
בעליו והס לא ידעתי ולא התבוננתי ואלחתי כפסי לחפשי מארוניה טעמתי צופי ונשיתי
אופי וגאלתי וחמסתי ועל דל בזהשתי ולא זכרתי יום המות אשר לא יאחיר לפני
בשמתי בלתי אם גייתי ואדמתי וקענין הזק אשר ביארנו קוד אשר דבר ירמיה

עה' און איש יחם על רעתו לאמר מה עשיתי

השני

עזיבת החטא כי יעזו דרכיו הרעו ויבמר בכל לבבו כי לא יוסיף לאב
בדרך הקוא עוד ואם און פעל לא יוסיף כענין של אבוס טוב מדרבכם
רע' וכ' יעזוב רשע דרכו ודע כי מי אשר הטא על דרך מקרה כי התאונה תאונה ויחזק
עליו יצרו ויתקפהו ולא בחלצו רעיוני חושים בפשעו ולא מיהרו לבגור ביום
התאונה ויחרב על כן יגרהו היצר בהרמיו ונפל במכמוריו לפי אעתו ועתו בהיות רוח
היצר רע מכעתו ולא מאשר חפשו ורצונו למצוא עונו ולעשות כמוה אחרי זאת ראשית
תשובת האיש הזה החרטה ולשים יגון בלבבו על חטאתו ולקיות כפש בענה ומרה
בלענה אחרי כן יוסיף בכל יום ויראת ה' כנפשו ויתן חתת ל' קים בלבבו בכל עת עד
אשר יהיה ככון לבו בטוח בה' כי אם יוסיף יעבור בו היצר ויפשעהו כפעם בפעם ורבה
עליו תאוותו כמשפט הראשון לא יהיה כפתה לבו עליו ויעזוב דרכו כמו שפח' ומורס
ויעזוב ירוחם הזכיר תחלה על החרטה והיודיו ואחר כך עזוב חך האיש המתניע על
דרך לא טוב תמיד ובר על חטאיו ודרך בכל יום ושנה בחיולתו ושכ במרונתו גם

פשעים רבות וכל עת אזהב קרע ומכסול עמו ישיס כבש פכיו רצוני נו התאוק ויהיה
 וחפזו ומגמתו אשר לא יבצר ממנו כל אשר יזם לעשו ראשית תשובת האיש הזה לעזרו
 דרכו ומחשבתו הרעה ולהסכים לקיים ולקבל עליו כל יוסף לחטאו אחרי כן יתחרט
 על עלילותיו הנשחתות ויתודה וישב אל השם כמו שנאמר יענוב רשע דרכו ואיש און
 מחשבותיו יוא אל ה' וירחמנו והמשל בזה למי שאוחזו השרץ ונחא לטוב ולקטור כי יביח
 השרץ תחל ואחרי כן יטבול ויטהר וכל זמן אשר השרץ בידו עדי טומאתו כו ואין הטבילה
 מועיל והנה עזיבת מחשבת החטא היא השלכת השרץ והחרט' מאשר חטא וקוידיו והתפלס
 במקו הטבילה והיה כי יבואו יסורין ומכאובין על הרשע אשר תמיד כל זממיו להסתלק
 באשמו יוסר בתחלה וישוב מחשבתו הרעה אשר חשב ויכרית מעבדיו ומידיו והמשל
 בזה לעבל אשר יבואו במלמד הבקר לכנין תלמיו כן המתעב על דרך לא טו יקח המוסר
 תחל לעזרו דרכי מות ללכת דרך ישר כמו ש' שמוע שמעתי אשרי מתבודד יסרתני ואחר
 בעבל לא למד ועוד נאמר אחרי כי אחרי שוכי נחמתי רוצה לזנוח כי אחרי אשר יסרתני
 ואוסר וסכתי מררכי הרעה נחמתי אחר כן נאתחרט על מה שעבר מדברי עונותי וקנה
 התבאר לך מזה כל ענין אשר ביארנו

חזיקר השלישי

היגון ישתכן כליותיו ויחשוב כמה רבה רעת
 מי שהמרה אחי' וצרו ויגדיל יגון בלבבו ו
 וסער מתחלל ברעיוניו ויבא במירדות לב כי יתכן שהתחרט וירע בעיניו על חטאתו
 אשר חטא ולא השלים חוקו בזה כי גם הסקר דיבר או אישר קצה בעיני האדם אך אם
 אבד עשרו בענין רע ויבא נקי מנכסיו לפשו עליו תאבל ותכבד אמתו כפשו מרה לו
 וכן על צרות רע' ורבו כאבבו נח יגון בלבבו יומם ויותר מהמה ראוי שיצטער ויאכח מי
 שהמרה את השם יתברך והשחיתוה דעוב עלילה לפכיו ולא זכר אשר בראו יא מאין נחמד
 עשה עמו וידותנחמו בכל עת ולצר כפשו בכל רגע ואין מלאו לבו להקבשם לפכיו ואיך
 טח מראות עיני החוטא מהשכיל לבבו והמשכיל אשר נפקחו עיניו ונחקו הדברים האלה
 בלבבו ויבואו חדרי רוחו ומדרגות התשובה ומעלותיה נפי גדל המירדות וצדס היגון
 והיא התשובה אשר תבא מדרך טהר הנפש וזכות שכלה בו לפי שכלו וכפי אשר תפקח
 עיניו ירכו ויעצמו במאד מאד יגוניו ברעיוניו על רוב עוניו כמו שנאמר כי לא לעולם
 אריב ולא לכנח אקפוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי ביאורו כאשר יעטוף
 ויעטור הרוח שהוא מלפני כי הוא מן העליוני ויעטופו נשמות אשר אבי עשיתי לא אריב
 עוד ולא אקפו כי איך לא ארחם ואחון על כפשי יקרה אשר היא מלפני ונשמו אני עשיתי
 על כן יקל העין כפי אשר תכבד העבודה האמתה עליו כי היגון יבא מאת טהר הנשמה
 העליונה ונרצה בזה יותר מאשר תרצה ברוב יסורי הגוף ומכאוביו והמשל בזה כי
 המלך יחמול על חבוכיו ילדי ביתו הקרובי אליו והם מחזירי השרץ הנכבדים ויתן להם
 חנינה יותר מחמלתו על הרחוקי והשחתי' ואמר ונשמו אני עשיתי לקרבתן אל העליוני
 אעפי' שהגוף והכל מעשי ודין וכמוהו והלוחות מעשה שקי' המה ועוד אמרו רבו שלמה
 שתפיץ יש באדם אביו ואמו והקשה ולפי שאין לאב ולאם שותפות בכשמה על כן אמר

כאשר ביארנו ואמר דוד עה' ה' נגדך כל תאוותי ואכחתי מןך לא כשתרה ביארנו בלויק
מלפניך כל תאוותי כי איננה זולתי בעבודתך ואתה יודע אכחתי כי אינני על עסקי עולם
והדברי הכלי זולתי על חטאי ועל קוצר ידי בעבודתך ואמר אחד מן המתנבלים בחיז
ערכו אכחתי מפחדך הרחק ממני האכחתי ודאגתי מקוצר ידי בעבודתך הרחק ממני
הראגת

הרביעי הצער במעשה

כמו שכתבנו וגם עתה נאם ה' שובו עדי בכל
לבבכם בצום וכיובתמספר ואמרנו זל

הלכ וחינינים שני סרסורי החטא וכן כתוב ולא תתגרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לכן
בזאת יוספר עון הסרסורים במדת תשובתם כנגד מדת מעובתם כי יתכפר עון לבב
החטאים במיריותו ואכחתי ובספר אשר הם שוכרים אותו כמו שכתוב כי רוח מלפני
יענוף וכאמר לב נשבר ונדכה גדים לא תבזה והמשל על זה מן הכלים הטמאים אשר
הן נשברין מנומאתם טהרו כמו שכתוב תגור וכירים יותץ ועון העינים יכפר בדמעות
כמו שכתבנו פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך לא אמר על לא שמרתי תורתך
אבל אמר לא שמרו כי הם שכחו החטא על כן הודתני פלגי מים

החמישי הראגה

כי ידאבו ויפחד מעונש עונותיו כי יש עונות שהתשובה
תולדה כפרתן ויסורין ממרקין כמו שכתב כי עוני אביד

ראגה מחטאתי וענין היגון על שעבר וענין הראגה על העתיד ועוד שנית ידאב אולי הוא
מקצר בחובת התשובה בצער ובמיריות ובצום וככי וגם כי הרבה צער והרבה בכח
יחל ויירא אולי לעונת זה הרבה אשמה ולא השלי חקו את כל עבנותיו וכאשר יבכה בצום
בפשו ומי שהתבונן בגודל חיוב עבודת הכורא על יצוריו וכי אין קץ לרעת הקמירה את
פיו כל אשר יוסף בעבודה ובדרכי התשובה הלא מצער אלנו וסנה למעט בעיניו ואמר
שלמה עה' חכם ירא וסר מרע ביאורו החכם אעפ"י שהוא סר מרע בכל מאמצי כמו יירא
ויחל אולי לא כלה חוקו ולא נזהר כדת מה לעצמו וכמוהו מעקש שפתיו והוא עשיר אעפ"י
שהוא עשיר וכן אמרו זל בילמדנו אל תפרש חכם יירא וסר מרע אלח חכם סר מרע וירא
וסוף הפסוק מוהיח עליו וכסיל מתעבר ובטח אומר על מדות הכסיל שהיא בהפך ממדת
החכם כי הכסיל מתעבר ועם כל זאת בטח שלא יקרהו עון וזקו ועל הכעס עלול
לפושעים ומוסקר לנזקים שאל ובעל חמה נפשע וכאמר עיר פרעה אין חומה וגומ'
ועוד ידאב בעל תשובה פן יתבבר עליו יצרו כמו שאמרנו זל אל תאמן בעצמך עדי תם
מונתך כל שכן האיש אשר נחמו לבו כבר כי ראוי להשמר מן היצר האורב בכל עת ולקוסוף
בכפאו יראת השם יום ויום ותהיה לו למעונו בעבור עליו כל מעשיו היצר המתחדש לעתים
ודבר שלמה עה' על דבר התשוב' ופרט בו הענין הזה ופיתח פתח דבריו ואל בעלון צדיק'
דבה תפארת ובקום רשעים יחופש אדם פירוש הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם
על כל מעלה טובה הנמצאת בהם והרשעים מחפשי' מומי בני אדם וסגיאנותם להשפילם
וא' עש שכבר הביחו המעשים הקס וחורו בתשובה אחר כן אמר מכסה פשעיו לא יכליח

לחבין ממה שאמ' ובקום רשעים ויפס' אדם אבל חייב להתדנות עליהן כענין שכל חטאתי
אודיעך ועוני לא כסיתי ונאמ' הכני נפש אונתך על אונתך לא חטאתי וחכמי ישראל זל
פירשו פעמים שהמכסה פשעי ולא ילתי כמו בעבירות שבין אדם לחבירו כי אין לו
כפרה עד אשר ישיב הקולה והחמס והעסק ועד אשר יבקש מחילה מאשר הציק לו או
הלבין פניו או ספר עליו לשון הרע או בעבירות שבין אדם למקום ונתפרסמו לבני אדם
כי העושה עבירות כפרה היא מחלל את השם וחייב להתאון ולתת אבל עליהם לפני בני
אדם לקדש את השם וזהו שכתוב כי אחרי אובי נחמתי ענין נחמתי החרטה והצער כי עקר
התשובה במיריות הלב כאשר ביארנו ואחרי הודעי שפתי על ירך אחרי שזרעתי לבני
אדם והתפרסמו עונותי התאבלתי במעשים כראים לבני אדם כמו שפוק על ירך ול יאר
על אנשים ויאמ' חטאתי ויאר העיני ומורה ועוז ירוחם פי א'עפ כי יסודות התשובה
החרטה והיודעי ונציבת החטא והחרטה והיודעי בכלל מורה כי המתודה מתחרט ואין תשובה
פחותה משלשה א' כי המתחרט ומתודה ואיכנו עוז החטא דומה למי שטובל ושרץ בידו
אלא עלתה לו טבילה אכן מורה ועוז ירוחם כי הוא בעל התשובה א'עפ שיש לתשובה
מודעות רבו כאשר ביארנו אמר אחרי כן אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבני יפול ברעה
פי א'עפ שהוא מודה ועוז יש עליו לפחד תמיד אולי לא השלים חוק התשובה כי הוא
צריכה למדרג' רבות ויוסף אומץ בכל יום להשיב המדרגות בסוד יפחד אולי יתחדש עליו
יצרו וישמר ממנו בכל עת ויוסף יראת השם בנפשו תמיד ויתפלל תמיד אל השם לעזרו
אל התשובה ולהצילו מיצרו ומקשה לבני יפול ברעה הוא בלבד כבר השלמתי חוק תשובתי
ואיכנו משתדל תמיד להשיב מדרג' התשובה ולהוסיף בנפשו יראה יעגש על זה כי הוא רס
לבד ואיכנו מכיר מברשת נפשו וגם איכנו מכיר גדל חובו נקבאיר דרכיו בירתון הכשר
לפני השם איכנו נשמר מיצרו האורב לו תמיד על כן יפול ביד יצת

חשישי הבושה

כענין שכאמר בשתי וגם בכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי
והנה החוטא יבז מאד לעבור עבירות לפני בני אדם
ויכלס אס ירבו ויכירו בעבירותיו ואיך לא יבוש מן השם אין זה כי אס לפי היות השם
רחוק מכליותיו על כן יבוש מן הנכראי ולא יבוש מן הכורא ית' ואזל כי בשעת פטירת
דבן יוחן בן זכאי אמרו לו תלמידיו רכבו ברכבו אמר להם יהי רצון מה' מורא שמים
עליכם כמורא בשך ודס אמרו לו רכבו עד כאן ולא יותר אמר להם הלואני תדעו שהרי
אדם שער עבירה בסתר ואומר לא יראני האדם והמדרגה העליונה בזה איכלס האדם
על עונותיו מלפני השם וענין ההכלמה שהרבה כבושה והשתנות זיו פניו כענין שנא'
כשתה כלומה פניו ובכל מקום תראה הכלימה נזכרת אחר הכושה כי היא יתירה מן
הכושה כמו והכלמו בשתי וגם בכלמתי ובראות החוטא כי השם מעביר על עונו ומאריך
לו איכנו כפרע ממנו ולא כחטאיו עשה לו ולא כעונותיו במל עליו ויוסף בושח בלבבו
הלא החוטא למלך בשך ודס וכובר בו והוא מכפר לו יבוש ממנו וכך כתוב למען תזכרו
ובשת מכל עלילותיך בכפרי לך לכל אשר עשית ואמרו זל העוסק דבר ומתבייש ממנו

מוחלץ לו על כל עונותיו וכן מצאנו בשאלו שאמר ולא ענינו גם בחלומנו גם בכתיביו ולא
הזכיר אנשים ותימים כי כתיביו להזכירם מפני שהרב אבשי נזכר עיר הקהלים ואמר לו
שמואל אמר אתה ובניך עמי עמי במחיצתי וישיב אדם מדרגת הכוונה בהתבודד להשוכ
בגדולת השם וכמה רבה רעת הממרא את פיו וכזכרו תמיד כי השם רואה מעשיו ובחן
כליותיו ונזפה מחשבותיו

חשביעי הבניעה

הכל לבד והשכלו כי המכיר את בוראו יודע כמה העבר
על דבריו שח וספלו וכברע מערכו בענין אנ' נכזה בעיניו

במאס ונ' אף כי נתעב ונאלח וגו' כסף במאס קראו ^לעל כן יבצע ויזיק שפלו בעיניו ודוד
עה' בהתבודדותו על חטאו בבא אליו נתן הנביא אמר כסף דבריו זכחי אלוקים רוח נשברה
לב נשברה וכדכח אלוקים לא תבזה רוח נשברה רוח נמוכה למדנו מזה כי ההכנעה
מעקרי התשובה כי המזמור הוא מושל מעד לעקרי התשובה ובחכמה יתראה אדם
השם שכל נאל זה אביט אל עמי וככה רוח וכל בענין התשובה ואמר הלו סלנו פגו דרך וגו' כי
בה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכנז ואת דכא ושפל רוח להחיות
רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים למדנו כי ההכנעה מעקרי התשובה וכן שאר כל
הפרשה מרברת על בעל התשובה כי לא לעולם אריב וגו' בעון כשע קסתי וגומר
דרכיו ראיתי וארפ' אהו וגו' פי' דרכיו ראיתי בהכנעה כמו שאמר ואת דכא ושפל רוח
ובמרידות הלב כמו שאמר כי רוח מלפני יעמוק וארפ' אהו כי אסלח לעונו כמו ארפ' א
משוכת' ונש ורפ' לו ואנחמו אעברו על עמיבת החטא ואב' בירחו על יצרו ודע כי מעלנו
ההכנעה רבות כאשר יתבאר בשערי הענוה בעזרת האל והמדרגה העליונה בהכנעה
המחויבת מדרך התשובה שיבדיל ויאדיר עבודת השם ולא יחזיק עובה לעמו כי יקטן
הכל בעיניו כבוד מה שקרא חייב בעבודת השם על כן וכנע ויעבוד בהשגחה ולא יחמוד
כבוד על מעשיו הנכבדי' ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים וישתירם מדיעתם
כפי היכולת ובא הענין הזה על עיקר התשוב' מכוונ' בדבריו הנביא ענה שכל במה אקדם
ה' אכף לחלקי מרום פי' במה אקדם ה' על רוב חסדיו כי הזכיר למעלה בפרשה מחסדי
ה' יתברך ובמה אכף לחלקי מרום על רוב חטאי' והזכיר לחלקי מרום להודות ולהודיע
במה ראוי אשר יכף ויכנע מי שהמרה רם על הכל וכבר הענין הזה אחרי כן האקדמונו
בעולות בעבלים בני שנה הירצה ה' באלפיו אלוקים ברבבות נחלי שמן אשר אקדמונו בהם
על רוב חסדיו האתן בכורי פשעי' בא על ענין מה שאמר אכף לחלקי מרום ואמר האתן
בכורי פשעי' להראות כניעתי וכפיתתי על רוב חטאי' וכי אני מכיר עצמי פשעי' פי' ראוי
לתת בכורי קרבן בעבור פשעי' כי רב מאד וכי עצמי פרי בטני חטאת נפשי הזכיר על
הפשע בכורי ועל החטאת פרי בטני כי הפשע הוא המרד כאשר אמרו ז"ל והוא יותר מן
החטא והיותה השל הגדול לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת
חסד כי זה נבחר מן העולות והמנחו' לקדם בו את השם על חסדיו והנכנע לכת עם לוקים
זה עיקר כניעתך וכפיתך לעבוד את השם בהנכנע לכת כי זה יורה על כניעתך שלא
תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדי' אף על המעלות אשר לא יחסון בהם הניזר א' יצרו

כי אין להתהלל בהם כמו השאר והגבורה ומיני החכמה וזולתי השכל ונודעת השם וית' כמו ש' אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' ועוד נתייב בעל התאובה על הכניעה מפני שהוא חיוב לקטור מפני המדות שגורמות לחטא ומעלנות הפשעים

והגאון

ושכבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו שאל ורס לבבך ושכחת את ה' אלוקיך ונ' בבה עינים ורחב לב ביר רשעים חטאת פי' הגאון ביר הרשעים כי ממנה יפיו החטאים כאשר נאמר ורס לבבך ושכחת ונ' בגאות רשע ידלק עיניו ונ' הדוכרות על זדיק עתק בגאון ונ' אשר נתנו חתתם בארץ חיים וכמו שעשין בני אדם ביר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולאלסוף רב תבואות כן עשין הרשעים את הגאון ביר בלבבם ונורעים בו המחשבות הרעות להוליד וללזממה העבירו עקם פרי מחשבותם ועל דרך המשל שאמר הנביא ופרח כראש מפטו וגו' ומה שאמר חטאת פי' ביר רשעים ביר חטאת וכולל חטאים רבים כמו חטאת יהודה או יהיה פירושו וחטאת בהסרוך ואומר כמו שמה ירח והאעם מלכד כי הגאון גורמת החטאים המדה עצמה חטאת כמו ש' תועבת ה' כל בבה לב ובעל הגאון נמסר ביד יצרו כי אין עזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבת השם ועוד חיוב בעל התאובה להכניע ולקיים עליו להתנהג על הדרך שא' זל והוי שפל רוח בפני כל אדם ויציב מזה שלא יבעש ולא יאקפיד על חביריו וגם לכל הדברים אשר יאמץ אל יתן לבו להעביר על מצותיו מעבירין מזה להתפר על ענותיו כמו שאמר זל המעביר על מצותיו מעבירין לו על כל פשעיו מדה כנגד מדה וזה פתח תקוה כנגד מאד ונ' יתן בעפר פיהו אולי י' תקוה יתן למכהו לחי יבצע בהרפת חשמיני החכנעה במעשה

חשמיני החכנעה במעשה

דך ישיב חמה ובקול נמוך כי זה מדרך השפלות כמו ש' וספלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך בהפך ממה ש' על העשיר בעל הגאון ועשיר יענה ענות ולא יתעסק בנוי המנבזים והתבזיזין כמו שאמר ועתה הורד עריך מענוך ונ' באחאב ויהלך אט וילבש שק גימס ונאמר השם ית' על זה הראית כי נכנע אחאב וענין ויהלך אט בהפך מדרך המלכים שהם מהלכי ברוח חיל וקול המו לה ויהיו תמיד עיניו שחות כענין שא' ואש עינים יוציע וסימני ההכנעה כמו מעגה דך וקול הנמוך ושיחת העין יזכירוהו להכניע את לבו

התשיעי שבירת התאווה

הבשמיית ישיב אל לבו כי התאווה עלולה לכפא לחטא ולמאך העין בחבלי האף ויעשה גדר לשמור את דרך התאו' ויפרוש מן התענוגי' ולא יאמץ אחר תאוותו גם כדברים המותרים ויתנהג בדרך הפרישות ולא יאכל רק לשבע נפשו וקיים בנשו כענין ש' אכל אוכל לשבע כפשו ואל יבא אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות שגנה כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאווה כמאך אחרי תולדת האומר וירחק מדרך הנפש המאכלת ואז יתגבר יצרו עליו כענין ש' וישמן יארוץ ויבעטו ונ' פן תאכל ושב יתורס לבבך ונא' פן אשבעו בחטתי ונאמר ז' אבר קאן יש בו האדם מעבירי רע' ומרעיו אכע

והנה התאווה

הסתונה כנגד האדם שרש כל הפעולות לכן אם יתקן

התאוות נחשת אשר כל האברים ושרתים ימשכם אחרי השכל וילוו עליו וישארתוהו יבשרו
כל השפעלים אמוך ציר שפעלו וכאמר תאזה נהיה תעבד לבפש נהיה כמו נשברת מלאן
נהייתו ונחלתי אמר כי כאשר ישבר אדם תאוותו גם בדברי המותרים בזה תגלית הקפס
וקמדה הזאת תשרכ לה כי ישים השכל ידו וגבר ותועבת כסילים סוד מרע הכסילים
אשר איכמו אברים תאוותם ורודפים תמיד תעמנות בני האדם כי תפגע תאוותם בדרך
חטא וכל דבר רע לא יסורו ממונו ונקראו כסילים על רדיפת התענוגים כמו של וכסיל
אדם יבלענו וכי מאכיליו בבקר אשר ירדפו וגו' וכו' והיה וכל וגו' וכאמר ובטן ראשים
תחצר וכו' וזרותי פרה על פניכם פרה חביבם וארז אל בני אדם שכל ימיהם כחגים
וכ' לתאזה יבקש נפרד בכל תנועה יתעבד פי מי אמבקש ללכת אחר תאוותו ורצונו נפרד
מכל חבר ועמית כי ירחקו ממונו אהב ורע כי תאוות בני אדם ומדעתם חלוק ארץ רצונו
של זה כרצונו של זה אכן אם ילך בדרך השכל אז יתחברו לו החכמים ויהיו אהביו רבים
ואמרו במוסר מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופים עליו ויש לפרש על הענין הזה
בעצמו לתאזה יבקש נפרד אדם נפרד מכל אח וחבר לתאזה הוא מבקש ובעבור שמבקש
ללכת אחר רצונו למצוא זאת מרעהו רחוק ממונו כי ענין וול מרעהו יפרד בכל תנועה
יתבלע ההולך אחר תאוותו לא בדבר אחר יחטא בלבד אך בכל זאת שבתורה יתבלה כי
יעבור על כל מה מלאן וכל חיל יתבלע ועוד תמונה לו תועלת בשברו התאוות הגשמית
כי אם תשאלנו תאוותו דבר בליעל ועברה ידבר אל לבו קן בהתר לא חמלא תאוותי ואיך
אשלא ידי כאשר ועוד תמונה בשבירת התאוה תעבד תרבה ועצומה כי יגלה בדרך לבו
ועוב חפצו לתשובה כי הוא מנאם הטבע אשר גרם לו החטא וכזה יתראה אל השם ית'
וימצא חן בעיניו וכך כתוב זכחי אלקים רוח נשברה לב נשבר נדכה אלקים לא תבזה
רוח נשברה הוא הרוח הנמוכה והנכבשת ולב נשבר על שירת התאוה הגשמי כי התאוה
נתונה בלב כמו של תאוות לבו נתת לו ובמזמור התשובה כאמ' המקרא הזה וכאמר
לב נשבר ונדכה לקים לא תבזה למדני מזה כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת
התאוה הגשמית וכי זה מעקרי התשובה ועוד כאמר בענין התשובה להחיות רוח שפני'
ולקהיות לב נדכאים ואמר זל כל שיש בו שלש מדות הללו מתלמדיו של אברהם אבינו
עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה ענין נפש שפלה שאינו הולך אחר התאוה הגשמית גם
בדברים המותרים כמו שמצינו שאמר אברהם הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את כי
לא נשתכל בה עד היום הוא להתכוון על תכונת יפים ואמר זל במה שכתוב ותהיין
צרות עד יו' מנתן אלמוני חיל בכל יום היה דוד מונה להטי את ראשו ונות תמרוקי לקטן
כדי להזיק לתאוותו ולהכניעה כאשר יבגוש יצרו מהן למען יתכפ לו על דבר בתשבע
העשירי להטיב פעליו בדבר אשר זרה עליו אם השתכל בעריו יתקנה בשוחת
עושים אם חטא בלשון הרע יעבוק בתורה ובכל האברים אשר חטא
ישתדל לקיים בהם המצוות וכך ארזל הצדיקים באותו דבר שחוטאין
בו מתרצין יעוד אמרו אם עשית חבלות של עבירות עשה כנגדן חבלות חבלות של מצוות
רגלים ממהרות לרוץ לרעה יקרצין לדבר מנוה לשון שקר אמות יקבה

כ"ה
כ"ז

חכו ופיו יפתח בחכמו ותורת חסדו על לשונו ידים אזכרות דם פתוחו יפתח את ידו לאחיו
לעניני עינים רמותו יסו דכח נשח עיניו לב חורש ומחשבות און בלבבו יפגון אמרי התורה
ויוסי קבות לבו תבונות ומלח מודנים בין אחים יבקש שלום וירדפוקו

האחר עשר

חפוט דרכיו כענין של נחפשה דרכיו ונחקרה ונאספה ש"י
ויעשה כן לשלש דברי' האחד למען יזכור כל הדברי' שחטא
עליהם ויתודה על כולן כי הודיו מעקרי הכפרה והשני למען ידע כמה לו עונות
וחטאות ויוסיף להכניע והשלישי כי אעפ"י שהיא מקבל עליו לעמוד כל חטא צריך שידע
הדברים אשר חטא עליהם כדי לעשו בהם בדרי' ולהשמר מאד לכפשו בהן ממארכ היצר
כי נפשו עולה בהן אחרי אשר נקלו בעיניו ושלט יצרו בהם והנה נפשו חולה מן המעשי'
ההם והחולה כאשר יחל להכריח צריך להזכור מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחלו

השנים עשר

צריך שיחקור וידע ויזכור גדל לכל אחד מעונותיו בחי וזו
מקומו מלקות וכחי זה יא חייבי כרתות וכחיה יא חייבי
מיתות בית דין למען ידע גדל עומו בהתודותיו ויזכור בבכי על אשר הכעש תמורוים
ולמען יוסיף להכניע ולמען יפחד מעונותיו כי העבירו החמורות תשובה תולה כפרתן
וייסורין ממרקין וכן כתוב ראוי דרכך בויא דעי מה עשית ויתבאר העקר הזה בשער
השלישי

השלשה עשר

לסיוט העבירו הקלות חמורות בעיניו לשלש פנים האחד
כי אין לו להטיט לקטנות העבירה אבל יביט לגדלת מה
שהוקיר עליה והשני כי היצר אולט בעבירות הקלות ונאלי תהי זאת טבה להתמיד בהן
ואז יחשבו גם הם בחמורות בהצטרף ענש כל פעם ומאלו על זה מחוט של משי שהיא
ברפא וחלש וכאשר יכפלו אותה כפלים רבים יעשה עבנות חזקה והשלישי כי בהתמדתו
על העביר' כעשית לו כהתד ויפרוק עולה מעליו ולא יא תמור ממנה ויחשב עם פורקי עול
ומעומדים לדבר אחד והרביעי כי אם נצחו היצר בדבר קטן ינצחוקו מאד בדבר גדול
כמו שאמרנו ז"ל כל המשבר כלים בחמתו יסו בעיניך כאלו עובר ע"י שכך דרכו של יצר
הרע היום אומר לו כך למחר אומר לו כך עבוד לקים אחרים ונ' הלא אם תטיב שאת ונג'
פי' למה כפלו פני' הלא אם תטיב שאת מעשיך ותשוב אלי תשא פניך מלפני כי אז תשא
פניך ממנו ויש לפרשו לשון שליחה ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ אם לא תשוב
מאשר חטאת לא הען אשר בידך לבדו ילך אתך כי היצר רובץ לפתח להטות אותך
ככל אשר תלך ונצח אותך תמיד אחרי אשר נצח אותך ויקוש לך וגם כלבדת ולא שבת
ואליך תשובתו להדיחך וחורב לך בכל עת ואתם תמשול בו אם תרצה להתגבר עליו
על כן תעבש על החטא אחרי אשר נתתי לפניך היכולת לכבדו את יצרך ואמר שלמה ע"ה
בו לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא ישולם אומר זה על הסו' לעבירות הקלות כי יחבל לו
מן הפנים אשר זכרנו וירא מצוה שהוא ירא לבטל מצוה כאשר יירא עבירה חמורה הוא
ישלם הוא מתעבד אל הבמול השלם ואמרנו ז"ל הוי זסיר במצוה קלה במצוה חמורה
ועוד אמרו שהמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה ומסר עבירה

גמ' ע"ה
כ"ב י"ג ע"ה
ע"ה י"ג ע"ה
כ"ב י"ג ע"ה
כ"ב י"ג ע"ה

הארבעה עשר

החמשה עשר

היודי שג' והתודה אשר חטא עליה ויש עליו להקפיד
 עבודתו ועמו אבותיו כי היה נעבש עליהן כאלחזן מעשה
 אבותיו בידו וכן כתוב והתודו את עונם ואת עון אבותם
 התפלה יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל
 עונותיו שכל קחו עמכם דברים ושבו לה' ואמרנו לו כל

כ"א
 כ"ב

תשא עון וקח טוב ונשלמה פרי שפתינו זה ענין היודי ואמר לו כל תשא עון וקח טוב זה
 ענין התפלה ופי' וקח טוב מעשה הטוב שעשינו כי אזל עברה מוכחה ומצוה ובעת התשובה
 יתכפרו עשונות ותתעורר זכות המצוה ויאיר נרם אחרי אשר לא הקים אורו לפניו תשאו
 וכן כתוב חס וך וישר אתה וגו' אמרו אל חס וך וישר היית לה באמר לו חס וך וישר אתה
 מעשית תשובה כי עתה יעיר עליך עתה אחרי התשובה יעיר עליך כל הצדקות שעשית
 מלפנים ואשר היה המך פתחה לרוחה ונטעת אשל אכסניא כמו שאמר דלתי לאורח אפתח
 וקודם התשובה לא היו צדקותיך מגינות עליך ואחרי מוכך ושר עונך יעיר זכותך ושלים
 בות צדקך ונשלמה פרים שפתינו ויחשוב וידינו כחטאת פרים לרצון לנו לפניך והזכיר
 פרים כי חטאת פרי היה פנימי והיו מזין מדמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב ועוד יתפלל
 בעל התשובה אל השם למנות כעב פשעו וכענן חטאתיו ושיחפזו בו וירצו ויעתר לו
 באשר חס לא חטא בענין שכתוב בדברי אליהו על בעל התשובה אחרי הייסוריך יעתר לו
 אלנו וירצו כי יתכן להיות הענין כשלה וכשהם מן הייסוריך ומבל בזרה ואין לשם חפזו בו
 ומנחה לא ירצה מיד ותאות הדריקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפזו בהם
 ורצונו החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל את העינינות כענין שנאמר חיים
 ברצוננו וי' אלקים נב אית השיבנו והאר פניך ונושעה ואמר לו אין לנו אלה הארת פניך
 והוא ענין הרצון וכבר הקדמנו ובארנו זה על כן תראה בתפלת דוד בעת התשובה
 אחרי שאמר הרב ככהני מעבני ומחטאתי טהרני התפלל עוד על הרצון להיות רצון השם
 בו בקדם החטא ואמר אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני אחרי כן התפלל
 ואמר השיב לי ששון ישעך שיהו כפי השם וישעני מצויים אתי ושתגלגל עליו רוח אלקים
 באשר בתחלה אחרי כן אמר ורוח נדיבה תשמכני פי' הגם קטנתי מפני פשעי ואיני
 דלתי לנסיך ולקבלות עלי זרוע קדשך ואם נשאת עון חטאתי איני כדאי להיות נאקב
 ורצני כירחי קדם אבל ברוח נדיבה תשמכני כי אין קץ למדתך וטובתך ובה ברומ
 בחשוקן בית כמו ודון ותירוש סמכתיו וכענין הזה אמר הושע עקארשם משוכתם אהבם
 דבה ענין אהבם נדבה כענין מה שאמר דוד סמכתני ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם
 תמויד שיעזרהו אל התשובה כמו שאמר השיבני ואשובה כי אתה ה' אלתי

הששה עשר תקון המעוות

באשר יוכל לתקון כענין שנאמר וירא
 האלקים את מעשהם כי שבו מדרכם
 הרעה ומן החמם אשר בכפיהם כי בדברי שבין אדם לחבירו כמו הגול והחמם לא יתכפר
 עונו עד אשר ישיב את הגול וכן אם נער את חברו והקצין לו או הלכין פניו או ספר

עליו לשון קרע ארון לו בפרק עד שיבקע ממנו מחילה וכן אמרו ז"ל כי אפי' שכתן לו דמי
בסתו דמי צער ההכאה ארון צער הכושת וההכאה נמחל לו עד שיבקע ממנו אהל ועתה
האב אסת האיש כי כתיב הוא ויתפלל בערך וחיה וראוי לבעול התאוכה לעשות כן קודם
קוידיו כדי שיתרצה ביודיו ודבר עה' בעת התאוכה כן עשה קודם קוידיו של לך לבדך
חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך פי' לך לבדך אני נחשב
חוטא ואיכני צריך וזכתי למחילתך ואם חטאתי לחיטוב כבוד בקשתי ממנו אני וכפרתני פניו
ובכמתו וחטאתי לאחי כל הימים על החטא הזה אחשב חוטא אהל אחי כל הימים כי לזאת
לא תפלה לי ותרבומו וקרא חטא לאבא או יהיה פי' לך לבדך חטאתי לא חטאתי לאיש ולא
הערתני דברי עליו ולא לקחתי מיד איש מאומה שאצטרך למחילתו ונחשב אתבזלתו
ואין כפרתי תלויה פלתי בסליחתך למען תצדק בדברך תזכה בשפטך כדי להראות
לעמים צדקתך וברל סליחתך ביום דברך וריכך בעת שפטך אותי ולשון למען כי ברל
החטא סכה להודיע ברל הצדקה בסליחתו על כן ימנע הרבך כאלו היה ראשית חטאת
למען יבנה חסד השם וצדקו בסליחתו ביום שפטו וכמוהו כספס והכסם עשו להם עצבים
למען יכרת מפני כי עשיית העצבים סבת הכרת כספס והכסם המויל הדבר כאלו עשו
העצבים למען יכרת או יהיה פי' למען זה תצדק בדברך עלי' הסקודה והשלום וכן
למען יכרת למען זה יכרת ועל הדרך הראשון פי' זל במדרש ת"י כי אמרו ז"ל על זה
משל לרופא שראה את המכה ואמר המכה הזאת מכה רבה מאד אמר המולה והלא
אשר הוכתי מכה נחלה לא היתה זאת כי לבעבור צדקת רשואתך ובעבור הראותך
את כחה ועוד נוסף לקח על דבר העקר הזה כשער הרביעי

השבעה עשר

לדון פועלת החסד והאמת בענין של בהסדר ואמת יבפר
עון וכיראתה סור נרע ועתה התבונן בסוד המקרא הזה
כי האומם אם החוטא לא שב אל השם לא יתכפר עונו בפועל החסד כמו שז' אשר לא יא
פי' ולא יקח שוחד ופי' זל לא יקח שוחד מצנת למחול ולתעביר על העונות ועוד אמרו כל
האומר הקבה ותתן הוא יתתרו חיי אהל המאריך אפים ואם לא ישמעו ימד פעולתם
חיקם אכן זה שאמר עה' בחסד ואמת יבפר עון על בעל התאו' דבר כי יושעבירו' שהתאו'
ויל' הכפורים תלוי' וייסורין ממרקין כאשר יתבאר בשער הרביעי והנה חסד יבן בעד
החוטא וישמור עניו מן הייסורין בשבם הכל יזיל מן המות כמו שכתוב וצדקה תציל ממות
ועוד יש עון והוא עון חלול השם שהתעוה וייסורין תלוי' ומיתה ממרקת כמו שאמר
אם יכופר העון הזה לכס עד תמותו והנה כאשר האדם משתדל לתמוך בוד האמת

ויעזור אחריו ויתעודד בדבריו וקושי' אורו לעיני בני עמו ויחזק ידי אכשי האמת
וכשאו ראסם וכתת הסקר ישפילם ויעעס עד עפר הנה חלה דרכי קדוש השם והוד
וקדר לחיובתו ובעבודתו בעולס ועומו ותפארתו במקדש תורתו על כן בהרבות פעליו
לקדש את השם ולעודד האמת להכין אותו ולעשרו וכס' לח לו מעון החלול עם התעוה
בשמו האמת לעומת אמת החלול מדת תשובתו כנגד מדת תשובתו זה ביאור בחסד

ואמת יכופר עון

השמונה עשר

היות חטאתו נגדו תמיד כי ראוי לנפש החוטאת לזכור

ענינה תמיד ואל תשי אותם לקץ ימים ומלבדו לא יחשבו לא יחשבו עד בא חלופתו כענין של' בי
פשיעו אזי ארבע וחמשתו בגדי תמיד. והעקר הזה יתבאר בשער השלישי ^{הרביעי}

החשעה עשר

עזובת חטאו בהזדמן והוא בתוקף תלותו אמרו ז"ל הרי זהו
בעל תשובה אשר תשובתו מונעת עד כשא הכבוד כאשר כחזק
ויבא נקי באותו פרק ובאותו מקום ובאותה אשה ז"ל כי הזדמן החטא לידו והוא בתוקף
יצרו וחזרו בשיריו בטנו כעת הראשו אשר חטא וכבש יצרו ונמלט בשונו יראת השם בהחזק
פחדו ומי אלא הזדמן לידו כענין הזה יוסף כפשו יראת השם דבר יוס ביומו ככה
יעשה כל הימים וכאשר יחליף כח היראה די כבוא ככה הזה את יצרו ומסת מאלו בעושים
התאזה הלל בהנח לבות הוא יבין וכבר נפשו הוא ידע כי אם יבא לירי נסיון ויביע לידו
כענין הראשון יציל את כפשו מיד יצרו והנה הוא לפני השם במדרגה העליונה מן התשובה
גזרו שאמר שלמה ע"ה בהשד ואמת יבשר עון וביראת השם יבשר מרעפי וביראת השם לשור
מן הרע אם יזדמן לידו ומלת שור מקור ויעוד על הפי' הזה מה שלא אמר ושור ומה
ש' שור מרע ועשה טוב ירא אלוקים ושר מרע ענינו שיסור מן הרע בהזדמן לידו כי לא
יאמריו אמור שור מן המעשה בלתי לאשר יקרב לעשותו ואמריו ז"ל במדרש ישב ולא עבר
עבורה נותקין לו שבר בעושה מצוה כגון שבא דבר עבירה לידו ונכל ממנו

העשרים

להשיב רבים מעון כאשר תשיבו ידו של טובו והשיבו מעל כל פשיעו
למדנו כי זה מעקרי התשובה וג' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא
עליו חטא למדנו כי אם לא יוכיחו יענש על חטאיו ונודד ע"ה אמר במומו התגור אלמדה
פושיע דרכיך וחטאי' לך ישובו הנה השלמנו ביאור עיקרי' תצאו ועתה ש' על לבבך
להתבונן בדברי' המעשבי' את התשובה ל' כי מי שגורק עלינו ונכשל בא' מהם תמיד תשובתו
קשה אם השלת בא' מהם תמיד ואמץ לשפוט' איח והרב' תפל' ותחמו' ואזר וחיל לקיי' כל דבר
עקרי' התשובה ותפסי' לקח בהם מן הדרכי' אשר יתבארו בשער הר' ותמצא חנינה ותנתן
לרחמים אזכור לך מאשר דברו רבו' בזה ארז'ל כד' דברים מעשבים את התשובה ואלו
ק' רכי' ולשו' הרעוב על חמה ובעל מחשבה רע ומתחבר לרשע והרבי' בשערה שאיב'
מספקת לבעליה והמסתכל בעריו והחולק עם גנב והאז' אחטא ואשן וכן אמ' במסנה אל
אחטא ואשוב אין מספיקו' לידו לעשות תשלאחטא וי' הכפורי' מכפר אין י' הכפורי' מכפר
וקמתכבד בקלון חברו והפורש מן הצבור והמבזה אבותיו והמבזה רכותיו והמקלל את
הרבי' והמעבב את הרבי' מלפשו' דבר מצוה והמטה את חברו מדר'טו לדרך רעה ומשתמש
בעבועו של עני והמקבל שוחד על מפת להטות אחרים בדין והמוציא אבדה ואינו מחזיר'
לבעליה והרוואח בנו בתרבות רעה ואינו ממחה בידו והאוכל סוד עניי' יתמו' לחלמנו
והחולק על דברי' חכמים והחונד כשפים וקאנא את התוכחות והמ' עיב על המצות

השער השני

הסבות שיתעורר האדם בהם לשב' מדרכיו הרעים הם ששה

וככל אחד מהם למדנו דעת את האדם איך יתחלק בחקר תכונתו ויחזיק

מאמר
השני

עד תבונתו ונשיר להם אנון לשמע השכל וידוע עקרים יקרום לכל חפציהם דרושים
 ובחקרים ויותר מהמה בני הזקן לשוב בכל יום ונפסק לטור כל עדי תחזה סבה מעוררת
 וילדי יום יקושן מחשבתך כי תזכור את בוראך והיה לך זכרו למושיב נפש מזיכוי תולדת
 בנש עפר וכבן עריה תעור קשת מרעך לישר הדורי טבעך ומיראת השם ואהבתו
 והבזזה מלפניו תוסף מעלן תמיד ותשקד על נקיון כפיך ונרות רעיוני מורדי משרעפך
 והכרו נושאי כלי נפשך ובזכרה ויצרה תעדה עדיה ותכלול יפיה כמו אבתוב בה ידקן
 ויתהללו כל זרעי ישראל ותוסף אנון להעור את רוחך בדרכי הסבות השפה אשר יתבאר
 ואשר לא השיב המעלה הזאת יכנע לבבו קערל מדרך הסבות וראות רבות ולפי מיעוט
 ההכרח מדרך הסבה המעוררת לב האדם לתשוב וכפי כמותה אל דרך הרצון יודע ויבחן

כי התשובה מן הנפש החשובה

הדרך הראשון

כאשר תמצאנה את האיש צרות ישיב אל לבו ויאמר אין זה
 כי אם דרכו ומעליו אשר עשו אק לו וחטאיו עלולו לנפשו
 וישב השם וירחמנו כעבין של ומצאנה רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא על כי אין
 אלקי בקרבי מצאנוי הרעות האלה ותראה במנהג בשר ודם כי יחטא איש לחייו ובעת
 צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו תהיה החרטה הזאת ברועה בעיני
 חבריו כעבין שאמר יפתח ומודע באתם חלי עתה כאשר בר לכם ומחשדי השם ית שקוא
 מקבל התשובה מתוך הצרה והיה לרצון לפניו ויאקב בדבה את האנוש בזובו עדיני ביום
 תזכחה ומקרב צרה של אובה ישראל עד ה' אקיד כי כשלת בעוונך קחו עמכם דברים
 וגו' ארפא משותם אוקבם בדבה וכו' כי את אשר יאקב ה' יוכיח וכחש חת בן ירצה ואם
 לא ישוב האיש מדרבו הרעה ביום רעה ואקבם במכאוב ולא שב עד המכה יבדל עונו
 ויכפל ענשו הלא תראה אם המלך מיסר מי את אשר חטא לו ולא יוסר יקשה מוסרו ויכביד
 עולו מאד וכן כתוב ואם עד בלה לא תשמעו לי ויספתי לישראל אתכם וגו' ונחפתי לב ישימו
 חף לא יענו כי אהרם ואם לא ידעו לא יתבונן כי התללות מצאנהו מפני חטאיו אך יאמר
 כאשר אמרו הפלשתי כי לא ידו נבעה כמו מקרה הוא לנו בזאת יהי קצף עליו מלפני
 השם ויבדל עון הכת הזאת מחטאת הכת הראשונה על כן כתוב בראשון על הכת הראשונה
 ויספתי לישראל אתכם וכתוב אחרי כן על הכת האחרת הנזכרת ואם תלכו עמי קרי ולא
 תאכזו לשמוע לי וגו' כי כל כת הראשונה פשרה קשה מן הראשונה ואחרי כן כתוב ואם
 באלה לא תאסרו לי והלכתם עמי קרי והלכתי חף אני עמכם בקרי ואחרי כן כתוב ואם
 בזאת לא תשמעו והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי ופי' והלכתם עמי
 בקרי כי תאמרו מקרה הוא היה לנו ואם אין האיש מכיר מעבודיו ואינו יודע כי יש
 בידועין אשר חטא עליו לפשט במעשיו ולחפש דרכיו כעבין שאמר נחפסה דרכינו
 נחקורה ואם תעלם יעלים עינינו ונאמר רעיונו ולא ה' פשר דרכיו ולא ידעו מעשה
 ידיו ואשר עשו אצבעותיו ויאמר לא חטאתי חטאתי ככדה מאד כמו שאמר הנבי נשפט
 אותך על אמריך לא חטאתי ואל' ותלקהו משכיב ולא ידע ותבער בו ולא יאיש על לב

השנה

14

אולת אדם תסלק דרכו ועל ה' יועץ לבו ותדע ותשכיל כי מוסר השם ית' לטובת האדם
 כי אם חסא איש לפניו ויעש הרע בעיניו מוסר השם חלו לאתי תועלות האחת לכפר על
 חטאיו ולהעביר את עונו כמו אבא ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי ובתחלוני הבין
 אשר חלתי ה' בני רפא חלי נפשו כי העני חלי הנפש כמו שכ' רפאה נפשי כי חטאתי לך
 וכל וכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון והשנית להקריחו ולהגויבו מדרכיו
 הרעים כמו שכתבתי אך תראי אותי תקחי מוסר ואם לא קבל המוסר ולא באף מפני תוכחת
 ולא מל ערלת לבבו אזי לנפשו כי סבל ייסוריך וכפא את עונו ולא ברע עונו אבל בכפל
 עכשו כאשר ביארנו וכאשר יקבל האדם את מוסר השם ויגיב דרכיו ומעללי רחמי לו
 שיטמח בייסוריו לפי שהשילוקו תועלות שבגבות ויש לו להודות לשם ית' עליהם כמו על
 שאר ההגלות של כוס ישועות אשא וכפס ה' אקרא ונא צרה ויגון אמצא וכפס ה' אקרא
 ואמרני על כספרי ר' אליעזר בן יעקב אומר כל זמן שהאדם שרוי בשלום אין מתכפר לו
 מעונותיו כלום ועל ידי ה' ייסוריך הוא מתרצה למקום שכ' כי את אשר יאהב ה' יוכיח ובאב
 את בן ירצה פי' כאב את בן ירצה ה' את אשר יוכיח וקבל מוסרו וכדרך שהאב ירצ' את
 בנו אחרי התוכחות ויש לפרש עוד וכאב יוכיח את הבן אשר ירצה בו ואינו מוכיח את
 הבנים שהגא נואש מהם ויודע שלא יועילם התוכחת וכל האנשים שאינם מכירים טובת
 התוכחת ותועלתה ואנכי אפרסם והמה דברו עלי כזבים וכאמר ואכבי ישרתי חזקתי
 זרועתם וחלי יחשבו רע וכאמר ואכבי תרבלתי לאפרים קחם על זרועותם ולא ידעו כי
 רפאתים ויש על הכותח בשם להחיל מומעוף זקתו כי יהיה המושך סבת האורה כמו
 שכתוב אל תשמוחי אויבתי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך יי' אור לי ואמרני אל אלמלא
 נפלתי לא קמתי אלמלא ישבתי בחשך לא היה אור לי וכל איש ואיש ביום צר לי יתן לבו
 להבין ולהתענות עם התשובה והתפנה כמו שהצבור הייבין לצום ולהתענות בעת צרתם
 כאשר תקבו חכמים על זה צום נבחר ויום רצון וכאשר יבא מוסר השם על האיש אשר
 הוא זך וישר יהיה לנסיון ולהבדיל שברו לעולם הבא כמו שכ' למען עמותך ולמען כבודך
 להטיבך באחריתך ואמרני על שפפם במעשיו בעת צרתו וחפש והקר ולא יוצא חסא בידו
 קן הן ייסוריך אל חכמה ומעבין הדרך הזה אשר זכרנו התשוב' בינם המות בראות המוטא
 כי בלתה חליו הרעה ואבדה תקותו כמו שכתוב במות אדם רשע תאבד תקוה והוא
 מתודה בעת הקיא ושא אל השם כלב שלם ובס התשוב' הקיא מועילה אעפ"י שאינה מוצבת
 לתשובת השם בעצם תמו כאשר הקדמנו כאשר הראשון

הדרך השני

כאשר יבואו ימי הזקנה והבישימי השיבה יוכל כמו וימעט
 ויזח יצרו גם יזכור קצו כי קרוב הוא ויבין לאחריתו ויאבד
 ה' וירחמהו ואשר אינו חוזר בתשובה בבא ימי הזקנה יכפל ענאו ורבה משימה עליו
 כמו שאמרני על שלשה הב' שוכן דל באה ועשיר מכתש וזקן מכף וכאמר אבלו זרים כמו
 והוא לא ידע גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע וזמן התמה והשליחה כי יעמוד האדם בחגי
 ימיו ורואה כי הימים הולכים ודלים ויחל הריסות הכנין ויחשר המזב בטבעו ותראה
 בו היבשת בענין שכ' ימי כל נטוי ואני כעשב איבש אך טח מראו עיניו מהשכיל לבבו

א"ח
X

ולא יראה כי נוסע הוא אל המקום ומקום בית עולמו הלקו וכסוע יומם ולילה וישאנשים
 רבים ימנע מהם אור התשובה כי הם זכאים וטקורים בעיניהם ולא יתעשתו על תקון
 מעשיהם כי ידמו בנפשם שהם מתקנים והם חטאים לשם מאד הלח כתוב כי אדם חזן
 זדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא והאנשים ההם מאשר הם בזים לדבר עונות ולא
 ירביצו ולא יבינו למנו או הודע אליו הם חטאתם והזכר מלכס אחרי כן והכס כמו החללה
 שאינו מרביץ בחליו ולא יחשוב על הרפואה ויכבד חלמי תמיד עד אשר לח יוכל לקרפא
 ופעמים תהיה כשהם לזאת מקצר בינתם כי לא יבאו לדרוש אקים ודיעת דרכיו לא יחפזון
 על כן לא יסקוד על דלתו חכמי ותלמידיו כענין של לא יאהב לך הוכח לנו אהבמי לא ילך
 אנשים זדיקים ויטרים כלבותם שאבה להם כלביא תמיד במחשבותם

והנה

ויהמו על חטאים כהמתים ועל אשר קצר קצרה ידם מעבודת השם
 כי על זה יפגעגבר והרבה אשמה כמו על עבירות החמורות כענין שאינו זל ויתר
 הקבה על גלוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר לעון ביטול תורה אף כי מלאו רע
 החכמים אשר עקר מעשיהם ומחשבותיהם על חפצי גופם והבלי זמנם וכבוד קיראה אל
 תבא נפשם ולהשתנות בליותם עליה אל תחד כבודם במשכיות לבדם וחדרם ומשכיותם
 לעתים מזומנים ולא יתנו חלק לתור בעסקיהם ומקרב לבם אחד חשבון על נפשם כי גוי
 אחד ענו המה וכמה הם במדרגה התחתונה ואזלבן שמים לזקנה בן שבעי לשיבה בן פ'
 לבכורות בן תשעים לשוח בן מאה כאלו עבר ונטל מן העולם והיתה כונתם זל בדברים
 האלה להזייר על התשובה ושיחשוב האדם על קצו בהביעו לימי הזקנה אם לא זכה
 לעשות כן בימי בחורותיו ואחרי כי קרוב לבא עתו יעזוב חפצי הגוף ותחיותו ויתקן
 נפשו ובהביעו לימי השיבה יוסף לברש מלכו ענין העולם ולפי מיעוט השנים הכחות
 ימעיט בעסק העולם ויתיחד תמיד להתבונן ביראת ה' ולחשוב עם נפשו ולתקן מדותיו
 ולבקש תורה ומצות ומה שאמרו בן תשעים לשוח הוא מלשון יפסק שימו לשוח כשזה כמו
 שפרשו זל יחוק תפלת המבחה שכ' ויחא יחוק לשוח במדה כי אחרי שהביע לתשעים ראוי
 לו להיות כל עסקו בתפלות ובתהלות השם ולשיח בנפלותיו ודבר שלמה עב' בענין ימי
 הזקנה שלא יתעצל אדם בהם מעבודת הש' ואמר בבקר זרע את זרעך ולערב אנתח
 ידיך כי אינך יודע אי זה יבשר הזה או זה נאש שניהם כאחד טובים המפיל ימי הילדות
 והשמרות לבקר יומי הזקנה לערב והזרע דרך משל לבכיס ולתלמידים כמו אמרו זל בא
 אשה בילדותו יא אשה בזקמתו העמיד תלמידים בילדותו יעמיד תלמידים בזקמתו
 כי אנני יצאנו בני הזקנים בתורה ובמצות מבני הנעורים וכן התלמידים אשר יעמיד
 בזקמתו אנני יצאנו מן הראשונים או יקנו כאחד טובים אחרי כן אמר ומתוק האור נאוב
 לעינים לראות את השמש פי חזר לדבר על ימי הזקנה שהמפיל אותם לערב ומפני כי
 הזקן לא יטעם את אשר יאכל ואת אשר ישתה כדברי ברזילי הגלעדי אמר כי יל לזקן
 להנות במאור השמש ואל תקצר נפשו עליו כי קוצר הנפש מונע את האדם ממלאכת
 שמים ויערב לו האור כאשר יערבנו לעומת ימי החושך הבאים כאשר יזכר במקרא אשר
 למטה מזה כי אם שנים הרבה יחיה האדם בכלום ישמח ויזכור את ימי החושך כי הרבה

מכאן

14

יהיו כל שבח הכל פירוש כי יוקץ האדם מאד אל יחי על עצמו למשא אך בכל שנותיו
ישמח למען לא יאבד אחת מעבודתו ולא ישת מעבודת הכבוד ויזכור ימי החושך כי
הרבה יהיו ואז לא יוכל לעבוד עבודה כענין שכ בשאלו מי יודה לך והצדיקים מתגברו
בזכותם ואזו חיל ויחליפו כל לעבודת השם שאמרו ז"ל תלמודי חכמי כל זמן שמצדיקים
חכמה מתוספת בהם ול עוד ימכון בשיבה דשנים ורעננים יהיו והזכיר למעלה זריק
כתמר ישרחו ונתוליס בבית ה' וגו' כי הצדיקים שתוליס בבית ה' מנעוריהם וגדלים
בבתי מדרשות מחכוריהם כתמר ישרחו וכארו שגדל כלבנון וכן אמרו ז"ל שתוליס בבית
ה' אלנו התמנות וכל צדקה שכתוב אשר בנינו כנטיעים מגדלים כנעוריהם ואמר אחרי
כן בדבר הזה אינם למעלים לחילנות כי האילנו בהזקנים לא יתנו חילם והצדיקי יונתון
בשיבה עוד אמרו עש' וגם עד זקנה ושיבה חלקים אל תעזבני עד אגיד ורועך לדור
לכל יבא בבורתך

הדרך השלושי

כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים יקשיב וישמע
ויכנע ויחזור בתשובה ויקבל בלבו כל דברי התוכחה
ושלא ירע דבר מדבריהם והנה האיש הזה ברבע קטן יבא מפלגה לאור גדול כי עת
אשר יאזין ויבכין ויבין וזכ ויקבל ביו שמוע דברי המוכיח ויקיי עליו להיו עושה
ככל אשר יורהו תופשי התורה מן היום הזה ומעלה להזהר באשר יזהירוהו יודעי בינה
לעתים עלתה בידו התאבה וכהפך לאיש אחר ומעת אשר קבל בזאת במחשבתו ובמר
עליו סכה בלבבו קפא לנפשו וזכות ואכר על כל המצות והמוסרים ואשרהו כי צדק נפשו
בשעה קלה וכן אמרו ז"ל ויכוננו עשו בני ישראל וכי מיד עשו והלא לא עשו עד חרבעת
עשר לחדש אלף כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם כאלו עשו מיד ואמ' באבות של
ר נתן כל אמצעי מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שכ נעשה וכשמע ביאר הדבר כי
האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשו על פי התור' אשר יורהו ועל המשפט
אשר יאמרו לו היוצרי על המשפט יש בידו מן היו' הזה שכל על כל המצות על אשר שמעם
אזנו מדברי התורה ותבן להם ועל הדברים אשר לא בלו אזנו עליהם עדיה וצדק לב
וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו ואחרי זאת יום יום ידנוש וישקוד על
דלתות מוכיחו ויטביל מכל מלמדיו ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו כי לא
ידע את הדבר והנה ספרו אתו עליו וכענין מה שאמרו ישראל בסיני נעשה וכשמע
שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה וכענין אחר לא יתכן שיהו מעשה
האדם מרובין ממה שהוא יודע ואשר לא יתעורר לקול המוכיחים יכפל עונו כי
הזקירוהו והקשה את לבו ולא כזה כמו אנאמר תחת גערה במבין מהבנות כסיל מאס
אך מרי יבקש רע ומלאך אכזרי ישלח בו פירוט האיש הרע לא יכנע לקול
המוכיחים אך יבקש להמרות ותחת כי לא נחת מדברי המלאך המוכיח מלאך אכזרי
ישלח בו מדה כנגד מדה כי המוכיחים נקראו מלאכים שנאמר ויהיו מלשעים במלאכי
חלקים ומתעצעים בכבד יאיו עוד אמר עליו השלום מוסר רע לשמוח אורח ואכזר
תוכחת ימות פירוט אמת כי ראוי מוסר רע לשמוח אורח ועובר על דברי תורה

אכן יש תקוה כי יוסר וישוט מדרבנו הרעה אך רצו ממנו אנכי תוכחת כי אין לו תקנה
 ותקנה כמושר רע אבל אחת דתו למות כי העבר עבירה תקתפהו התאזה וקוצר השיאו
 ויתכן כי נפשו מרה לו על אשר צעיר בחמפני יצרו נאלי יכסוף לתוכחת ויקנה להוסר
 אבל טובה התוכחת כבר נואש מנפשו ונפאת התוכחת תהיה לו לעדה כי הוא טוב דברי
 השם ית עזר אמר עה מאור שינים ישמה לב ושמיע טובה תדען עשם און שומעת תוכחת
 חיים בקרב חכמים תלון ויש לכל חכם לב לדעת כי לא יתכן שחבר שלמה עה דברים
 בטלים כאלה חנם בתוך דברי המוסר ויראת ה' שבכבר העיד עליו הכתוב ויחכם מכל
 האדם אכן זה פשר הדבר מאור שינים ישמה לב העין אשר נכבד מאד כי יראו בו
 את המאורות המאמין את הלב וכבד ממנו האון כי ישמע בו שמועה טובה המדעית
 את העשם אין בו ההרבה ולא ידוען במאור שינים בלתי בתענוג יתר וכן אמרו ז' כי
 האון נכבד מאשר האיברי שאם מאה את עיניו נתן לו דמי עינו חרשו נתן לו דמי כולו
 והן האדם חייב לעבוד את הש' באיבריו ויארינו כלם כי לעבודתו יצדס כמו שכתוב
 כל פעוליו למענך אך כי באיברים הנכבדים אשר יצר בו נתייב לעבוד בהם את
 יוצרם והעשם הגדול יתר מאד אם יפריעם ממעשה מנותני ועבודה לא יעבוד בהם ולא
 כממל עליהם הש' כי השם הטוב עמו בחושיו הנכבדים טובה עמומה וכבוד והדר
 עטרו בהם על כן הקדים להזכיר אחת ממועלות האון בעבור הרחוקה גדל חובת
 עבודתו ובאחר אחרי כן כי תהיה עבדת האון בשמוע אל התוכחת ואמר און שומעת
 תוכחת חיים בקרב חכמים תלון פי' ראוי לשכון בין החכמים אחרי אשר יקשיב לתוכחתם
 ואמרנו ז' כל אדם מן הגב וכשברו איבריו צריך רטיה ותחבוסת על כל חבר מאיבריו
 ועשם מעצמו והחוטא אשר חטא בכל איבריו ונחשב כאלו רבת המכה באיבריו כלם
 מוכף רגלו ועד קדקדו שכ' מוכף רגלו ועד ראש אין בו מתו' והנה הקבה מרפא כל איבריו
 ברטיה אחת וקוח שמיעת האון שכ' הטו' אזככס ולכו חלי שמשו ותחי נפשכם

הדרך הרביעי

בעת אשר יקנה האדם בתורת השם ויקרא בדברי הכיחי'
 והכתובים ויבין בנועם המוסרים ויראה האזקרו והעונש'
 יחד לדברים ויבין לכו להטיב דרכיו ומעלליו ויתרצה אל השם כענין שכ' ואל זה חביט'
 עניי וככה רוח וגו' וכן כתי' בענין יאשיהו ויהי בשמוע המלך את דברי ספר התנ"ך ויקרע
 את בגדיו ובענין עזרא נאמר כי בוכים כל העם בשמעם את דברי התורה ואשר לא שת
 לבו אל דברי השם יכבד פשעו עליו כענין שכ' ולא כחדו ולא קרעו בגדיהם ואמרנו ז' כל
 הלומד וחינו מקיים נוח לגאעפכה שליטנו על פניו ולא יצא לחויר העולם וכל אכתיב לו
 רוצי תורתו כמוזר נחשבו וכו' ואך תאמרו חכמים אנחנו ותורת ה' איתנו אכן לשקר עשה
 עט שקר סופרים

הדרך החמישי

בעשרת ימי הקטל הירא את דבר ה' לביחיל בקרבנו
 בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבין ובעת הקיח
 הקאים וביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע כי האדם נדון בראש
 השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הספורים ובעת אשר ידע האדם כי יביאו את דינו לפני

מלך בשר ודם הלא יחדד חרדה גדולה וישית עמו כנפשו וככל דרכי חרדתו חש
לגו ונח תעלה על רוחו לפנות על ימיו או על המאל ולקתעסק ביתר חפזיו ולא ישגיח
לעתה ולגדר חרמתו ולא יפכה דרך כרמי' ולא יתרפה ביום צרה ויהסין לב להכניס כפזי
מיד לכן מה נוכל הינא' לפעלים ונעבודתם עדי ערב בימים הנורא' ימי הדין והמשפט
ואינם יודעים מה יהיה משפטם הלא להבנת' הבה לבס ביום שידובר בס אנחנו מה נעשה
לאחותינו ביום שידובר בה וראוי לכל ירא אקים למעט בעסקיו ולהיות רשוננו בחתים
ולקבוע ביום ובלילה עתים להתבודד בחדריו ולחפש דרכיו ולהקור ולקדם אשמויות
ולקתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה ולשפוך זיה ולשאת תפל ורנה ולקפול תהבה
והעת עת רצון וקתפלה נשמעת בו כענין ביום רצון עניתיך ובעת וגו ואמרנו זל דרש' ק'
בהמשאו אלנו עשרה ימים שכן רק ליום הכפורים ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את
רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים אז מהל שאחתיכם לפני ה' תטהרו ואמרנו רבותי זל
בי יום הכפורים מכפר עם התשובה על כן הזהירו הכת' אנטהר לפני השם בתשובתנו
וקוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו

חרדך הששי

כל עתיכון לקראת אלקיו כי לא ידע האדם את עתו על
כן כליותו ישתנו וכדדקה יכוון להשיב רוחו בטורה אל
האלקים אשר נתנה ויחפש דרכיו ומעלליו בכל יום יפקדם לברקים ולרבעים יבחס
ואמרנו זל ר' אליעזר אומר טוב יום אחד לפני מיתתך אמרו לו תמידיו רבנו וכי אדם
יודע באי זה יום ימות א' להס כל שכן ישוב היל שמא ימות למחר וממשאו כל ימיו בתפן
ואמר בכל עת יסיו בדיך לבינים ושמין על ראשך לא יחסר לוכן הגברים משל על נקיות
הנפש בתשובה והשמין משל למעשים טובים ושם טוב כענין של טוב שם משמן טוב עוד
אמרנו זל בענין הזה משל לאשתו אל מלת שקיתה מתקשטת ושם בסוף עיניה ובעלה
עובר ארחות ימים ותאמרין לה השכנות הלא בעלך הלך בדרך למרחוק ועל מה זה לשוא
תתיפי אמרה להם בעלי מלח הוא אולי יספך רוח יסוקן מקרה יבא וימשאני והנני
מקושטת ויש על האדם לשער הנפש והיותו שאין ושלגו איך ידאב לבבו ויראה וירעד יבא
בו ביום המות בהיותו נכון לעלות ליתן את החשבון ואיך יתודה בעת מותו בלב נסתר
וככה יעשה כל הימים יתודה בלב נדכה ויהי מורא שמים עליו ויש על האדם לחדש לו
מצות בכל יום אולי הביעתו מותו ולא יחסר המצות השם ואמרנו זל כל העושה מצות
אחת סמוך למיתתו דומה שקיים את כל התורה ולא היה חסר אלא אותה מצוה וכל העושה
עבירה אחת סמוך למיתתו דומה כאלו ביטל כל התורה ויש אכזבים אשר לא ירבישו
בענין המות לעשות דעה לדרך ולתקן מעשיהם ולא יעלו על לבם יום מותם עד בוא
וקם נמשלים בהמנות אשר לא ירבישו בענין המות עד יום הטביחה כמו ש' כצאן לשאל
שתו מות ירעם וירדו בס ישרים לבקר וזורם לבלות שאול מזכול לו פי' כצאן אתו כפסם
לשאל כי לא ירבישו בענין מותם עד בואו פתאום מות ירעם אין מות הרשעים כמות
הקדמות מות הקדמה פעם אחת והרשעים מות ירעם בהם בכל יום מלאין ירעם כן
וגלעד ומענין יאכל בדיו ככור מות כי נפש הרשעים הקשחה והקפסד ודכקובה

20

אמרנו
לפי דרכי

כצד עת עדי אשר תאחת ותכלה ויתאבד וירדו כס ישראל לבקר המייל זמן תחית המתים
 לבקר אשר יעור בה האדם מוסתו וכענין אנאמו ורכים מישיבי אדמת עפר יקונו כי אז
 ירדו הישרים ברשעים כמו שכתוב ועשותם רשעים כי יהיו אשר תחת כפות רגליכם
 ואמרו זל כענין יום הדין לתחית המתים לאחר שנים עשר חדש גופם כלה וכאמתך נשרפת
 וכענין אשר תחת כפות רגלי הצדיקים שכל ועשותם רשעים וגו' ונזכרם לבלות שאלו צדקם
 כמו צורתם וכן כתבונם עבדים כתבונתם ויקרא הנפש צורת האדם וישמן הדברים
 על הנפש שאמרו בגדר הנפש שהיא צורה עקרית וביאור הענין כי כפי הרשע יכלה
 שאל אותה והיא מובול לו כי הנפש מן העליוני מלאן מובול קדש וקדש הכבד בחארתיו
 ועל כל כפשו נפש היקרה והעליונה שהיא מובול לו לבלות אותה שאלו מטה וכמה קשה
 המות למי שלא השריד תאות העולם לכפשו עד אשר יפרידנה המות ואמרו זל במשנת
 דרך ארץ רצונך שלא תמות מות עד שלא תמות ביאור הענין הרוצה שיהיה לו יום המות
 לחיי עד ידבר אל לבו אחרי אשר כופו לעזוב את האדם ולהניח חפצי הגוף ובאחריתו
 ישמח וישמח יעזוב בחיולא ישתמש באדמה רק לשעבודת הכורא יתנחו יתה לו יום
 המות לחיים שאין להם השק נודע כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחייו
 נספרדת תאוה מעבודת הכורא וכדלת מארצה תרד כמותו למטה לארץ חל מקום
 תאוה ויהי תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות אבל יעלה למרום לדין ולמשפט
 ולראות איך החליפה מרום בשאלו כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה
 למרום תרד כטבעה למטה לארץ כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה שכל
 והתה נפש אדמי צורה בצורה החיים את ה' חלקיק ואת נפש אויביך וקלעה בתוך כף
 הקלע ואמרו זל במדרש משלי אחת נשמתן של צדיקים ואחת נשמתן של רשעים חוזרות
 ויורדות ומטורפות לארץ שכל ואת נפש אויביך וקלעה וגומר וכל מות אדם רשע תאבד
 תקוה כי לא תהיה תקוה לכפשו הרשע לזאת מחשך לאור אנאמר על כפשו הרשע תבא עד
 דור אבותיו עד כח לא ראו אור

חנה נתבאר

כי נשמת הרשעים יורדת לשאלו משיבי מקראות אזכרנו
 ונודבריהם זל ועוד באמר אורח חיים למעלה למשכיל
 למען סוד משאלו מטה ועוד באמר ומי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ומי
 הבחמה היורדת היא למטה לארץ פי' מי יכיר הצדיק והרשע בעולם הזה כי יש רשעי
 אשר מעשיהם במחשך ולא יכירו בהם בני אדם שייראו שמי' בסתר כענין שכל והצנע לכת
 ויקרא לנפש הרשע נפש הבחמה מופני שמתכת אחר התאוה הבשמית כבחמה וכענין
 שכתוב אשר לא ידע בין ימינו לשאלו ובחמה רבה ולנפש הצדיקים קרא רוח בני האדם
 וכענין שכל אדם אתם וביאור לשון המקרא כן הוא מי יודע רוח בני אדם והם הצדיקים
 העולה היא למעלה כי יש הרבה צדיקים שאין אדם יכול לבזור עליהם בעולם הזה שהם
 צדיקי' באמת וכי תעלה נפשם למרום כענין מה שכל כי האדם ירא לעמים וה' יראה ללבב
 וגם כי רבים מן הצדיקים הם יראי שמים בסתר ואין צדיקתם מודעת וכענין שכל והצנע
 לכת עש' אקו' ורוח הבחמה וגו' נפ' יש רשעי' רבים שאין אדם מכיר במעשיהם כענין שכל

ויהי בהמשך מעשיהם ויאמרו נני רואנו ומי יודענו וכן פראו זל במדרש קהנת
 כני האדם אל הצדיקים ונחם הבקמה חלו הראעים ולא יוכל איש לומר כי היה מתפק על
 בשמת האדם אם תעלה למעלה כי הנה כתוב והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה ועוד
 חרף יסתפק על רוח הבקמה אם יורדת למטה הלח ונה הבקמה מן הארץ ויחך תעלה
 ונתבאר בתורה כי בשמת האדם עליונית כי כתו על נפש הבקמה כי היא מן הארץ שבה
 פראו הארץ נפש חיה למינה ועל בשמת האדם כתוב ויפח באפיו נשמת חיו על כן תעלה
 בשמת האדם בשמת הגוף למעלה כי כל הדברים שבים אל מרשם כענין של וישוב קיפפר
 על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה ונ על בשמת הצדיקים ונתתי לך
 מהלכים כון העמידים האלם פי בון המלאכים שהם עומדים וקיימים כמו של ויעמידם
 לעד לעולם וכ קרבת אל חד מן קמיא ואמרו זל נפשיתיה של צדיקים בגמות תחת כסא
 הכבוד של יהיתה נפש אדני צרורה הצרור החיים וכל אנשי לבב ויחשבו העולם הזה כמו
 דירת עראי ולא יתמשו בו רק לעבודת הבל ית ויכינו בו צרה לנפשו כי אם אנו רבות
 יחיה האדם וחלו היה אלף שנים פעמים אחרי איש מקפר לשניו וכלה המספר וסופו כלל
 היה יהיה ועולם הגמול חין לו תכלית בענין שכל כי שנות מקפר יאתיו וזרה לא חשוב
 אהלך חף כי ימי האדם כצל עובר בענין של ימי שנותיו בהם שבעים שנה וגו' וכאמ' ימי
 כצל עובר וארזל לא כצלו של אילן ולא כצלו של כותל לא כצל עוף הפורה ועובר רזל כי
 חייב האדם להמשיל העולם הזה בלבבו כצל עוף הפורה וכרבע קלן גם חין האדם יודע
 אם היום כאן ולמחר בקבר וכמזא בהשדל וזרחו על יום מחר כי הוא מצטער על עולם
 שאינו שלו וזל א תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יו ועקר ספר קהלת חברו עה למען
 יאם האדם על לבו כי העולם הכל הטלים ולא ישתמש בו זולתי לעבודת הבל ית והודיע
 כונתו בפתיחתו וחייתו כי פתח ואמ' הכל הטלים אמר קהלת הכל הטלים הכל הטלם
 ואזל חלו אדם אחד היה אומר כן היינו אומרים אזלי לא חסף שתי פרונות מימיו על כן
 נחשב העול הכל בעיניו אכן שלמה שככתב עליו ויתן שלמה את הכסף בירושלי' באבני
 לו כאה לומר כי העולם הכל הטלים וחתם ספרו ואמר סוף דבר הכל נשמע את השקיים ירא
 ואת מצותיו אמור כי זה כל האדם ומי שחכמו הש' דעה ישיב אל לבו כי הש' שלחו בעולם
 הזה לשמור משמרתו ותורתו וחוקותיו ומצותיו ולא יפקח עיניו וזלתי לעשות שליחתי
 ולקן הימי אם עשה שליחתי באמונה ישוב ובא ברכה ושמת עולם על ראש בעבה אשר
 שלחו המלך לעבר הים ארץ עיניו ולבו זולתי על דבר שליחתי עד שוכו אל אדניו וכך אמ'
 שלמה עה בדרך חכמו הוריתך וגו' להוי בה מטחך וגו' לקדיעך קטט אמרי אמת להשיב
 אמרים אמת לאלהך ומן הדבר שאלה חייב לזכור בעבורם ונס קמות כדי שלא יתבטל
 ואל תרפנה ידי מעבודת הש' ותרד שנתו מעניו לעמול בתורה ולהתבונן ביראת השם
 ולתקן מדו כפשו ולהשיב מעל הרעה והאקבה ולחשוב מחשבות ארך יגדיל ויאדיר מצות
 להוי לנפשו הגולה ואוצר בענין של חכם לבב יקח מצות כי ידע ויזכיר שהימי קצרי כמו
 שאלו הוי קצר והמלאכ מרוב והפועלי עללי ובעל הכית דוחק ומי שאינו זוכר יו קמות
 תמיד דומ בעיניו שיש לו פכאי ומתקן להשיב חפני ואזל יפ שע אחת בתמו ומעשי טובים

בשלם הזה מוכן חיי העולם הבא ויפה עשה אלהת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי
 העולם הזה וכך אמר שלמה ע"ה כי מי אשר יחבר ל כל החיים יש בטחון כי לכלב חי הוא
 טוב מן האריה המת פי שכן חיי העולם הזה לעבין התשובה ופעולת המצוות וקצת
 מעולות הקטש והוא הטחון הנמצא לאשר יחבר אל החיים ופי' כי לכלב חי כי האדם
 הפחות בחייו יכול להוסיף מעלות בפשטו מה שלא יוכל לעשות כן הקבש והצדיק המת
 ובמקום אחר בזה וגבה העולם הזה לעבין השבת תענוגות וכבודו והומר מה יתרון לאדם
 בכל עמלו שיצמול תחת השמש עוד אמר ושכח אני את המתי' שכבר מתו מן החיים ונג'
 ואמרתי אל השתכל בשלש דברים ואין אתה בח' לידי עבירה מאין באת מטפה שרמה
 ולאן אתה הולך למקום רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון לפני מנך
 מלכי העולם הקבש ביאור הדבר כאשר תחשב מאין באת תכניע נפשך ותשכח הבחנה
 וכאשר תזכור לאן אתה הולך תבזה העולם הזה ותכיר כי מותו אין ולא תתעסק בו
 ולתי לעבודת הכורח ית וכאשר תשיב ל לבך לפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון יקי
 מורא שמים עליך ואלו יורא לקים את כל אשר עשה ונקם טוב מצד' כי גם המות טוב
 להכניע הנפשות ולהיות תחת חלקים על הכלבות ולבלי עשות העולם הזה עקר ויש
 אכז' שאינם מתינים פכאי לפשם לקבוע עתים להבין לאחריתם מארדתם בקניני העו'
 כעבין שכתוב הלא נסע יתרום בס ומוותו ולא בחכמה פי' הלא נסע יתרום ממונם מהם
 בנשיעתם הנה כי אין להם בו תועלת אבל חכד מהם טוב הרב' כי גרם להם אשר ימותו
 ולא בחכמו כי לא חכמו להבין לאחרית ולתקן נפשם ולהבין זידה לררכס כעבין שכתב'
 לו חכמו יסבילו זאת יבינו לאחריתם וקחה נחתם העבין הזה במאמר ככד אשר לחכמו
 ישראל זל היה הלל עת' אומר אם אין לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עבשו
 חימתי ביאור הדבר אם האדם לא יעדר נפשו מה ויעלוהו המוסרי' כי אעפ' שכנס'
 בלבו ביום אמינו ישכחם הוצר ויעבירם מלכבו כעבין שכתוב והשדכס כעבין בקר וכ'
 כפי' כבחר לאן זדיק ולב רשעים כמעט פי' מוסר הצדיק זך בלי סיב ונאסנו לבחר אבל
 לב הרשעים השומעים מוסרו רבע אחד הוא מלפון כמעט אויביהם אכניע עינו ברבע
 אויביהם אכניע ויקרא לב הלב הכבון והמתוקן כמו שז' ומוע תוכחת קונה לב' לקמת
 חכמה ולב אין חכ' זדיק אדם בשמינו המוסר לעגור נפשו ולמסר הדברי' על לבו ולחשו'
 בהם תמיד ועליהם יוסיף לקח ומלכו וניח מלך ויתגודד בחדרי רוחו וישוב יתפך יד
 תוכחתו על נפשו ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לברה ותוכחתו לזכרים ולרבעים תחיה
 עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר ובשאיני לעצמי מה אני גם כשאני לי
 להשתדל לתקן נפשי בכל בני ואני הוגה בחכמ' בכל עת מה אני כי השבת האדם קצרה
 ודלק ועם הטורח והתקן יאב ונעט מן המעלל ראה מי אכזי ומי חיי כשאין אני לעצמי
 להשתדל ולטורח לתקן נפשי והמשל בזה מן הדבה שה' ובורית כי עם רב הטורח בתקון'
 ועם רב עבודה תניח זרע מעט ואם לא יטרחו בתקונה לא תצמיח ולא יעלה בה כל
 עשב אבל קץ ודרדר תצמיח רק הפרה אשר היא עדיית גם כי לא יטרח ובעבודתה
 ימנח בזריעתה תושלת ואז' כעבין מה שכתוב כי הוא ירע וצרנו משל למלך שנתן

הוא מוסר הצדיק

וי' ב' 24

סדה לעבדיו והזקירים לעבדה ולשמרה ולחביא לו ומנה סלושים כור בכל סנה
 והם טרחו בה ועבדו אותה היטב והביאו ממנה לפני המלך המשת כורים אמר להם מה
 זאת עשיתם אמר לו אדונינו המלך סדה שכתת לנו זכויות קיח ואחזנו בכל כחנו עבדנו
 אותה ועם כל הטורח לא עשית את התבונה ויתר מזה השיער " ואם לא עבשיו אימתי
 איך ראוי לי לאחר יום או יומים השתדלתי בתקון נפשי ובקביעות עתים לתורה כי אם
 אומר אקנה לעת הפנאי ועד סיות בידי כסף די ספוקי הנה טרדות העולם אינם פוסקות
 כמו שאמר זל אל תאמר לכאפנה אפנה שמח לא תפנה והשנית אחרי אשר יאסוף
 יוכנס ערד יכסף לאסוף כמו שאמר זל איך אדם יוצא מן העולם והני תאותו בידו יש
 בידו מנה מתאנה לעשותו מאתים השיגה ידו מאתים מתחנה לעשותם ארבע מאות וכן

וחשלישית

כתוב אוקב כסף לא ישבע כסף
 הזמן מתמעט והמלאכה מרובה מלאכת התורה ותיקון הנפש
 והקבאת המעלות כמו האקבה והיראה והדבקות כמו שאמרנו זל
 היום קצר והמלאכה מרובה

חרבייה החמישית

כאשר יחד תקון נפשו יקרהו עני ויכשל בעבירות תמיד "
 באמר תקון הנפש היצר הולך ומתברר ויקשה הלב ויקשה עלינו
 לתקן נפשו אחרי כן כמו שכתוב והנה עלה בלבו קמטונים וגו'
 ואזל כאשר היצר קסור בעבירה ודמה כענין המיכות ולא תשיג ידו להקרתו ואמרנו
 במוסרים להרגל על כל דבר שלטון "

חששית

אולי לא ימשכו ימיו וימות טרם יסלים חוק התשובה על כן
 הזהיר עה בכל עת יהיו בגדיך לבנים "
 בהתאחרו מן התשובה יהיו עונותיו יאנים וישכח יגוס ולא
 ירא להם כאשר בתחלה

השמינית

כבואו בימים ויחלש כח היצר לא יקבל שכר על התשובה כאשר
 בתקון לבנו בימי בחורותינו ואמרנו זל אשרי איש ירא את ה'
 בעודו איש ואמרנו כאשר לא תמצא יד הבנב לבנופ וחזיק נפשו באיש שנים
 בימי חוקנה בהעדר כח הקרבנות איננו עזר כח לחוש מוסלות
 בלבבו ולערוך מחשבות להלחם בהם ביצרו ולהשיג המעלות

התשיעית

ולטרוח ולעמול בתור וכפיעולו כמו שכתוב וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר
 לא יבאו ימי הרעה והביעו ימים אשר תאמר איך לי בהם חפץ על כן ראוי לאדם לחיים
 מפלט לכפשו כענין שאמר דוד עה חשתי ולא ההמהמתי למונר מונתיך

השער השלישי

נבאר חומר המצות והאזהרות וחילוק העונשים
 מפני שהזהר בעל התשובה לחפש דרכיו וכמה לו
 עונות וטאות ואחרי אשר תס חפש ומחפש הזהר לחקור גדול כל הטא מחטאיו כמו סכ'
 מחפשה דרכיו ונחקורה להודיע אליו כל חטאתו אשר חטא כמה הגדיל לאשמה בה כיי'
 אשמה עד לשמים גדולה ויש רעה כנגד כמה חטאים גדולים שקולה והתשובה

הגדולה כפי היות גדולים חקרי לב כאלה כי לדעתו רב העון וגדלו נפשו ידעה לו או
 או יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם ועוד תושל חקירת עצם העון לכסות כלמה
 פניו בשאלת המחילה בענין שכ' אלהי בשתי וככלמתי להקים אלהי פני ח' לך ולהעשות
 בנפש על נפשו לפני ה' אחרי הכטחון בסליחתו כי בנין שכחמו למען תזכרו ובשת
 הכפרי לך לכל אשר עשית ולהיות לנגד עיניו גדלת חסד הכפרה בענין שכ' כי חסדך
 לנגד עיני והמשל בזה כי אם חטא העבד לא דניו וכל להכניע לפניו ח' נפשו ^{לעבד}
 בלתי אחרי ידיעתו ^{בכר} פשעו ואם ידמה ^{לעבד} כפשו כי חטא קל יגדל הקצף עליו לכן
 יתחייב החוטא להכיר עצם החטא ועשו כענין שכ' עתה הסכלתי ואשבה הרבה מאד

על כן הוצרכנו ללמוד בני יהודה לתורה ולתעודה חומר העונשים לכל עון ולכל חטאת
 על כן על כל דברי ההקדמה הזאת ועוד לתועלת כשבה גדולה ובצורה כי ראה ראיתי
 רוב העם חושבים על כמה פשעים כבדים כי הם קלים ועל חייבי מיתות וכתות כי
 הוזירות בהם יתרון הכפר או מדת חסידות וכשלים מבלי משיס ואין תוכחת בענין
 שכ' במאז לא שתקה חזק' על כן הוצרכנו להזהירם ולבלות אזכרם על חומר עבירות
 דבות וכי יש במצות הקלות דרכים וצדדים רבים לכליון חרון ואכדון הנפש ורבים מן
 הרשעים יעזבו דרכם כי ידעו האכדון וההפסד אשר בה ובהגלות להם גדל החטא וזאת
 אשר נכזר עליו וכשלים אזורו חיל לכבוש תאותם כי איכבה ויכלו וראו באכדון נפשם
 והמשל בזה לאדם החפץ ללכת אל עיר ויאמרו לו כי הדרך מזושת בצגים פהים ואבני
 נבף ולרכו א המקום הקוא לא יחדל מלכת והיה כי יאמרו לו כי שכל בדרך וומר שוקד
 עליו אז יכלה רבולו מן הדרך ההיא על כן אמר שלמה עת לדעת חכמה ומוסר להבין
 פי כשרון המעשה ועובדת העבירות יקרא חכמה כענין שכ' כי היא חכמתכם ובינתכם
 ואחר שלמד וידע המצות ומה הם העבירות צריך שלמד גנות העבירו וההפסד והאכדון
 הנמוצא בהן להרחיק נפשו מהם ולהכותה עצמו בזכרון העונשים וליסר וזאת וזאת
 הידיעה תקרא מוסר ולמוכיחים יכעס ללמוד לדעת זאת עתה נבאר מעלות חומר

חמדרגה הראשונה

חומר דברי סופרי' כתחייבנו מן התורה לקבל תקנות הנביאים והשופט' ולשמעו דברי חכמי' ולהזהר בדריהם שכ' לא תסור ללבך הדבר אשר יגדו לך ימין ושמאל' וגם כי הורה מן התורה לקיים עליו להיות עושים בכל אשר יורנו' אכן מצות עשה מן התורה חמורה מדבריהם מפני שהזכר עקר הדבר בשפרי תורת האקים מפורש וזהו הש' עליו כפרט ויש דרכים וצדדים וינאמן שם דברי סופרי' חמורים מדברי תורה כאשר אמרו ז' חומר בדברי סופרים מדברי תורה שהאומרים אין תפלוץ לעבור על דברי תורה שפורח חמש טועפת להוסיף על דברי סופרים חייב וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה

ועתה הלוא לך לדעת מפני מה העובר על דברי חכמים חייב מיתה ויותר מן העובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה' והפסד הדברי' כי העובר על דברי חכמים אשר מלאו לבו לעשות כן כי תקל מצותם בעיניו לא מקתגבר

יצרו עליו אבל כי תכהן עמינו מראות אור דבריהם ולא יהלך לנגח האמונה וכל משך
בעול בזרתם ולא יטרח לקיים מאמדם כי לא נכתב בספר התעור' ולא נהג כדרך העובד
על דברי התורה אשר נפשו מרה לו ונקוט בפניו וירא ויצל לו כי ישארהו יצרו לחטוא על
כן משפט מות יהיה לאיש כי הפיל דבר אחד מכל דבריו האוב' והנה הוא באומר בנתקה
את מושבותינו ודומה למה שכתב בענין זקן הממרה את פי חכמים וקנשם אשר תעשה
ביר המה לבלתי שמוע אל הבהן וגו' והשנית כי האיש הגורל רחוק מן התשובה אחרי אשר
אין הדבר חמור עליו ב יאנה בחולתני תמיד' והחטא הקל ענשו יותר מן החמור בהכשל
בו החוטא פעמים רבות' עוד אמרו ז"ל כי טובים דרויך מיוין חביבין דברי סופרים יותר
מיינה אל תורה ונאכזנו צריכים לפרש גם את זה' ידוע תדע כי יראת ה' יסוד המצות שכת'
ועתה ישראל מה ל'אקיד' שאל מעמך כי אם ליראה את ה' 'אקיד' ובהם ירצה השם את בראיו
כמו ש' רוצה ה' את יראיו ותקנו חכמי' ובדריהם יסוד לדרך היראה כי יעשו גדר והרחקה
פן תבע יד אדם באסור התורה כבעל האדה אשר יעשה גדר לשדה מאשר יקר בעיניו כי
ירא פן יכספו בו בני אדם והיה למשל אור ולמרמס זה' בענין שכל נשמרתם את מאמרת
עשו משמרת למשרתי' ורב הזהירות והגדר והרחקה מן האיסור הלא זה מעקרי המורה
והמורה להזהר יגיע השכר הגדול בענין שכל בעבדך נזהר בהם בשמרים עקב רב'
על כן אל חביבין דברי סופרי יותר מיינה של תורה כי בדריהם ובזרותם מעקרי היראה
ומצות היראה אשר הרבה כנגד מצות רב' כי היא היסוד להם והדומה לדרך כי המורה
מקתיחד עם אשה מפחדו פן יכשל בעון וכאשר בזרו ז"ל הלא זה מאשר זרע על נפשו אור
יראת אקיס ית' והנה הקדימנו לך בשער היראה כי כתחייב האדם לראות בטובים ולהקפין
בהם ולהכדייל בין עקש ופלתתל ובין הישר הגלך לתועלת כנגבת אשר קודענוך''
והנה כי תראה אנשים זוללים מזלזלים בטעולת ידיים וישבו לחבל לחם
ואינם מוכרי' לפני לחם ואחר אכלם וכהנה רבו מדברי חכמי ותקנותם אשר פורצים
גדים בזאת ובחכמה באת תדע ובחכמת את דרכם כי הם רעיו' וחטאו לשם מאד ואחריתם
עדי אובד' ועליהם אמ' כי העוב' על דברי חכמי חייב מות' כי המעללי' קלה לא וכריהם
היצר עליהם ולא תקפס תגלדתי החומר והתאונה הבשמית לחטוא בהם אין זה כי אם רוע
לב ופדוק עול שמים מעל נאדם והנה ככל המון כת הזדי' האומרי' לא סור ממנו ודעת
דרכיך לא חפצנוי' גם הם קרובי' מדרך האמת גם הבת אשר אינם נזקרי' ומבנה של בוים
נביאולי' גוי' כי יקלן דברי חכמי' בעינם אעפ"א חטואי' למול' בטנס הנה בזו לדברי חכמי'
ושברו עול התור' והמור' גם עליהם אמ' העובד על דברי חכמי' חייב מות' כאשר ביארנו'
וקצנית כי אחרי אשר ידעו כי עם הקדש כשמרי' ככל אה קבדל הכדילו ענין מעל עמנו
ופראו מדרכי צבור ואזל כי הפורשי' מדרכי צבור יורדי לביהל ונדונין עם לרורי דורות
ודע כי העובד על דברי חכמים ענשו ביד בית דין להכות מכת מרדות כפי אשר עיני
בית דין רואות ליסור ולענוש בעת ההיא אם לפחות מארבע' או להסוקי' להכותו ע"ה''
המורגה השניה חומר מוצ' עשה יסוד השכר נשרש בהמול' חלף העבד' בקיו' מוצ' עשה
כמו שכת' וירא מצוה הוא ילם וכ' נכתתם וראיתם בין עובד' איס' לאשר לא עבדו והעבדו'
היא כמזו' התלווי' במעשה בין שאין בהן זולתי' מצות עשה בין שיש עמהן לא תעשה כגון

אכל תחמץ את לבבך וגו' ומצות העבודה תתבאר בשער העבוד' בעה' אולם ימצא דרך
 בשכר הנזכר מעבור על מצות לא תעשה אשר קצוה ישוב לשכר עושה מצוה כגון אם
 הזדמן דבר עבודה ליד האיש והתחמה תחנה לדבר עושה וכבש יצרו כי זה מעשרי
 יראת ה' וכן מי שהזדמן לידו להתעשר באונאה ותרמית ואין רוח ואין יודע והתהלך
 בתומו ובור כפיו שכרו על זה כזורע לצדקה וטורח במצוה וכן בתוב חף לא פעלו עלה
 בדרכיו הלכו ואמרו ז"ל כיון שלא פעל עלה בדרכיו הלכו וכבר הקדמנו לך פירוש
 המקרא הזה וכן אמרו ז"ל ישב ולא עבר עבירה נותקין לו אכר כעושה מצוה כגון שבא
 דבר עבירה לידו ונצל ממנו ועוד אמרו ליראי ה' ונחמשי שמו זה הכא דבר עבירה
 לידו ונצל ממנו גם השכר הזה עקרו ויסורו מצות עשה שכבש יצרו ביראת אלקים כמו
 שב' את ה' אל קודך תירא ואמרו ז"ל הוי זהיר במצוה קלה במצוה חמורה שאין אתה יודע
 מתן שכרן של מצות והנה בתור פורש מה יעשה לכל העובר על מצות לא תעשה ויחלק
 עליהם ענש ומשפטם ודתי מה לעשות בהם והעונשים יולקות ארבעים מיתה וזכרת
 בדי שמי' וארבע מיתו בית דין ומתן שכר על כל מצו' לא כתפרש בתו' כדי שלא יחדלו
 לקיים המצו' הקלו ויתעסקו בחמורו לברכה ומשלנו על זה מענין המלך אשר אמר לעבדיו
 לכוטע בפרדסו כל עץ נחמד ושכר אמר לתת להם ולא הודיעם שכר מטעם כל אילן כי חפץ
 המלך אשר לא יחסר כל בפרדסו על כן יטעהו רב מיני נטעו נעמי ואל ידעו עבדיו שכר
 כטיעת כל עץ מעצי הפרדס אז יתנו את כל עמלם בכשרי מטעו אשר שכרם רב מן השאר
 מהרבת השכר' כן ענין המצות כי האיל ה' לזכות את ישראל הקיום כל המצות להסמילם
 חיי עולם ולהיו' כל המצו' יחדו לניתן להראשם כי בהשלים חק מלאכתם תהי' משכרתם
 שלמה מעמו' הלא ידעת כי אמרו ז"ל כל העוסק בתורה כלבד דומה כמו שאין לו חלוקה
 אעפ"י שאמרו תלמוד תורה כנגד כולן' והמצוה הקלה שכרה גדול והפלא' אשר לא ימוד
 ולא יספר הלא תראה במצות שלוח הקן שאין בה טורח ולא פזר ממון באמר עליה למען
 ייטב לך והארבת ימים' ואמרו ז"ל יעקב אמר אין לך מצוה קלה בתורה שאין תחיית
 המתים תלויה בה שאלו' בשלוח הקן למען ייטב לך וגו' למען ייטב לך לעולם שכלו טוב
 והארבת ימים לעולם שכלו ארוך' ומה אם מצוה קלה שקרא בכאשר אמרה תורה כך
 מצות חמורות על אחת כמה וכמה' עתה נדבר בענין עושה בטול מצות עשה אמרו ז"ל
 אם יזכרו את האיש לעשות סכה או לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו' ואמרו
 כי האכסים אשר לא הניחו על ראשם תפילין מעולם הם הנקראים פושעי ישראל בגופן
 ועבדן חמור מן העובר פעם אחת על חייבי בריתות ומיתו' בית דין ואמרו כל שעונותיו
 מרובין מזכותיו וכללן עין פושעי ישראל בגופן כגון שלא הכיח תפילין מעולם או עין
 פושעי אומות העולם בגופן והם עובדי עבירה כגון ערייות ליום הדין יורדין לגיהנם
 ונרובין שם י"ב חדש לאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נארפת ורוח מפרצת תחת כפות
 רגלי הסדיקים של וענתם רשעים כי יקו' אשר ואמרו מי שמקל בעיניו מצות עשה כמו
 המכזה חולי של מועד איש בו מצות עשה שבא את חב המצות תשמור אעפ"י שיש בידו תור'
 ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא' ויש על כל מצות עשה אזהרות לאו כוללת שב'

לא תנשף עליו ולא תגרע ממנו וקיום מצות עשה נקרא יראת שמים כמו הקהירו במצות
 לא תעשה שכ' מפי ש'בה תקום והדרת פני זקן ויראת מ'לקיך אפי' ה' וכל יראת ה' א'מרכס
 וכאמר אחריו בור מרע ועשה טוב בקס שלום ורדפוק נמדנו מזה כי מי א'ינו עוסק
 בעשית הטוב ובקשת שלום הפר יראת שמים והוא מן הרשעים כי לא ירא אלקים טוב
 לא יהיה לרשע ול' יאריך ימים ככל אשר א'ינו ירא מלפני אלקים ויש במצות עשה מן
 החמורות א'ין המון העם מ'הרים בהם כגון הזכרת שם שמים לבטלה ש' את ה' אלקיך
 תירא ואמרנו ז'ל הוזהרנו בזה שלא להזכיר שם שמים לבטלה וכך במילת חסדי' שהיא מצו'
 עשה אל והודעת להם את הדרך ילכו בה זו במילת חסדים גאמרנו גדולה במילת
 חסדים ויתר מן הצדקה שהצדקה לעניים ובמילת חסדים בין לעניים בין לעשירים על
 כן אמרו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל במילת חסדים
 ובה הצדקה בממונו ובמילת חסדי' בין מגופו בין בממונו כי חייב אדם לטרוח בדרישת
 טוב לעמו ולעקר בעמל כפמו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר וזאת מן החמורות ומן
 העקרים המדרשים מן האדם ש'ל הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מומך כי אם עשות
 משפט ואהבת חסד וכך מזה להכנס לפנים מצורת הדין שכאמ' ואת המעשה אשר יעשו
 ואלו זה לפנים מצורת הדין יש כענין זה דרכים רבים אשר תקיה בהם המצוה הזאת מן
 החמור' הכל לפי ענין הדין כמו שאמרנו ז'ל לא חרבה ירושלם א' על אש עמיו ד'בירקם
 על דין תורה ולא ככהו לפנים מצורת הדין ויש אנשים רבים בהמון העם חושבים כי
 עקר האברון והפסק הנפש זולתי בעבירות יש בהם מעשה וכי א'ין אברון ומות אל
 האיש אשר הוא טהור מחטא במעשה ובררך העבירה לא הלך אחר מעשו מצות ומעשים
 טובים על כן אנו חייבין להודיע תועי רוח בינה כי אמרנו ז'ל ויתר הקבה על ע' וגלוי
 עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עין בטול תור' ואמר כשם שסכר תלמוד תורה גדול
 מכל המצות כך עובד המבטלה גדול מכל העבירות ואמ' כי דבר ה' בזה ואת מצות
 הפר באמר על מי א'פשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכבר זכרנו לך כל אלה בשער
 התורה ומוצאו בענין אכזי' שדום שהיו רעים וחטאים לה' מאוד בכמה עלילות כשחתת
 כמו הגזל והחמס וענות הדין וגלוי עריות ועם כל זה הזכיר הכתוב כי אברו נאמרנו
 בעין בטול הצדקות שכ' הנה זה היה עין שדום אחותך באון שבעת לחם יוד עני ואביון
 לא החזיקה' וכאמר על האנשים א'ינם עורכים מחשבות להשתכחן תמיד ביראת השם
 ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה לכן הכני יוקיף להטליא את העם קזה הפלא
 ופלא' וכאמר מדוע דרך רשעים זלחה קרוב אתה בפיאם ורחוק מכלותיהם' וכאמר כי
 הנה רחיקיך יאברו ודע כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שימדל לעשותה אעפ' א'ינו
 עושה מעשה בהפרתה כמו ש'מנו במצות הפסח ובמצות המילה שהם מצות עשה ויש
 בהן כרת ודע כי המעלות העליונות נוסחו לנו במצות עשה כמו מעלות קב'ירה ש'
 וכחרת בחיים ובמעלות תלמוד תורה ש'ל ודברת בה ומעלל לכת בדרכי השם ש'להלכת
 בדרכיו ומעלות שלמות הבטחון ש'ל תמים תהיה עם האלקיך ומעלות השכונן בגדלת
 השם ש'ל וידעת היום והשכות אל לבבך כי ה' הוא האלקים' וידד אמר ה' משמים שקיף

י

על כפי אדם לראות היום משכיל דורש את חלקים ומעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם
 שז' וזכרת את כל הדרך וכו' וידעת עם לבבך כי כאשר יושר איש את במו ה' לקיך מישרך
 ודוד אמר ויתבוננו חסדיו ה' וכל כי חסדך לכבוד עיני ומעלנו הקדוש שז' והתקדשתם והייתם
 קדושים ומעלות העבודה שז' אותה תעבוד ומעלות היראה שז' את ה' לקיך תירא ומעלות
 האהבה שז' ואהבת את ה' לקיך ומעלות הדבקות שז' וכו' תדבק בכל אחת ממה שז' כמה
 מדרגות כאשר יתבאר בעיקר ובשביל המעלות האלה ככרא האדם שז' כל הנקרא בשמי
 שקדוהו כבודי בראיתו ומה תקנת הנברא אם לא ישים עימל כפשו ועקר עסקו בדברים
 אשר נברא בעבורם והנה כתבאר בתורה עונש בטול המצוה שז' ארור אשר לא יקים את
 דברי התורה לעשות אותם אמר לעשות אותם יורה כי זה נאמר על בטול מעשה המצוה
 ודע כי נתחייב הנברא להיו' צד כאמון ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אלוהיו והפועל
 כאמון יהיה מקור במלאכתו וישגיח על מלאכת הפועלים חבריו ושיניהו על דרכיהם
 לראות אם באמונה הם עושי' ויזהירו ויודיעם את המעשה אשר יעשו כי חסדו ורצונו אשר
 תעשה מלאכת אלוהיו בלא רמיה על כן יחזיק על ידו עושי המלאכה ואזל בספרי ארור
 אשר לא יקי' אדם אלמד ושנה גלמד לאחריו וקיים את התורה יש בידו כח להחזיק ידו העוסק
 בתורה ובמצות ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים ומן המצוות החמורות שלא
 לדון בערכאות של גוים שז' ואלה המושפטים אשר תשים לפניהם לפניהם ולא לפני גוים
 ופועשים יכאלו בה וכבר הקדמנו לדבר על דרכי מות הנמוצי' בעביר' הזאת ועל בטול
 מורא אב ואם שהיא מצוה עשה שז' ארור מקלה אביו ואמו ענין מקלה אמואל' בכבודם
 ומפר מוראם כמו אצל' איש אמו ואביו תיראו זהו מורא לא ישב במקומו ולא סותר
 את דבריו ולא מכריעו' ומצות תפילין ומצות מזוזה מצוה עשה הם והגם בכלל קבלת
 מלכות שמים כי על כן נכתבו בפרשת שמע ישראל וכו' להתבונן מזה על עונש המבטל
 המצוה האלה כי הוא אצל' עליונותך מושרת וכבר הקדמנו לדבר על מצוה האלה ועל
 מצו' ציית אמו'ל בספרי שהציית מוספת קדוש' שז' למי שז' תזכרו ועשיתם את כל מצותי
 והייתם קדושים לאלוקים וגם כי אין מצוה ציית וולתי על מי שיש לו כבוד אשר לו ארבע
 כנסות ואם אין לו כבוד כזה אינו חייב לקמתו אף גם זאת אמרו' זל כי ענוש יענש לעתו'
 בצרה על דבר אשר לא חמד בלכבו יופי המצוה ושכרה לבעבור שז' פני דבר חובה עליו
 ולקחת לו כבוד איש לו ארבע כנסות לעשות לו ציית על כספיו ודע כי הירא את דבר ה'
 יחמיר וידקדק וישים כפשו על מצוה קלה כמו על החמורה כי לא יבינו לאשר המצו'
 הזאת קלה לעומת החמורה' אך יבינו לגדלת המזוהר עליה ית' ופקח עיניך הטיב לראות
 כי העיקר הנכבד הזה נכתב בתורה כי נכתב על מצו' הקיימה מפני השיבה כמו שכתב
 על מצוה מורא אביו ואמו ושמיירת השבת אבי ה' ורבות מן המצוות אשר הרבה מן העם
 הנמוצי' בדור קצרי יד מעשותם הבאנום אל מקום זה ^{בגוש} לכל אחד בספר הזה קחם
 כא חליך עבדעם על לוח לבך

חמדרגה השלישית

לאו אנתק לעשה' אצל' לאו אנתק לעשה אין לוקן
 עליו כבון לא תקח האם מעל הבנים אנתק לעשה

אמרו
לפי

שכל תשלח ואלעם שאין לוקין בידי בדי יש בהם שעשן חמור ונגע עד שמים משפטן
 כשא עד שחקים כגון הגזל של לא תגזל ונתק לעשה של והאיב את הגזלה ואמ' לא תחתם
 גזר דינם של דור המוביל לא על הגזל ש'קן כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס ואלעם
 שקערה חמורה מן הגזל מדת עונשי הגזל להקריב יו' אידו ול' החי' עתידות לו' עוד אמ'
 סוף מלאה מעוניו אין מקטרב בכלן כמו הגזל ואמ' שלמה עקבל אזרנו המרמה והאונאה
 פועל אזרנו' כל און שקר הכל נדף מבקשי מות' פי' אזרנו המרמה והאונאה הכל נדף הם
 כי אחריהם לכליון ועודם ברשות נזררים הם לנו ומבקשים נפש בעליהם ומסב' למונתו
 וכענין שאמ' חכ'ק עקבו בונה ביתו צדק כי אכן מקיר תזעק וגזל העני חיובין עליו
 מיתה בידי שמים של' לתגזול דל' כי דל הוא ולא תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע
 את קובעיהם נפש' פי' לתגזול דל' בעבור שהוא דל ואין עזר לו' ולא תדכא עני בשער
 בקבלמה ובבזיון' בשער כלו' ברבים וכענין של מה לם תדכאו עמו ופני עניים תטחנו
 כי ה' יריב ריבם אחר שאין להם סומך ומי שיטעון ויריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש
 אחרי שקבאת עליו זעקת הדל לא יקח ממוך ממוך תחת הגזלה אשר גזלת אבל ישל אלנה
 נפשך וג' כי מה תקות חכף כי יבצע כי ישל אה נפשו' וכל כן ארחות כל בוצע בוצע את נפש
 בעליו יקחי ומי שיציעק ויצער אלמנה ויתום בין בגזל בין בעסק בין בהכלמה וכל מיני
 הצער חיוב מית' בידי שמי' וכך הדיונין שיש בידם להציל גזול מיד עושק ויתום לא ישפטו
 משפט מות' להם' כל כל אלמנה ויתום לא תענון' אם ענה תענה אותו כי אם זעק יזעק א'
 שמוע אשמע זעקתו וחרה אפי' וקרבתי' פי' והיו נשיכם למונת כנגד עמי האלמנה ובניכם
 יתומים כנגד עמי היתום מדה כנגד מדה' והמשער כל איש מישאל' אלעם' שלא ככתב בו
 העונשין של עובר בלא תעשה של לא תגנו איש את עמיתו ואלו' באונאת דברים הקתוב
 מדבר והוא מענין הצער והמוקם מלשון והאכלתי את מונק' את בשרם' ואלו' כל השערים
 כנעלו חוז משערי אונאה ובמקום שדבר הכתר' באונאת ממון הזכיר גם מקח וממוכר של'
 וכי תמוכרו לתנוג' ואמרו בדול' אונאת דברי' מאונאת ממון שזה בגופו וזה בממונו זו כל'
 בה ויראת משאךך וזו לא נאמ' בה ויראת והכסף והרביית יש בהן לא תעשה של' תקח מאתו
 כסף ותרביית ונתק לעשה של' וחי אחיך עמך' פי' אם לקחת מאתו כסף ותרביית האב תשיכם
 לאחריך למען יחיק עמך' וצ' שני חמור מאד כל זמן שלא תקן המעות שאינו בא לתחיית
 המתי של' כנשך בתן ותרביית לקח וחי לא יחיה' ופי' זל על ענין תחיית המתי' כי אין הכנתן
 כספנו כנשך ותרביית חיוב מיתה' ואמרו זל' כי מי שיש בידו עון הרביית אין מלאך מליך
 עליו זכות וזהו של' בלשון אלה ותמיהה היש מליך שיאמר כי דתו לקחות כלם יענו
 ויאמרו לא יחיה "

חמדרנה הרביעית

לאו שאין בו מעשה חזל לאו שאין בו מעשה אין
 אין לוקין עליו ומפורש בדבריהם זל' כי לאו שאין
 בו מעשה חמור מן הלאו שנתק לעשה ויש באחריו לאו שאין בו מעשה אחרו' תלוי' בלב
 ומהן בלשון ומהן בקפיצת יד והמנע מן המעשה וכך יש עבירות שאין בהן מעשה תלויית
 בחוש השמע ובחוש הראות וראינו רבים מכני אדם שכחיס רבות מהם ויש אשר ידעו

ואיכס כזהרים בהם מפני שאינן תלוינו במעשה כי העבירו התלויות במעשה כמו אכילת
מחלב והדס והגבלה והגרפה איך הדבר קרוב להכשל בהן כמו העבירו הפעול במחשבה
ובלשון ובשבת מן המעשה על כן ראינו לזכור מקצתם להזכיר ולהקיר אשר לא ידע
להזכיר ולא באנו להאריך בהם ונלתי להמנו עליהן להיות לזכרון לשבי פשע

מן האזהרות התלויות בלב

ואמרנו זל כנ מקום שז השומר פן
ואל תרי זה לא תעשה הוזהרנו בזה לזכר את השם ית' בכל עת והייב האדם להשתדל
לקנות לכפשו תמיד הנהגות המחויבו מן הזכירה כמו קיראה והצניעו וקאנט המחשבו
וטובים המדות כי ודע הקדש ישובו כל הנקבה באות והמטעמיה בעליה מזכירת השם ית'
כמו שז בה' ידקו וית' תל' כל זרע ישראל השמר לך ושמור כפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך ואמרנו זל כל השוכח דבר מתלמודו עובר בשני לחוץ יבול
תקפה עליו משפתו תל ופן יסורו מלבבך לא דבר הכתוב לא במי שסירס מלבד על ידי
שהוא בטל מן התור ואינו הונה בה תמיד את אמר בלבבך בהדף ה' לקיד מותם מלפניך
לאמר בדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת לא בדקתך ובישר נבבך הוזהרנו
בזה שלא נדמה בדפשו כי הנלחמנו בדקתיו וישר לבבנו אבל נאמין ונדעשם
לבבנו כי הנלחמנו מחשד עליון ורב טובו וכענין שאמר יעקב אחינו עה קטמתי מכל
החסדים ומכל האמת לא תנסו את ה' אלוקיכם הוזהרנו בזה שלא יאמר אדם חסד נא
בעבודת הדרק קולנו חסד דרכי ואכחן בכשרון המעשה אם כהן וזהב ירבה לי והאיש
הטוב לא כמאשר רפיון ידים אם שמלנו בחכמה ובעדע וכשרון ולא נלחם דרכו בענין
קנין כשפו וכסה טובת חפצי הנוף ואמרנו זל כי במצות האצטרות בלבד הנתרה הבחיכה
שז הביאו את המעשר אל בית האוצר ויהי נרף בביתי ובחנני נא בזאת ואמר שלמה עה
כבוד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך וימלא חסמייך שבעי מוסר ה' בני אל תמאס וז'
תקין בתוכחתי פירוט אם לא יהיה לך כן להמלא חסמייך שבע בתתך מהונך ומראשית
כל תבואתך לעבודת הדרקה אבל יאחזוק ימי עוני אל תמאס מוסר ה' ודע כי גם זה
לטובתך כי את אשר יאקב ה' יוכיח להטיב באחריותו לקיו תמורת שכר העולם הזה ותחת
כבודו שכר אמת והטוב הנפון העומד לעד לעולם כי תאמר בלבבך רבים הגוים הלא
ממני איכה אוכל להורישם לח תירא מהם כי תצא למלחמה וראית הוה ורכב עם רב
מומך לא תירא מהם הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרוב תהיה יאמרת ה' בלבבו
יבטח עליה בענין שז אך קרוב ליראינו ישעו וכן כתוב מי אתו תראי מאנוש ימות'
לא תבורו מפני אים כי המעפט לאלקים הוא הוזהרנו בזה להאמין שלא יקרנו נזק מזד
מעפט הדרק כאשר לא כסיר בו פני כמו שאמרנו זל שלוחי מוצה אינן כווקין לא בהליכתן
ולא בחזרתן ומו פ' כי המעפט לאלקים הוא שלא יבואכם נזק בסבתו לבנותי רוס לבבו
מאמריו ולא ירוס לבבו הוזהרנו בזה להסיר מפשנו מדת הבחון ולא יתבאה קבדול על
הקטן ואפילו המולך לא יאיר לבבו מאמיו וכי ישתרר עליהם גם השתדרר בהנהגותיו אך
היה יהיה שפל רוח והבאה מן העבירו החמורות המאכדות ומכלות הכפש אל תושבת

ה' כל בכה לב' ומה ויעיל קנין כספו ורוח עשרו ובניו ברומיו והנה אחרי כי נתעב
 וכאלו בכהו תפארת גדולתו עמוקים משאול' ואל יתהלל חכם זולתי בשבדות השם
 וכיראתו והטחון בו וכאחזבתו והדבקות בו של הוא תהלתך והוא חלקיך' ונ' א' יתהלל
 חכם בחכמתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אורי' " נתן תתן לנו ולא ידע
 לבדך בתתך לנו' הוזהרנו בזה לחקור מנפשו נרות העין ולהיותו טובי עין כענין
 ש' טוב עין הוא יבורך' ולא די במתנת היר' עד אשר נטע בנפשו איתו מדת הכריבות על
 בן הזקיר ואמר ולא ידע לבדך אחר שאמ' נתן תתן לנו' לא תאמן את לבדך ולא תקפוץ
 את ידך' הוזהרנו בזה להקיר מנפשו מדת האכזריות ולנטוע בה נטעי נעמיים' הם
 הרחמים והחסדים הנאמנים' כמו שכתוב והלכת בדרכיו' ובעבור כי מן האפשר שלא
 יקפוץ את ידו ויתן את עניו ולא מדרך רחמנות כענין ש' ורחמי רשעים אכזרי על
 כן כתוב לא תאמן את לבדך' ועושה האכזריות רע ומר כאשר יתבאר בשער האכזריו'
 בעזרת האל' ואמ' ז' ונתן לך רחמים ורחמך והרעך כל המרחם על הכריות מרחמין
 עליו מן השמים' וכל שאינו מרחם על הכריות איך מרחמין עליו מן השמים' לא תחום
 עינך עליו ולא תחמול ולא תכסה עליו' הוזהרנו בזה שלא לחמול ולרחם על המחטאים
 והמכשילים בני אדם' ואמ' ז' כל הנעשה רחמי על האכזרים לסקף נעשה אכזרי על
 הרחמיים' לא תקום ולא תטור את בני עמך אמרו ז' א"ו זו היא בקימה אמר לנו
 האשליכי קדומך אמר לנו אינו משאילך כדרך שלא שאשלתני את שלך' אי זו היא בטירה
 אמר לנו הריני משאילך ואינו כמותך שלא האשלתני' ואין העונש בזה על הדבור אלא
 על בטירת הלב' ואמרו ז' כי אזהרות הבטירה על דבר שבמיון' אבל על דברי באזה
 ובזו ודרישת רעה מותר לשום הדברים על לבו ואז' על זה כל תלמוד חכם שאיל' נוקם
 ונטור כנחש אינו תלמיד חכם' אבל אם יבקשו ממנו מחילת יעביר על מדינתו' לא
 תשנא את אחיך בלבדך' הוזהרנו בזה להקיר מנפשו מדת השנאה והיה' מעוללת
 פשעים רבים ומשבת כמה עלילות נשחתות כמו לשון הרע שקוא שקול כנגד חיובי
 מיתנות בית דין כאשר יתבאר' וכמו דרישת רעה והשמחה לאד' וברמות הזקים לחברים
 והליכת רכיל ונקימה ונטור' ומאבדת טובה הרבה מן הכסף כאשר יתבאר בשער השנאה
 וראח עד היכן הגיע עונש השנאה כי אמרו ז' בית שני שקוי עונקים בתורם ומעשים
 טובים מפני מה חרב מפני שנאת חכם שקייתה ביניהם' ונשמרת מכל דבר רשע' ז'
 שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה כלילה ורשע' שאינו מקרהר כדי לעשו' ודבר
 הלמוד מענינו שכתוב אחריו וכי יקיה בך איש אשר לא יקיה טהור מקרה לילה' ולא
 תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא לחשב לעשו' עבירה ועל כל דבר
 פשע וחטא' כענין ש' מחשב להרע ושלא להרהר בדברי המיון פן יכשל וימשך אחרים
 ואשר ישיב אל לבו כי הש' בוחן לב וחוקר כליות איך יעשו פניו לטמא לבו לדבר בליעל
 יזקק בו ואמר שלמה עה' זמת אולת חטאת עוד אמר שש הנה שנא ק' שבע תועבת נפשו
 לב חורש מחשבות און' לא תשא שמע שוא הוזהרנו בזה שלא לקבל לשון הרע וכמו שאמר
 התרגום לא תקבל שמע לשקר' לא תחמוד בית רעך' לא תאוק בית רעך' הוזהרנו בזה

יח' י

שלא להתעלל עלינו ברצע לקחת שדה וזכרם וכל אשר לרענו גם כי נתן מוכרם וקומוהו
 על מחשבת הדבר הרע הזה שלא נכבדים במחשבתנו לעשותנו שב לא תחמוד ואם יבסוף אדם
 שימכור לו חברו שדה או כרם או אחד מחפציו ולא יב את נפשו למכרו ואם יפצר בו ברוב
 דברי תחנוני יבש להשיב פניו ואסור לפצור בו כי זה כמו הכרח ואנוש וקומוהו לקחת כל
 חפץ הוא איש בכבוד אדם ישאל שאל אור פניו לא יפילן אסור לשאול מעם רעהו מקח או
 מתת בלתי אס ידע כי נתון יתן לו בכפף חפצה ולא ירע לבבו בתתו לו "

מן האזהרות חתלויות בלב

מחמיק קדוש ולא יראה בך ערות דבר אמרו רבותינו ז"ל כי בכלל האזהרה הזאת כי
 בקגותינו בתורת ה' ית' וכדברנו בתפל' לפניו יהיה מחננו קדוש ולא יראה בנו ערות דבר
 לכן נצטוונו בזה להזכיר עם שמים בקדושה ולעשות כדברי תורה ותפלה בקדושה ושלא
 להזכיר עם שמים ודברי תורה אם הוא ערום או אם יש שם אדם בגדרו וכן האזהרה שהיה
 המוקדם נקי כמו שג' וחפרת עם וצבת וכסית את צאתך וכפ' כי הוא המזוהר שלא להזכיר
 עם שמים אם אין ידיו נקיות ואם נבעו ידיו בדבר הנמאם עליו ירחם ובעיני שחממר
 ארחץ בנקיון כפי וכלכתי בדרך והוא מסתפק אם הדרך נקי אל יזכיר עם שמים ואל
 ידבר בדברי תורה ואם יש דבר שאינו נקי לאחריו כגון צואה או כבלה או מי משרה צריך
 שירחיק ד' אמות ממקום שכלם הריח ולפניו כמלא עיניו והקירות בזה מדרכי יראת
 שמים שב ליראה ה' ולהחשיב שמו ואמרנו ז"ל כי דבר ה' בזה זה המדבר דברי תורה במבואות
 המטונפות ואמרנו ז"ל יהב חכמתא לחכימין מפני כי החכמים מכבדין את התורה
 ועוסקין בה בקדושה ולאנו בנהגה לטעמים היו מדברין בדברי תורה במבואות המטונפות
 ויש באזהרות חתלויות בלשון ע"קן כי כן אמרנו ז"ל כל האזהרות שבתורה לאו שאין בו
 מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומקלל את חברו בשם והשבעה לשוא אעפ"י שאין בה
 מיתת בית דין ענשה חמור בידי שמים יותר מהרבה עבירו איש בהן מיתת בר' כי הנשבע
 לשקר מחלל את השם שז"ל תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם ה' אלוקיך " וחלול השם
 נעשו למעלה מכל העבירות ולא ככתב כן על אחת מן העבירות חלל על השבעה לשקר
 ועל ע"י כי מזרעו נתן למואלך למועץ טמא את מקדשי וחלל את שם קדשי " וב' באזהרות
 ע"י לא תשתנה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלוקיך אל קנא ז"ל כי לא יסלח עון ע"י על
 דרך שליחתי לשאר עבירות כענין שכתוב אי לזאת חללתיך בריך עזובי ויאשבעו בלא
 אלקים וכן כתוב באזהרות השבעה לשקר כי לא ינקה ה' את אשר ישא שמו לשוא

וככתבה אזהרת השבעה לשקר אחר אזהרת עבודה זרה יען וביען כי
 השבעה לשקר נמצא בכפיה עון חלול השם יתברך ואמרנו רבותינו ז"ל בענין
 מה שכתוב רש געושר אל תתן לג' נגו' פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן אורש ובכתי
 ותפסתי עם אלקי השניה קשה מן הראשונה שז"ל ואתם בית ישראל איש בגלותו לכז עבודו
 אחר אם אינכם שומעים לי ואתם שם קדשי לא תחללו עוד ז"ל כי שנס הנשבע לשקר בבר'
 חמור מצד השם העובד ע"י בהתר מפני חלול השם ואמרנו ז"ל על כל עבירו שבתורה נפרעין

תמנו ומנוספתו וכאן ממנו ומכל העולם ואם חייבו כד את האדם להשבע שבועה וקרא
 יודיע אשר פני דבר אף אסור לקבל עליו שבועה לאמר חכמי אשכנז למנוע הפסיד את
 חבירו אעפ"י אין לו כלבטו להשבע שבועה לא תשא ויש בכלל מאמש לא תקבל לשבע
 לשוא וכן אמרו ז"ל במכילתי ותרבומו לא תשא אמש אלא לא תקבל ואסור להשבע חנם
 אעפ"י שהוא נשבע על אמת שנאמר לא תשא את עם ה' חלקך לשוא ותרבומו למבא וכן
 המשכה להשביע את חברו חנם גדול עמו כגון שהיה לו חבירו חייב מנה ויכפול
 על תביעתו למנוע יפה קו הדין על הוראתו למקצת להשבע שבועת התורה או שתובע את
 חבירו על חנם אשר לא ידע ושלטו ומשביע שבועת הקטן ואמרו רבותינו כי זה האיש
 בקרא בנכ שבועה דעת הבריות ועליו נאמן הוצאתיה לחם ה' וכל בית הבנב וכל בית
 השבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עניו ואת אביו ומי שהוא יודע שאם
 ישבע ויחשדוהו בני אדם על שבועתו מפני אמת לאות יש לו להמנע ולהסוך נפשו מן
 השבועה לכבוד שמים גם כי האמת אתו "חלקים לא תקבל ונשיא בעמך לא תאמר לא
 תקבל חרש הזקנו בזה שלא לקבל איש מוישראל בשם ולא באחד מכל הכנויין ומה
 שהזכיר בתורה חלקים לא תקבל ונשיא וחרש כי בא להזכיר שלא לקבל השופט כאשר
 ירשיעו בדין ולא את הנשיא כאשר יענו אותו לשלחו ביד פשעו והנזקק להזכיר החרש
 פן תאמר אין עונש בקללתו אחרי אשר איבנו שומע ולא ישיבו צער על קללתו ובכוף
 פרשת המשפטים נכתב חלקים לא תקבל לאמר שלא תקבל השופט את המשפטים האלה
 אבל השופט אשר לא כדת אותו תקבל ואמרו רבותי המקבל את חברו או את עצמו בשם
 לזקק ועבא בידי אמים רב מאד אבחי אש לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת
 ליראה את השם הנכבד והנורא את ה' אקיד והפלא ה' את מכותך וגו' ז"ל ענין הספוק
 הזה על מי שמקבל את חבירו או את עצמו בשם ואסור לחכם שיאמר כן ושיעשו השם
 כאשר הדבר הזה דבר אמת ונכה הוא כזב כי הנה קבל את עצמו בשם שמכלל הן אתה
 שומע לאו"י וכן ואשר אל תשת וגו' ולהורות את בני ישראל ולהבידיל בין הקדש שבין
 הקול' אמרו ז"ל השותה רביעית יין שאינו מוגב במים אל יורה ואם שתה יתגר מרביעית
 אעפ"י אמוגו אל יורה" לא תנו איש את עמיתו באונת דברים הקתוב מדבר כאשר
 הקדמנו למעלה ואמרו רבותינו היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים
 היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך וזהו שזכר לא תנוע ולא תלחצנו לא תנוע
 בדברים ולא תלחצנו במנון וכמה מקומות הזקירה התורה על אונות הקר מפני אשר
 שכה עמו ובית אביו ובא לחסות תחת כנפי השכינה כענין שכל יתעודי אביך ואמך וארץ
 מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת וכתיה משכרתך אלמה מעם ה' חלקי ישראל אשר
 באת לחסות תחת כנפיו משל לזכי שכל לשדר ואם ירכב עם הזקן ירעה והחל עליו בעל
 העדר כי עוב כר רחב ויעמוד במקום צד לא תהיה אחרי רבים לרעות הזקנו בזה
 שלא לחזק ידי עבדו עבירה בדברים ושלא להסתכר אל המעמיים אל העול וכענין
 שנאמר לא תאמרו קשר לכל אשר יאמר קשר וזהו שכתב להסתכר אל הרשע
 בעסקי העולם שנאמר בהתחברך לרשע פרוץ ה' את מעשיך ואפילו לדבר מזה
 אסור להסתכר לרשע שנאמר אל תקרא באיש חכם ואל תבחר ה' ב

בכל דרכיו. ואמרו ז"ל באבות של ר' נתן א תקי חסר לרשע אפי' לדבר מזנה ורכו דרכי
 מות הקמזאים בחכרת הרשעים וכבר בלינו על העין קזה וכבוד עכשו. ולפני עור לא
 תתן מכשול. הזהירונו בזה שלא לקורות את בני ישראל אשר לא בדו. ואלא בהלכה.
 ואמרו ז"ל הוה מתקפין בדין ומקשרי לב לקפון ולקורות לא יצילו את נפשם מתת מכשול
 לפני עור וחאסתם כבדה מאד כמו שכל לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל
 מוקדי ארץ. ועוד אמרו הוי זקיר בתלמוד שגבגת תלמוד עולה ודון. ואמרו כי רבים
 חללים הפילה זה תלמיד שלא הביע לקוראה ומורה ועצומי כל הרוגיה זה תלמיד שקביע
 לקוראה ואינו מורה. עוד תוקדמו מן המקרא הזה לקשיא שינה חובבת לאשר יועץ
 עמנו ולא לקשיאנו בעצה כבערה ולא ייעץ את חברו לפי דרכו. וחיוב אדם לחשוב
 מתחברו להעלות כל עיני הגנות ומתקנות לחבריו וזה אחד מעקרי דרכי במילות חכמים
 שכל שמן וקשרית ישמח לב ומתק רעקו מעצת נפש. לא תלך רכיל בעמך. אמרו ז"ל כי
 בכלל האזהרה הזאת שלא להזיף אס רע על איש מבני עמנו. ועשו חומר בידי אמים
 באשר יתבאר במדרגת חיובי מיתק. עוד אמרו ז"ל לא תלך רכיל בעמך אזהרה לדין
 שלא יקרא רק לזה וקשה לזה. ושם אלקים אחרים לא תזכירו לא יאמר אדם לחבריו
 שמור לי אלהי פלני. לא תחכם פירשו רבותינו לא תתן להם חן שאסור לאדם שיאמר
 כמה נאה הנה זה. עוד פירשו שלא תתן בעיניך חנם לתת להם מתנת חנם. ולא יהיה
 בקרב ובעדתי. אמרו רבותינו כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה
 כקרב ובעדתי מותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת שכל ולי אני עבדך ולגדוק
 הקהן וגו' מי שאינו מחזיק במחלוקת על המיתתים על דרך לא טוב ומושכי העין קרי
 הוא כעש מפשעה לכל חאסתם ועובר בלאו שכל ולא תשא עליו חטא. ול מימי קבועה
 חטאת ישראל שם עמדו לא תשיבם בבבועה מלחמה על בני עולת. פי' אס שם עמדו הדור
 הזה לא השיבה אותם בבבועה מלחמה לבער הרע כאשר השיבה מלחמה לבני הדור הקודם
 שם עמדו כמו אס שם עמדו וכן ועזב את אביו. ואס עזב ז"ל מן היתק היתק חטאתם. אכן
 הם היו טובים מאלה כי נקטלו ועמוד כל נפשם לבער הרע. וז' אורו מרוז אמר מלאך ה'
 אורו ארור יושבים כי לא באו לעזרתם הבבורים. ול לא תגורו מפני איש. וכל מי שקרא
 לשם יתימאור נפשו על קדושת הקסם של מן לה אלי ויאששו אליו כל בני לוי וזכירא פלחם
 וגו'. ויקח רווח בידו וחובק על כל יראתך כי אוקב טהור לב לקשר קנאה כי יראה.
 והקה יד פרים וסגנים במעל. ואמרו רבותינו כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה
 של יוד קשרים והסגנים היתה במעל הזה דאשוקה. ובאחיבם בני ישראל איש באחיו לא
 תדרה בו בפרך. לא ישתעבד אדם בבכיריו ואם אימתו עליהם או שסם כנשים להחל
 יבדו לא יזנה חותם לבעות קטנה או גדולה לא לרצונם ומיעלתם ואם להחם שפחת מים
 או לזאת בשליחתי אל רחוב העיר לקנות עד בכר לחם. אבל אדם שאינו נוהג בשורה
 מותר לזנות לכל אשר יחפון. לא תחללו את שם קדשו זה מחייבי בריתם כאשר יתבאר
 ורע כי הקפדה והאכזר המצוי. בכפשות המון העם הלא הוא על שפת לשון כי הם
 מזכירים שם שמים לבטלה וגם מזכירים מבלי מנרא ועל ענין זה פירשו ז"ל מן שכתוב

ישראל לא ידע' גם אינם מדיקדיקים בבקיות המקום ונקיין כפיים' ונחמיו ישראל היו
 מנדים ונזמתיים המוציאם סם שמים לבטל וקיו חוסדים חותנו על השבועה ואמרנו השומע
 מחברו שמוכיר שם שמים לבטלה צריך לברותו ואם לא נדהו הוא עצמו יקח בכדמי' ועל
 דברת בני האדם שאינם מוקדים כל אונם בכבוד תח' בין בפניהם בין שלא בפניהם
 בעשים אפיקורוסים שאין להם חלק לעולם הבא' וכן אכרין ארבע כתות קלה הוא
 בחטאת פימנו דבר שתימנו הכל כמו שיתבאר בשער הזה על כן כתוב מות וחיים ביד
 לאין' ויתבונן וראה עון השטן וכבוד פשעו כי המקלל אביו וזמנו ענשו המור מן
 המוכה' כי היושפט המקלל בשקילה שהיא החמורה במיתות בית דין' והמוכה מושטנו
 בחנק' וגם רבים מוקשים ונלכדים בהנלם החנאים הסככדים הוא הראות והוא השמע וב'
 על חוש הראות לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' הוזהרנו בזה שלא יסתכל אדם
 באשת איש ובשאר עריות פן יוקש הם ומן העבירות התלויות בחוש הראות רוב עינים כי
 הוא משלל מן הגאון שכ' גבה עינים ורחם לבב חותן לא אוכל' ומדברי רבותינו על חוש
 השמע' שאיננו אדם לזמנו דברים בטלים שהן נטות תחלה לאיברים' ועל המאזין לכל
 פה דובר כבלה כחמר שזחה עמוקה פי זרות' ישיתו לב לכל' אה יראי' אקים ובעלי תשובה
 להציל את נפשם מיד נהבה' וכבר הקדמנו לך דברים נכבדים בענין הזה בשערי גדרי
 הזקירות' מן הזקירות התלויות בקפיצת יד' והמכע מן המעשה לא תקפזן את ידך
 מאחיד האביון' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל' לאמר קרבה סבת השבע אנת
 הזמיטה ורעה עיך באחיד החביבן ולא תתן לני' למדנו מזה כי המכע מן הלנות לעני
 עובר בשני לאיין שם השמר פן' ואם לעת אשר קרבה סבת השבע הוזהרנו שלא נחלל
 מן הלנות מיראת דבר השמטה' אף כי בזמן שלא יפסיד חובו כי יגדל חטא הקפזן ידו
 מהלנות' ועל גודל העון קרא הכתו מחשבת צר העון מן הלנות דבר בליעל' ואמ' זל כל
 המעלים עיניו מן הצדקה סאלנו עובד עז' כתוב כאן פן יהיה דבר עם לבבך בליעל' וסם
 כתוב יצאו אנשים בני בליעל' מקרבך' ואמרנו זל כי נקרא צר העון בליעל' וכן כתוב
 אל איש בליעל' הזה אל ככל על שהיה צר עין' שאומר לעבדיו דוד' ולקחתי את לחמי ואת
 מימי ואת טבחי' ובו' ואמרנו זל' גודל המלנה לעני יותר מן העושה צדקה' לא תבזוק את
 דעך' ואמר דוד ענה' לוק ראשולא ישלם' ולא תלין פ' עולת סביר אתך עד בקך ביומו תתן
 שכרו ולא תבא עליי השמש' ואמרנו רבותינו שכיר יוס גובה כל היום וכל קהילת' שכיר
 לילה גובה כל קהילת וכל היום' אחד שכר הקמח ואחד שכר האדם ואחד שכר הכלים
 עובר עליהן על כל תלין' קבלנות עובר עליו על כל תלין' לא תלין כבלתו על הזין'
 המלין את מותו עובר בלאו זולתי' אם הלינו לכבודו' לא תוכל להשתעלם' הוזהרנו בזה
 שלא להתרשל מהצלת ממונ' הברנו בין מטלטלין בין קרקעות' כמו שאמ' זל כן תיבשה לכל
 אבדת אחיך' רבנו אבדת קרקע' רבון אם היו מים שוטפין וכאיש שם חייב לגדור בפניהם
 אף כי הוזהרנו להשתדל בהצלת חברנו ולא אית ענות לעזרתם בעת צרתם' וכן כתוב ולא
 תעמוד על דם רעך' ואמר שלמה ענה התרשית כיום צרה גדולה' פ' אם יש לך כח
 להציל כענה או בהשתדלות' ואתה מראה את נפשך שאין כך יכולת וכח יקצר כחך' מרש

שם חולק

כנגד מדה נכ' אחרינו כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תוכן לבות הוא ידע ונדר כפסך הוא
הכין והאיב לאדם כפעלו' הנה המביעה מן ההגלה ושית' עשו' על העור הקכה יחשבה לו
כפעלו' טוב ונכון מאד להיות בכל עיר ועיר מתגדבים בעם מן המאשימים להיו' ככוכבי'
ומזומנים לכל דבר הגלה בהיות איש או אשה מישראל שרונים בצערי' להקם כתיחייבנו לטרוח
בשור אחינו או שיו' הגדמים להיות עמונו עד דרוש אחינו אותי' עתה מה לעשו' יקר וגדולה
לבעלים וכן בתל' ועבדים מרודים תביא ביתי' תוכח תוכח את עמי תתק' ללא תשא עליו חטא
הזוהרנו בזק שלא בשא חטא בחטאת חסרנו בהמנענו מהוכיח אותם ואם איש אחד יחטא
כהגלות בגלות חטאו כל העדה יענשו עליו אם לא יוכיחוהו בשבט מנשר' וכן כתב הלא
עכן בן זרח מעל בחרם ועל כל ישראל היה קצף והוא איש אחד לא גוע בעונו וכ' והגבול'
למז ולבנינו עד עלש ואפי' אומות העולם אמרו ונדעה בשלמי הרעה הזאת אף כי ישראל
שקם ערבים זה בזה ולהכזל מחק השבש הזה ככון הדבר לבחור אנשי אמת ולחזות מכל
העם אנשי חיל לתת אותם ראשי הגב' על כל שוק ומגרש משכמותם להשגיח על אשיותם
ולתוכיח על כל דבר פשע ולבער הרע' כי תדור נדר לה' חלקיך לא תאחר לשלמו הנה יש
עונש ב' אחרי הגדרים והגדקות אעפי' שמאלס אותם אחרי כן ואם נדר אדם לתת דקה
לעבדים חייב לשלם אותנו מיד' ואם מדרך השכחה יארע לו איחוד הנדרי' אף גם זאת ענוש
יענש כי אחרי שהוא יודע שקשחה מצויה באדם היתלו לזכור נדרינו ולא שקלותם על לב
תמיד לבלתי ישכחם כענין שנ' מוקש אדם ילע קדש ואחר נדריים לברק' על כן ענשו
חמור על פשיעתו של אל תן את פיך לחטוא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה
היא למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשה ידיך' פי' אל תתן את פיך לחטוא וגו'
למה תדור אם אינך זקיר כבדרך תביא עליך אשם וכבר הקדמנו ל' המקרא הזה
בשערי גדי הקירות' ואמרנו ז' בעון נדריים בניס מתים שכ וחבל מעשה ידיך' עוד
יתפרא המקרא הזה על ענין לשון הרע כי יענש על הפשיע' כו אעפי' שלא נתכוון לבנות
חבירו והקם נשטינו שלא לנדור נדריים שכ וכי תחדל לנדור לא יהיה כך חטא' ורבו דרשו
מזה אשם תדור יהי' כך חטא כי הגדרים מכשול לפני הנודר פי' יחל דברו או יאחר לשלם
אבל גדיק חונן ונותן מבלתי שידר וולתי באשר יקרא מן המנר כי אז ידר נדר כענין
שכתוב וידר יעקב נדר לאמר וגו' וכן בהתאסף ראשי עם יחד אשטי ישראל ידרו נדריים
לחזק ידים רפות "

המדרגה החמישית

לאו שיש בו מעשה' אמרו רבו' זל לאו שיש בו
מעשה לוקין עליו והמלקות ארבעים חסר אחת'
ואמרו ז' מלקות תחת מיתה עומדת ואמרו מי שלקט וסכה כוכסין אותה לכפה וחובה על
המנוכחים לחפש דרכי העם ולחקור ולדעת במה יכשלו ולא הזוהרם כי יש אזהרות רבות
אעפי' שקם שומרים מקצת האזהרה מבטלים הם מקצתם כגון חיבור מלאכה בשבת שקם
שומרים שבת מחללו ברוב יום מלאכות שאין מקצת העם נזהרים בהם לפי שאינם ידועות
אזלם ותל' אתם מאגרתם תחת אשר לא לינו בקרב חכמי' ותורה לא יבקש מפי' על כן

הנהגות בזה

39

תורות עברו ונענמו כמו ש' יחזק רשע כל למד דרך ויש פושעים יכאנו ^{הנהגות בזה} ויחזקו
בבעמיהם בית אביהם לקהר בהם ונחלו אבות' ולא ישמעו לקול מורים ואלה עושים
בזדון וכן כל העם נזקרו' מרס הכפס ומרס התמוז ומקצתם אינם נזקרו' בהכשר המולחה
לקצ'א' הכשר מידי דמו כמשפט וכהנה הנה רבות מאד מכלי הדעת נחזק תוכחת וכאין
חזון יפרע עם ויש אזקרו' שאין מקצת הקמון אמרים עקר האזקרו' כמו החכלה וההכאה
שהמכה את חברו עובר בשני לחזון ש' ארבעי' יכנו לא יוסף' פן יוסף ורבים עוברי' על
הלחזון האל בהכחת כגותיהם ואמרו ז"ל כל המרים ידו על חברו אעפ"י שלא הכהו נקרא
רשע ש' יאמר לרשע למח תכה רעך' למח הכית לא נח' לא תכה' ואינו אמר אם הניפותי
על ותגם ידו' ואמרו ז"ל רב הונא קנן יד המכה אמו וזרע רמה תשבר' וכן בהשחתת הזקן
ש' לא תשחית את פאת זקןך והחטאים מניחים חוט השער ועקרי פרכי הפאת' לא נודע
מקומן אים והנה בנים מאחיתים בעיקר הפאה והקפת פאה הראש אסור' גם במספרים
כעין תערי' ויש אכז' לא כשמרו מובד כל אים שעטנו כי יתפרו בגדי צמר בחוט הפשתים
או יעשו מובד פשתים שפה לפי בגד הצמר " אים אים אל כל שאר בשרו לא תקרבו כל
קירוב בשר אסור כבון הנביעה בידי אשת אים ופי' לגלות ערוה כי הקריבה מביאה לדי
ערוה וכי תאמר בלבבך איפה נמצא בכתו' כי גדרה התורה גדר כי תאמר אשר אסרה
מגע יד ליד לסות גדר לעבירה כשיבך דבר הנה במזות הקזיר אשר עיקר נזירתו פן
ישת' וישכח מחוקק או יתעור רוח זמני' אוקרו התורה מכל אשר יעשה מנפץ היין וכל זה
לבדר החקק ממשנה היין וכן ארז' במדרש' ולפני עור לא תתן מכשול' אמר רב' כי
הזוקרנו בזה לבדתי סבות אדם כנו הגדול פן תקיה לבן לפוקה ולמכשול לחטוא כלזנו
ולקלות אבי' וכן הזוקרנו בזה שלא לחזון כל מכשול עון לישראל' גם אל הככרי' שלא
יתן כוס יין לנזיר וחבר מן החי לכני' נח גם לא ישיט אליו את אשר לו וכן אם בא הככרי'
לקנות מישראל' לבונה או שונה להקריב לעבודה זרה לא ימכרם לו וכן לא ימכר לככרי'
ספרי מניין ולא יכשילוקו באחד מן הדברים שהזוקרנו בני נח עליהם' לא תשחית את
עצה לבדה עליו גרון הזוקרנו בזה שלא לברות כל עין מאכל גם לכנותו מזג' כל
זמן שימצא מחילני סרק די ספקו וכן הזוקרנו בזה שלא לפזר מומן לריק ואפילו שוק
פרנטק ואמרו רבותינו המקרע על מתו ייתר מדאי' לוקח וכפ' המשבר כלים בחמתו בי
פתיס רעות עשה השחית מומן והשליט את כעסו לקעבירו' על דברי תורה כי משתה
יש עמו מלחמת מיצר הכעס להעבירו' על דתו כענין אכתוב ובעל חמה רב פשע
וכבר הקדמנו לך מה שכתוב שאמרו ז"ל אם ראתי אדם שקוא משבר כלים בחמתו יפי'
בעיניך כאלו עבד עבודה זרה ששך דרכו של יצר הרע היום אמרו לו עשה כך ולמחר
אומר לך עבד חלקים אחרים' ואמרו ז"ל לא ישפך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו
אף כי הזוקרנו שלא להשחית הגוף במסירתו לסכנות או בסיוג' סגוף לבלעו חנם
בתעביות מתוך צער וכעסו או להתחבל על מתו אבל המתאונן וקמת אבל על
עונותיו עליו באמר דרכיו ראיתי וארש' אקו ואנחמקו ואשלים

כחומים נב ונאם כיוצא אך את דמכם לכפשותיכם אדרש ואמ' זל מיד נפשותיכם אדרש
את דמכם' שלם שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל' הערלה נהגת בחוצה לארץ ואסור
בהנאה וכל אשר יאסר בהנאה אסור לתנו במתנה לבני ועל כן הוצרך הכתוב להחזיר לתת
נבלה לכבדי לקודיע כי מותרת היא בהנאה אפי' לא תאכלו כל נבלה לבר אשר בשעריך
תתננה ואלכלה' והמתן לכבדי ערלה או חמץ בפסח או כשר שנתכשל בחלב לוקח וכן אם
יתן מתן לפני כלב אמונותיו עליו ומצד הערל' וכלאי הכרם בין בארץ בין בחוצות ארץ
אותם באש' ואם יש לבני ערלה אסור לישראל ללקוט מומנו פירות לצורך הבני ואפי'
בחסד לפי שהנא נהנה בזה שמחזיק לו הבני טוב' וכן אסור לישראל להשקל לכבדי מיינו של
כבדי עצמו בין בשכר בין בחנם' וכרם רכישי אסור בהנאה בלא פדיון אין פדיון אותנו עד
שיבאו פירותיו ולענות המעשרו ואומתי עובד המעשרו משבמרנו פירותיהן כענין שמו
רז' מאומתי הפירו' חייבן במעשר' על כן לא יאכלו בני ישראל את ביד הקשה ביד הקשה
אסור בהנאה ואסור לתנו לעבדו ושפחתו הכבדיים ואסור לשלוח ירך לבני וגיד הקשה
בתובה' ואסור ליתן ביד הקשה ושמו לכלבו ולחמל אמונותיו עליו' לא תגנובו לא
תכחשו ולא תשקר' אמרו רבותינו לא תגנובו על מנת למקט שלא יאמר אבנו בלי
מפלוגי כדי שיצטער ונקוט בפניו ויזהר בשמירת כליו ואחר כך אחזיקנו לו' וכן אסור
ליטול בלי מציית חברו דרך גנבה להשתמש בו ולהחזירו' ולא יגנוב את שלו מאחרי קמבו
שלא יראה בגבו' לא תגנחו שבין חלו המנחשים בחולדה ובשפות פתו נפלה מישו' זכי
הפסיקו בדרך ואומ' אמת היא כי לא יצליח דרכו ור מן הדרך בעבור זה והדומה לענינו
האלה שלא ילך לקראת כחשים הן לעשות מעשה הן להמנע מן המעשה' לא תגנובו לאן
עונות ושעות שאומר יום פלוגי יפה להתחיל מלאכה שיהי פלוגי קשה לצאת יאמן לשמוע
א דברי תוברי שמים אבל יבטח לבד בה' אלוקי השמים ולקיי הארץ על כן כתוב על הענין
הזה תמים תהיה עם האלקים למדנו מזה כי המונכסים והקוסמים נעדרים הטמון
והעלילות הקשחנות ההם מעשה ארץ כענין של כי הבנים ההם אשר אתה יורש אותם אל
מונכסים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך האלקים' לא תעשו עול במשפט קרי
קנא או אחרי כן לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמייתך ומתו משפט
האומר בתחלת המקרא אמרו רבותינו הוא המדה והמשקל והמסורה מלמד שהמודד
נקרא דיין שם שקר במדה קרי הוא במקלקל את הדין וקרי עול ומשוקץ וחרס ותגובה
וגרם לחמשה דברים כמעוות הדין מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק הפכיס
ומפיל העם בחרב ומגלה אותם מארצם במדה זו מדת הארץ במשקל במשמע ובמסורה
היא מדת הלח והיבש' אכני דק הם המשקלות שאוקלין כנגדם' איפה היא מדת היבש
הין זאת מדת לח' אפי' האלקים אשר קוצאתי אתכם' אני הבחנתי במוצרים בין טפה של
בכור לטפה שאינה של בכור ואפי' כחמן לישראל ממי שטומן משקלותיו במלח כדי לקטעות
הבריות שאין מכיין בהן' לא תהיה לו כנוסה הוזהרו בזה שלא לזער את הלוח ולא
יעבור המלוח לפניו ויורע שאין לו מק לפרוע כי הוא מציק לו ומרעא את רוחו בזה
ואמרנו זל קרי הוא כאלו דן אותנו בשני דינים של הרבנות אנום לראשנו באנו בשם ובמים

וראוי לעשות קנאה להוכיח המסוללים בעמנו במקצת מקומות לאסור הלנה בזקום גם
 כי לא יודעין לו לפדוע לא תשימון עליו בשך אזהרה לעדים שהלנה והלנה והערב
 וקעדים עכרון בלא תעשה על כן אמר לא תשימון לשון רבים אחר שאמר לא תקנה לו
 כנושה לפי שהיא אזהרה לעדים כל מוס לא יהיה בו הוזהרנו בזה שלא לקביל מוס
 בכבוד ואפי' בזמן הזה לא תחרוש בשור ובחמור יחדו הוזהרנו בזה שלא לחרוש ושלא
 לרש בשני מינין כשהן מצומצמן בעול או בחבל והוא הדין שלא להקטיבן כשהן מצומצמן
 וזה שהזכיר חרישה דבר הכתיב בהווה ואפילו להקטיבן בקול אסור ושתי פרדות זו בת
 קושיא זו בת חמורא שני מינים הן ואסור להקטיבן יחד וחסור להקטיבן הפרד עם הסוס
 או עם החמור בהמתך לא תרביע כלאים פרה שתבעה זכר אין מרעביין עליה לא
 סוס ולא חמור לא פרד שהיא מינ' כגון שהפרדה וספרד אינתיקן שנות שניהן בני סוסיא
 או חמורא יאכלן משכית לא תתנו בארצכם הוזהרנו בזה שלא להשתחוו על רצפת אבנים
 בבית הכנסת ובכל מקום חוץ מבית המקדש לתשקצו את כפשותיכם הוזהרנו בזה שלא
 לאכול דברים הנמאסים על הכפס שלא יאכל רב או חבב עד שימות וכן לא ישתה בקרן
 מקווי הים המשהה את נקביו עובר משום כל תשקצו את כפשותיכם אל תחלל את בתך
 להזנותה ולא תזנה את הארץ ומלאה הארץ זמה פי' רבותינו כי בא הכתוב הזה להזהיר
 שלא ימסור אדם בתו פנויה לביאה שלא לשם קדושיין ולא תזנה הארץ שאם אתה עושה כן
 הארץ מונעה ועושה פירותיה במקום אחר ולא בארצכם וכן הוא אלו ימנעו רבינו ומלקוט
 לא היה וגו' ולא הותרו פלגשים בלא כתובה ובלא קדושיין אלא למלך שאימתו מוטלת על
 הבריות ולא יזנו אחרים עמה על כן ייחוד המלך על הפילגש כעין אשתי ואחר הטר
 הפלגשים למלך בזרו רבותינו על כנה בלא ברכה שתהא אסורה לבעלה כנדה והנה
 ראית גודל עונש המיוחד לנפנויה לזנות כי נאמר על זה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ
 זמה והבא על הפנויה פעם אחת דרך מקרה לנקה מכת מרדות מדברי סופרים מלבד
 המכשלה הגדולה והרעה אשר תמצא את הבאים הפנויה כי היא בושא לטובל מעומאת
 נדתה במין נהר או מקום מים פן יבלע לרבים קול זנותה על כן תהיה בנדתה טומאתה
 בשוליה לא זכרה אחריתה עוד אמרו רבותי אל תחלל בתך להזנותה הרי זו אזהרה שלא
 ישיא אדם את בתו לזקן לא תאכלו כל כבלתי אמרו רבותי כל שפסלה בשחיטתה כבלת
 ולמוכריו יעש העד בעם ויזהרו בתורת השחיטה ובדקדוקיה לקבלים חוקיה ויבחר
 להם בכל חוקיה אמת ורא חטא כי עם רב מוצא תלויים עליו במצות השחיטה והבדיקה
 גם אמנה אמ' זל רוב מצויין אל שחיטה מומחין הן יש מקומות מבלי מציא ואין תוכחת
 מצויין עם רבי מ' העם הנמצא' אל שחיטה בלתי מומחין כשנשיק ועוד ראינו במקצתם
 שערניהם כי רבים מן המומחין רחוק לבס מיראת חטא ואשר איכנו ירא לבן לא יבין
 לדקדק בבדיקת הסבין כי צריך לבוין את לבו במאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי
 יבדוק אדם פעמי' אלם ולא ירבי' כפנימה דקה לאחר כן ימצאנה כי הכין לבו לאחרונה
 ובריות חזק המושג כפי כוונת הלב מלבד כי יפגע בגר מבלי יראה בבדיקת הסומנין
 ויתר דרכים וצדדים קבולות נבלות לפני כל יודעי דת ודין ושחד לא תקח אפי' על מנת

26

29

לזכות את הזכאי ונחייב את החייב ואעפ" שהסכימו שני האנשים אשר להם הדין לתת
 לו שכר בשותפות כך אמרו חכמים המוטל שכרו לדון דיכיו בטלים אבל רשאים ליתן לו
 שכר ההפסד אשר יפסיד באשר יפריעוהו ממעשיו אם ההפסד נכר וקצוב וידוע לבני
 אדם ובלבד שלא יתן אחד מהם בשכר ההפסד יותר מחבירו אמרו רבותינו ושחד לא
 תקח אפי' שחד דברים שאם אמר לו אחד מהם דברי חנף יחשך כפשוטו מן הדין הקודש ואם
 הביא לו תגורה בטובא לדין לפניו לא יקחנה מידו ואם הקדים והעביר המזכה על פניו
 ולקח את מנחתו כבר נפסל האופט הזה לשפטו כל מלאכ' לא יעשה לכם אך אשר יאכל
 לכל כפשוטו אמר רבותי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש ב"ט הותרה שלא לצורך
 אוכל נפש ובלבד שהיא לצורך היום כענין שאמרו מוסיפין את שפר תורה לרשות הרבים
 ביום טוב לקרוא בו ביום הקודש אבל אסור להוציא לצורך חול וזולתי לצורך י"ט וימים מן
 העם חוטאי להוציא מפתח תיבתם לרשות הרבי' כיום טוב בם כי אין בתיבה מכל מאכל
 אשר יאכל ב"ט" לא ילבש גבר שאלת אשה הוצרה למעביר בית השחי גבית הערוה" לא
 תשים ימים בבייתך הוצרה למשמיד בלבד רע בתוך ביתו והולס רעע פתוך ביתו" לא
 תעבוד בבכור אורך ולא תגוז בכור שאיך הכבוד נקבץ בארץ בין בחוץ לארץ ובכור
 שנתעבר במאס או בחלף אומר את כולן בהנאה" לא תעשוק בן לה אליקים הוצרה
 למוחק את העם" ובחוקותיהם לא תלכו הוצרנו בזה להרחיק כל דרכי האמרי ומאס
 קלחשי וקמיעי שאינם מן המומחה לרפואה ולחם וקלוי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום
 הזה החרש אסור מן התור גם כאל' כתבנו מקצת הדברים אשר שוגגו בהם רבי' מכלי הדעת
 כי לא בלו עליהם את אונם ומקצת הדברים אשר ידעו כי אסורים ולא ידעו חומר האסור
 וזכרנו מהם למען לא ילזו העם המזכה בהם ישמע חכם ויוסף לקח להזהיר את העם
 על הדברים אשר תקראנה אותם כאלה עליהם נקמא שילים יזכירו וכזוהר הרקיע והירוי"

המודרבה השטית מית' בירי אמי' ההפרא אשר בין מית' זכרת כי החיוב המית' עליו
 לא על זרעו ובעונש הכרת הוא וזרעו נכרת אולם אזל כי על ענין אחד
 ועל זד יכשא חומר המית' מן הכרת כי מי שהוא חייב בירי' שמי' עלתה מנת בחלוניו ובעלי
 חיים מקכה קנינו מתים פרתו רעבה באפר וקיא מת' תרנגולתו רעבה באשפה וקיא מתה
 וידבק קמו' עד כלתו אותו וחייבי במית' נסדרו במאס' המקצתם כמו האוכל את הטבל והוא
 הדגן שלא שתקן בהפסדת תרומ' ומעשרו מומנו והמונ' הוצאת נהגת בארץ ישראל וכנגן כהן
 טמא שאכל תרומה טהורה נזר שאכל את התרומה ויש בהם אשר בארו אותם דל' בגמ'
 ובמדפשי' ורובם יש ללמוד אותם מן הפסוק כגון המעב' למכ' ויתום אב' למכנה וית' לא תענון
 אם ענה תענה אותו וחרה אפי' ואזל אחד הצעוק ואחד שאינו צועק דל' כי צעב' מענה
 למנה ויתום אחת רתו אם צעוק יצעק המתענה תחת ידו ואם החרש יחרש אבל ממהדין
 ליפרע מומנו כאשר יצעק היתום א' הש' והגזל את העני אב' א' תגזול דל' כי דל' הוא כי ה'
 יריב ריבס וקטב את קובעיהם נפש וכפר בארמו זה במדרבה השלישית ואמרו זל' מי
 הגזל את העני באלו שמותיו מוטל מומנו אב' בן ארמות כל בוצע בוצע את נפש בעליו יקח
 ופעמים שמקפח פרכתו אפי' בגזלת שח' משנה פרוטה על כן דם ויחשך לאיש הקודש

ספק אם גזל ממנו שוק פרוטה ומוציא אם רע שב וימותו האנשים המוציאים דבת הארץ
 רעה במתנה לפני ה' אמר זל אם המוציא אם רע על הארץ עוכב במית המוציא אם רע על
 איש ישראל שכתחייב בתור וכמוני על אחת כמה וכמה וכעצמו ונבאו אותו מאה כסף ונתן לאבי
 הנערה כי הוציא אם רע וגו' הנה לא הזכיר הכתוב חטאו על אשר היה מבקש כסף האשה
 ומסבה להמית בביית דין כשדי שקר אשר הביא על זנותה והזכיר עון הנזפת אם רע כי
 הוא הענין הגדול יותר מן המבקש כסף לספיתה כי צער הכלמה מר ממות וכך אצל על
 הנזפת אם רע חייבו הכתוב מלקו וימונו לא על דבר אשר בקש להמיתה ואזל כי המוציא
 אם רע טרברי פנים משפחה אין לו כפרה עלמית כי לא דיו במחילת החיים אשר המה
 חיים עדנה כי שכב להקפיד ולהביא מולדתם אשר יולדו ועוד אכחנו מוסיפים ביאור
 בזה כי ביאור חומר עון ארבע כתו והמשחק עם התנוקות ומאסף בין ביד בין ברבל חייב
 מיתה ואזל כי עוכבו כעונם דור המבול שהיו משחיתים דרכם וכך העושה כמעשה ער
 וזוכן דא מעבדים וזורה מבחון לאבד קורע חייב מיתה שביעני בעיני ה' אשר עשה וימת
 אותו וכ' על המוציא את הזרע לבטלה הכחמים בלש ונחת כל עץ רענן שוחטו קולדים
 וגו' ויתמיד חכם שאינו נוקב בנביעות חייב מיתה לפי שמרחיק אהבת הבריות מן התור
 ואזל כי על זה נאמר כל משכא אהבו מות פי משכא משכא שקס גורמים לבריו לשנא
 את התור ואזל בזמן אדם קורא וזוכה ודבורו בנחת עם הבריות ומקחו ומתנו בשוק כאה
 וכנשא ונתן באמונה מה הבריו אומרו עליו אשרי פלוני שלמד תו אשרי אביו ואמו שלמד
 לו תורה אוי לקס לבני אדם שלא למדו תו פלו שלמד תור ראיתם כמה יפים דרכיו כמה
 מתוקנים מעשיו עליו הכתו אוי ואמר לו עבדי אתה ישראל אשר כך אתה אר רב זמן שאדם
 קורא וזוכה ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין מקחו ומתנו בשוק כאה ואינו נואא ומתן
 באמונה מה הבריו אומרו עליו אוי לו לפלו שלמד תו אוי לו לרבו ולאביו שלמדו לו תורה
 אשרי בני אדם שלא למדו תו פלו שלמד תו ראיתם כמה מכוערי מעשיו כמה מקולקלים
 דרכיו עליו הכתו אוי ואמר לקס עם ה' אה ומארצו יצאו ואזל כל שיש בית המדרש ביערו
 ואינו הולך עם חייב מית והחולק על ישיבתו של רבו חייב מית והמור' הלכ' בפני רבו חייב
 מית ואמר זל לא מתו נדב ואביהוא בהקריבם אם זרה על חטא הקדחה כי כונתם הית'
 לשם מצו' כי אמר הנה כתו כתו וכתנו בני אהרן אש על המזב' אעפ' שיורדת האש מן השמי'
 מצו' להכ' מן הקדונו אבל עבשם היה מפני שקורו הלכ' בפני משה רבי' ואזל דבר בא
 לשלם על מיתו האמורו בתור' שלא כמארוב' ועל פירו' שביעית ואמר עוד בד' פראים
 הדבר מתרב' ברביעי' ובשביעי' וכמוצאי שביעי' וכמוצאי החב שכל שנה ברביעי' מפני
 מעשר עני' שבשלישי' ברבי' מפני מעשר עני' שבשני' וכמוצאי שבי' מפני פירו' שבי' וכמוצאי
 החב שכל ש' מפני גזל מתנו עניי' ראונו מזה כי יש מית' ב' ידי' שמי' על גזל מתנו עניי'
 ותרע' ובנחת מזה חומר הגדר לצדקה ואינו משלם גם הקופץ ידו מאחיו האביון ומבשרו
 מתעלם דומה לזה כי אחרי אשר כתחייב לתת הנה הוא כגזל מתנותיו' הדבר גה
 השביעית חומר הכרת העונו שחייבין על זוכן כרת השוגג בהם להביא חטאת וכך אצל
 כי אין אדם חייב להביא חטאת וזלתי בדעה שבעום על זוכנו כרת והכרת שכרת הוא
 וזרעו כענין סג' חטאים יצאו עירורי' וימותו וחייב הכרת על שני החלקי' החלק ה' שכרתים

והכרת שכרת הוא

מן העולם הזה כבוד וכל על אמותיו ועל אמות אביו ועל אמות אשתו
 ועל אשת אחיו או אחר שלוחיה או אחרי מות בעלה וכן הכא על אשת אחיו ועל אשת
 אחיו ואמו והאובל חלב בודם והאובל חמץ בפסח והעשה מלאכה ביום הכפורים ומי שלא
 עשה פסח והכא על הגדה והחלק השני שכברת' מן השל' הזה והעולם הכא כגון העובד
 על והעשה עבירות בפרקסיה והכונה את התו' כגון המבזה למודיה ואוהבי הש' והמפסד
 ברית בשר ואמו מבארי קיטוב ענין הכתות הקס במדרב' האחת עשרה ומי אנתחייב ברת
 פעמים שתאריך לו האבות בעולם הזה שנים ושלשה דורות ואחור קמות לרשעים לשלם
 שכרם בעולם הזה ולאכרס מן העולם הכא אל ומשלם לשונאיו ל' פניו לקאבדו לא יאחר
 לשונאיו אל פניו ישלם לו ומפורש הדבר בדברי דוד עה' של איש בער לא ידע וכסיל לא
 יבין את זאת בפרוח רשעים כמו עשב ויציגו כל פועלי חן להאמדם עדו עד' וכן אמר
 אסף עה' קבאתי בהוללים שלום רשעים אראה כי אין חרצובות למוות וגו' עד אכא אל
 מקדשי אל אבינה לאחריתם פי' כי הנקמה ברשעים באחריתם כמו שכ' לא תהיה
 אחרית לרע נר רשעים ידעך' ואמרו זל' ח' יאשיה מפני שלם דברים הקב' יאריך
 פנים עם הרשע בעולם הזה שמה יעשו תשובה או יעשו מצות שישלם להם הקב' שכרם
 בעולם הזה או שמה יצאו מהם בני' דיקי' שכך מצינו האריך פני' לאחוז יא' ממנו חזקיה
 וגם אמון יצא ממנו יאשיה וגם שמעי יצא ממנו מרדכי וענין הכרת קצור הסכים כענין
 שגזמות רשעים תקצרנה' ויש בענין קצור השנים הפרש בין מיתה לכרת כי הכרת מות
 האדם קודם חמשים שנה והמיתה קודם ששים כמותי מדברי' זל' כי מי אבגר עליו לחיות
 שבעים או שמונים וכתחייב מיתה ימות פחת מובן ששים אבל יש דריקים שמשפר ימיהם
 פחות מאשים כמו אמרו בן חננים נאשים שנה זו היא מיתתו אל שמואל הרמתי' וז' אל
 תכריתו את שבת משפחו הקהתי מתוך הלויים ודרשו זל' מזה כי הכרת קודם חמשים שנה
 פי' המקרא אל תהיה נשיכה מאתכם להכרית שבת הקהתי מתוך עבדות הלויים כי אם
 לא תשמרו אותם שלא יבאו לראות כבלע את הקדש יכרתו מתוך עבדות הלויים וימותו
 קודם חמשים שנה' שכ' מובן חמשים שנה ישוב מנבא העבודה וגו' ויש בחייבי ברתות אשר
 גורם לזרע מוקס רע ושחיתות לבד מאשר אחרית הזרע להכרית והוא הכא על הגדה
 והקרא יקרא זרע מרעי' כי יהיה תו העזו' על מנחו בעוד בחיי' חיייתו' כמו אצל' עו פנים
 הלא הוא בן אשה כדה ותהי עונות הבן על עצמות האב כי הוא עולל לנפשו לקיומו פזע
 מוכטן ואז' לרשע רע כי שחת לו והכרת תכרת נפשו ונפש אשתו ורעו חליעל כלו בכרת
 והאשה הנה היא כדת טומאתה גם אם טהרה מווכה וספרה לה שבעת הימים כמשפט
 כל זמן שלא טבלה במקורי מים או מי נהר ומעיין אשר בו ארבעים האה' במטריא

לדבר הקולכים לאה'

המדרגה השמינית

ארבע מיתות בית דין והם סקילה שרפה הרב
 וחנק' וסקילה חמורה מן השרפה והשרפה מן
 ההרג שהיא בסיף וההרג מן החנק מן העבירות שהם בסקילה הכא על אשתו של אחיו
 ועל הכלה ועל הזכר ועל אב ורעו' והמחלל את השבת והמוקלל אחיו ואמו והכא

על גשרה המאורסה והמסיות והמכשף וכן סורר ומורה וחמורים מכולם המבדף והעובד
 עו' במסריתם הכא' על אשה ובתה ועל בת אשתו ועל בת בנה ועל בת בתה ועל חמותו ועל
 אם חמותו ועל אשה חמיו' בסייף שנים הרוצח ואכשי עיר הנדחת' בחנק ובה אבי ואמו
 וגונב נפש מבני ישראל וזקן ממרה על פי ב'ד' ובכיא הקר והמתנבא' בשם עו' והכא' על
 אשת איש' אמרו רבותינו ז"ל מיום שארבת בית המקדש אעפ"י שבעלו ארבע מיתות בית
 דין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שכתחייב שקילה או מנול מן הגב' לחיה דורסתי ומי
 שכתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש משיכו ומי שכתחייב הריבה או נמשח למלכות
 או להטין באין עליו ומי שכתחייב חניקה או טובע בנה או מת בסרנוק' והכא' על השפחה
 דומה לחייבי מיתות בית דין בשני דרכים כי אמרו ז"ל הבעל ארמית קדאין פוגעין בו
 כענין אשתו ודקור את איהם ופאר הענין כי ימצאוהו איש והנה תענה במקום רחוק
 ועוד לא פירש מן העביר' בפגועו בו הוא ימיתנו והדבר הזה חמור מכל חייבי מיתו' ב'ד'
 כי לא ימותו זולתי בעדי' והתראה ועל פי הסנהדרין' והסווא' הזה כל מנצלו יקראו בל'א
 עדים והתראה ומלבד זה חלל הרשע הכזב את קדש האש' אהב ובעל בת אל כפר ובל
 כן כפר אשר יוליד יהיה לו לפח ולמוקש ולמוכרת העין וישא האב בענין הכן וכה' בגד כי
 בבנים זרים ל'ד' עוד שנית יגלו אשים עמו וארץ מתקוממה לו כי חטאו עב' מפתו יסקד
 ואחריתו יהיה נתלה על העץ בקדקדק והנה ידמה בזה לחייבי מיתו' בית דין לאחר חרבץ
 הבית כי מן האשים ישפטון שימותון במרדס' שלא כמות כל האדם כאשר בארנו וכן אמ'
 רבותינו כל הבעל את השפחה נתלה בקדקדק שנאמר אך אלפים ימחץ ראש אויביו קדקדק
 אשר מתהלך באמיו' פי' ימחץ קדקדק בשער כי יתלה בשער' וכ' כרת השם לאיש אשר
 יעשה ער ועונה מאהלי השם ופי' רבותי' ער בחכמים ועונה בתלמידים' ואר' ז"ל חרב בא
 לעולם על עמי הדן ועל ענות הדן ועל המורים בתורה שלא בקלכה' חיה רעה באה
 לעולם על שבועת שוא ועל חלול השם' ומן הדברי' אשר יגעם למוכחים להזהיר ולהעיד
 בעם עליהם ולשמור ארחות פריץ במצות השבת על אודות אבות מלאכות ותולדות כי
 רבות מהנה בעלמו מעיני רבים אף אין מגיד אף אין משימע

המדרגה השניית

ואל תהרב יעבור ואל יקרב שג' יעשה אותם האדם וחי' בהם וחי' בהם ולא שימות בהם חזן
 מעבודה זרה וגבוי עריות ושפיכות דמים שאם יאמר לו אדם על אחת משלש' אה' עבד
 ואל תהרב יקרב ואל יעבור ואעפ"י שאמרו לו לעשות קעבירה בזניעה ואם יאמרו לו
 לעבור על אחת מכל מצות שבתורה כפרה היא יקרב ואל יעבור אלא ונקדשתי בתוך בני
 ישראל ובשעת האמד אפי' בזניעה יקרב ואל יעבור והשלש עבירות הנזכרות הצד הקל
 שבהן עגשו חמור ממה עבירות חמורות וקראו ז"ל הצד הקל שבעבירה אבק העבירה
 ואמרו בכל מתרפאין מחלי אים בוסכת נפשות חזן מעני אשרה שאם יאמרו לו הכא
 עלין אל אשרה ותרפא בהן ימו ואל יתרפא בהן ואעפ"י שאין הנחה מעני אשרה עובד
 עו' מפני שהוא אבק עו' ומות ואל יתרפא בהם לפי שהוא כמחוק ידי עבדי האשרה פן

ואמרנו לנו האשרה השלמתה וכן לענין בלגני עריות ימות ולא יתפרש מן האבא של בלגני עריות
 כגון שחשק באשת איש ואלו לנו אין לו רפואה תעלה עד שתעמוד לפניו ערומה או שתספר
 עמו ימות ואלו יפרוץ בדר אסור אשת איש ותכיר מזה חומר המבועבד אשת איש והנקה
 אבא הרצחה השבת פנים כי פניו יחורו ונס מראה האדום דומה אל הרצחה וכן אמרו
 ז"ל והשבת כי נער השלכנה מר ממות על כן אמרו ז"ל לעולם יפול אדם עצמו לכבשן
 האש ולא ילכין פני חבריו ברבים ולא אלו כן בשאר עבירות חמורות אכן דמו אבא הרצחה
 אל הרצחה וכמו שאמרו כי הרב ואל ירצח בדומה לזה אמרו אפילו עצמו בכבשן האש ולא
 ילכין פני חברו ברבים ולמדו זה מענין תמר שכן היא מוצאת והיא אלהה אל חמיה וגו'
 הנה כי איננו אפוא אלהה לישרף לא בלתי כי היתה הרה מיהודה אלא להלכין פניו ועוד
 אמר כל הורדין לנהקם עולין חזן מג' איורדין נאין עולין המלכין פני חברו ברבי והמכב
 שם לחברו והבא על אשת איש הנה כי דמו המלכין פני חברו ברבים והמכנה שם לחברו
 בשם הוא מלכין פניו אל הכא באשת איש אהא מן העבירות שיהרב עליהן ולא יעבור
 ועוד אמרו המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא ומה אלא אמר כן על הרופח
 שאין לו חלק לעולם הבא כי המלכין פני חברו איכנו מכיר גדול שחאו ואין נפשו מרה לו
 על עונו כמו הרופח על כן הוא רחוק מן השוכה ועל מוצת שבת אמרו ז"ל שקולה שבת
 כנגד כל המצות ואמרו ז"ל כי העובד ע"ה או המחלל שבתות בפרהסיא הוא משומד לכל
 התורה כולה ונאחיתו ככלה ואסור את הדין במגעו "

המדרגה העשירית

חומר העבירות אשר אין לשוטיהן חלק לעולם הבא
 קיצורו כולם נכדומו לכבוד הש"ס כל הנקרא בשמי לכבודי בראיתי וברתי חף עצותיו
 אכן מרעמן השכל כי המחלל את השם וכזהו אברה תקותו כי לא רב לו אשר
 לא יקום מק שגדרש ממו מעקר יצירתו לכבוד את השם ולקדשו חבל שלח ידיו לעשות
 התמורה והספק ולחלל את שם קדשו וכן כתוב והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא
 מבודק ונכרתה הנפש ההיא מלפני " כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש
 ההיא עונה בה פי' אחר הכרת הנפש עונה בה כי לא יספר המות עליו ואין לו חלק לעולם
 הבא על כן הזכיר בענין הזה עונה בה כי לא כן בשאר כרתות ופי' והנפש אשר תעשה
 ביד רמה כגון העשה עבירות ודועות לבני אדם בפרהסיא וכך הפורק עול מלכות שמי'
 ואפי' בסתר כי גם הוא עושה ביד רמה וענין הפורק עול כגון המשומר לאכול כבולות או
 לאכול חלב ורם או לחלל ימים טובי' ואעפ"י אינו עובר על שאר המצות אחרי אשר הסוד
 מעליו עול אזהרה אחת כבר מרד בש"י אמנם כי בלש עמים קדושים ככשלי' בחטא אחד
 אבל אין זה בלתי על דרך מקרה בהתגבר הוצר עליו ונפשו מרה לו על הדבר וכזהו ממו
 אחרי כן אבל האומר בלבו לפרוק מעליו עול אזהרה אחת כל עת אשר יתאנה לעבור
 עליה הוא הנקרא משומר לדבר אחד וכבר הקדמנו לכאן זה בשער הראשון משערי
 השוכה ואמרו ז"ל כי הרועים לא מעלין אותן מן הכור ולא מורדין אותם לבורי' וענין
 הרועים אכזים ורעו בהמתם בשדות אחרי' פורקים מעליהם עול אזהרת קבול' וענינם
 כענין המשומר לאכול כבול' או לאח מאחר העתיר ליתאבן אבל המינין והאסיקורוסין
 מורדין אותן לבורי' והמשומר לאכול כבול' ליתאבן גס הוא בכלל המינין וענין

לכעשים שאיננו חושב לתאות מאכל תאוה כי בהיות לפניו בשר אשוטקח מן הכבלה כי
הוא מורד ואיננו מקבל על כפשו להשמר מאסור הכבלה הנה ביארנו ענין נקפשא אסר
תעשה ביד רמה עתה נכבר כי דבר ה' בזה' ארזל כי דבר ה' בזה ואת מונתו ספר זה
האומ' אין תור משמי' והמבלה פנים בתור' והמבזה תלמידי חכמי' והמבזה את המועדות
כי אעפ' שיש בידם תור ומעש' טובי' אין להם חלק לעולם הבא ושי' מבלה פנים בתורה
האיש אשר העז פניו לדבר על התור' דברי' אשר לא כן ואמ' חסס בכבודו בתו' אה הפסקוק'
ונספרות הענינים הנה' ומבאותו ובאונ' אומ' בלבנו כי אחרי שאין ידו משנת לבא עד תכונת
טעם הדברי' כי אין סתר למי' נל' כי לא דבר רק הוא מכס ואזל ואס רק הוא מכס שאינכם
יודעים לפרש טעם הדבר וכן כל העצוב דבר אחד מדברי התורה ולא יודה עליו הנה זה
מבלה פני' לתור' כגון האומ' מה הועילו אלכלנו למודי התורה אם חכמו חכמו נכפשא ולא
נחלה למ בשכר' ומה כחשו במה שכתו בתור' וכשאתי לכל המקו' בעבורי' וענין המבזה
את המועד' שעשה מלאכה בחולו של מועד וכו' העונש מפני' שאין אסור מלאכת חולו
של מועד מפני' שהתור' וזה על דרך המשומד לדבר אח' להכעיס אשר בארנו כבר כי אין
לו חלק לעול' הבא' ואזל הרי שבא להתבייר ואמ' הרי אני מקבל עלי' כל התור' חזן מדבר
א' מדברי' שופרים אין מקבלין אותי' ואזל המבזה את המועדות בא' עובר עז' של' את הב'
המונות השומר והמוק' לו חלקי' מסכה לא תעשה לך' ושי' זל' את חב המונות תשומר אל'
תעשה מלאכה בכל חב המונות והזוהרמ' בזה על מלאכת חולו של מועד' ומה שכתוב ביום
הראשון שבתו' וכו' השפיע שבתו' כי יש מלאכה רבו' עק מותרות בחולו של מועד כמו
סקה מפורס' בדבריהם ז"ל וזה שאמרו ז"ל כי המבזה תלמידי חכמים הוא בזה דבר ה'
ואין לו חלק לעולם הבא' יש לדבר פרש בשכל ועקר במחקר' ומה אכחנו מציעים לענין
טוב טעם ורעות' אמ' שלמה עה' כבוד חכמי' יחלנו וכסילי' מרי' קלון' ענין קלון איש קלון
וכן ואני תפלה איש תפלה שבתך בתוך מלמ' בתוך אבני מרמה פי' האיש הקלן והקטל
מרי' כסילי' ומכבוד ומשכה אותם' כי יש בכבוד החכמי' והישרים תועלות גדולו וכבוד
הכסילי' והרשעו' מכסילי' רבי' ונעמומי' כי בהתקדרי החכמי' וכתתם עליוני' דבריהם נשמע'
ילנו עליהם העם כולו וידמו למועזותם והשגית בראו' בני' האדם את כל כבודם ילמדו
לקח לנחול כבוד ותרכה הדעת' ואזל לעו' יעשוק אדם בתורה ואפי' שלא לשמה כי מתוך
שלא לשמה בא לשמה והשלישי רבי' מישיני' לבבו יערו משנתם בראותם קדר כבוד התור'
ויכירו מעלתה ויבא חשקה בלבבם ויהי עסקם בה' לא' ולעבודו בלב' שלם הנה אה טעמים
נכבדי' חזקי' כראי' מונקי' ויש עוד טעם נכבד' עולה על כולם' ואלי' רמונו בפתח דברינו
בענין הכתות הרעו' הנזכרות כי הדבר ידוע אשר מדרכי קדוש השי' לקודיע בכל מבטא
שפתי' וכל אשר ירמוזן עיני' ומכל הנהגה ופועל ידי' כי יסוד נפש האדם וצדי' עדין והטוב
והעקר והתועלת והיקר אשר בו עבוד' השי' ויראתו ותורתו כפ' כי זה כל האדם ודבר זה
כבוד השי' והבזים לתלמידי חכמי' ויראתו מבטלי' הידיע הזאת ומראי' הקפך בהקבנתם
וכא' אומ' אמור כי אין העבוד עקר וכי הכבד' וההדר' להשלת עניני' העול' וכי פרש דבר
במצא בו ומבלתי עבודת השי' והם מהללים את התורה על כן יאכדו מתוך הקהל ויכלו

אדם מן השמים ירד ויש עמו

כפיהם כי הם עובדים את השם מבלי עסק התורה הלא הדבר ידוע כי אין העבודה
מתקיימת בלתי על ידי לגומרי הורה אשר יהג בה ימאס ולילה כי הם יגדו דעה יודו כי
בינה לבעתי לדעת מה יבא ישראל והם יעמידוה בישראל לבלתי תפסח מפי זרעם וכמוקן
שאין עסקי תורה ודכו המכסולין וישר באדם אין על כן וכברו עברי השם ית את חכמי
התורה לכבוד השם ולתודיע כי עבודתו לבודה העקר הנמצא ואחרי אשר התברר שהכל
ברא השם ית לכבודו חייב האדם לשאם לבן בכל עת לכבוד את השם ולקדשו ככל דבריו
ולרמומו להודות לו ולברכו תמיד כמו שג' אהלה ה' את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי
וכאשר יתנו בתוך העם וידבר עם הבריו יתבונן בינה וידקק ויסבוח בכל מוצא
שפתיו לקרא את השם בדבריו ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו ולשבח עבודתו
ויריחו ויכה בזה בהבין לבו ומבטא שפתיו בלא יביעה ופועל כפים זכות גדולה עד
שמים כי זה מעקרי יצירת האדם ונ' מצרף לכסף וכבר לזהב ואיש לפי מהללו פי מעל
האדם לפי מה שיקלל אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע ובחמת
כי איש טוב הוא ואשר הצדק נמצא בו כי לא ימצא את לבו לשבח את הטוב והטובים תמיד
בכל דבריו ולבנות העבירות ונכחות בעליהן מבלי מאוס ברע ובחור בטוב ואם יתכן
כי יש בידו עונות נסתרי אבל מאנהבו הצדק הוא ולא שרם בבחירה והוא מברית מכבדי
השם והמשבח מעשים טובים או מהלל רשעי הוא הרשע הנמור והמחלל את עבודת השם
עוד אמר שלמה עה' מעין רפשא ומקור משחת צדיק מט לפני רשע אבל דבש הרבות לא
טוב וחקר כבודם כבוד כי כאשר ירפס האדם את המעין ברבולו ילח מימיו לפי שעה
אחרי כן יסקטו המים ויהיו צלולים כבדראטונה כן הצדיק כאשר הוא מט לפני הרשע לא
תשפץ מעלתו ולא תמעט בעבור זאת ואם הוא עכור לפי שעה שבעי פונן צדיק וקם ויאז
לאיתנו וכברו אבל דבש הרבו לא טוב אבל הרבות חקר וכבוד הצדיקים כבוד החוקר
כי נזכר הצדיק בפסוק של מעלה ומלת הרבות נמשכת לחקר כבודם כי משפט במקומות
דבים והמכסולים הנמצאים בכבוד הרשעים רבים וידועים כי יש בכבודם חלול התורה
והעבודה והוא העין המבלה מפשע ועד בשר והאנית כדברים נמשכים אחרים ואחרי
מעשים והשלישית כי המתחברי להם אעפ' שאינם עושי' כמעשים מקבלים פורענו
כינא בהם כאשר זכרנו כבר והרביעית כי הם מכניעים כבוד אנשי החמת ומבטלים
העבודה ואין הפלחה לכבוד הצדיקי' ונלתי אחרי השפלת כבודם כמו שכתוב בית רשעי'
ישמר ואלה יפריח וכל כרבת ישרים תרום קרת וכפי רשעים תהרם עוד אמר
ז' כי יש בכלל מה שכתוב כי דבר הרבה המדבר בדברי תורה במבומות המטונפות
וכל שאיפשר לו לעבוד בתורה ואינו עוסק והקורא בספרי מינין ומה שכתוב את מצותי
הפר זה המפר בריית בשר עוד שנינו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך
כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וא' שאין להם חלק לעולם הבא החומר אין תחיית המתים
מן התורה ואין תור' מן השמים והאשר קוראם והאירובו ז'ל בנאמר הזה להחמין כי נכתבה
אמונת תחיית המתים בתורה וכי הוא אחד מעקריה ואחד מן המקומות שכתבה בהן
תחיית המתים בתורה שג' אני אמינת ואחיה מחצתי ואני ארפא ואמרנו ז'ל יבול מיתה כאשר

עבודת

א/ו

עבודת

ותחיה כאחד תל מחצתי ואני ארפא' כשם שהמחץ והרפואה כאחד כך מיתה תחיה כאחד
וענין האפיקורוס פירשו בו ז' כי הוא האיש אשר איננו נקב דרך מירא נקדר בתלמודי
חכמים ארבע' שאינו מבזה אותם כגון שהוא מבזה חכמו בפני תלמוד ולא שם כבוד
לתורת החכם' כי אחרי שאין התורה קדושה בעיניו לכתוב בה דרך מירא אין לו חלק
לעולם הבא' כי גם זה במחללי התורה יחשב על כן אמרו ז' את ה' חלקיק תירא לרבות
תלמודי חכמים' והשנית כי היראה מהם שבה ליראת שמים כי בשוית דבריהם בשמעם
מדרך יראתם הלא הם יורו וידירכו את העם ליראה את השם הנכבד והגורא וכו' וירא כל
העם מאד את ה' ואת שמו' וכן בכלל האפיקורוס האומ' מה הועילו לנו תלמודי' בלמודם
היש דבר שאמרו ראה זה חדש הוא מעולם לא התירו לנו את כל שערך ולא אסרו לנו בני
יונה ואלה האנשים גם לא ידעו גם לא שמעו גם לא פתחה אונם על התועלות הנמצאות
בעסק התורה ובעבור זאת עסק התורה שפל בעיניהם והמה היו במורדי אור מעלת
ואין להם חלק לעולם הבא' על כן נתחייבנו ללמוד בני יהודה התועלות הנמצאות בעסק
התורה' וכתבנו מקצתם בשער התורה ב'עה למען יכספו הלבבות לתורה' ואשר אין כא
בהם ללמוד ידעו הדר כבוד עסק התור' ויזכו בדיעתו ולא תאבד נפשם מן העולם הבא
וכן בכלל האפיקורוס הקורא לרבו בשמו' ואמ' ז' כי כדת מה שנענש גחזי מפני שקרא
לרבו בשמו שכ' זאת האשה ואת' בהה אשר החיה אלישי' וזהה עקר כל העונשים הנזכרים
במדבר הקזאת מפני חלול התורה' ואמרו ז' כי עון חלול השם גדול מכל העבירות ולא
יתכן להתפטר בתשובה וייסורין כאשר יתבאר בשער חלוקי הכפרה' ואמרו ז' אין
מאריכין בפורענות לעולם חלול השם אחד שובג ואחד מויד' ועתה עמוד וקתבון גדול
חיובנו לקדש את השם' כי עקר מה שקדשנו השם' בתורתו ובמצותיו והבדילנו להיות לנו
כדי לקדשו וליראה ממנו' כי ראוי שיהיו מקדישין קדושים בשגם הכלים שעובדים בהם
לפניה השם' צריכים להיותם קדש כמו שז' לא תחללנו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל
אני ה' מקדישכם' שים לבך להבין כי הענין שאמרנו מפורש במקרא הזה וכ' זה לעולם
בריתו קדש וכורא שמו' פי בעבור כי קדוש וכורא שמו זה לעול' בריתו וקדשנו במצותיו
לקדשו וליראה ממנו על כן כתוב אחריו ראשית חכמה יראת ה' שכל וגו' ועל ידי קדושת
המצות נחשב בהקדשנו את השם' עם הקדושים העליוני' שמקדישים ומעריצים אותנו כמו
שג' א נערץ בשוד קדושים רבה וגו' עוד יש כתות שאין להן חלק לעולם הבא והם כת אויבי
השם' וכת המחכלים כרם השם' וכת הגנותנים חתתם בארץ חיים' והנה אנחנו מציעים
ענינם והראיות על ענשם מפורש בתורה כי כת אויבי השם יאבדו מן העולם הבא שג'
ומשלים לאויבינו' פניו להאכידו לא יאחר לשונא' פניו ישלם לו פי משלם לשונאיו שכל
המצות שם עושים בעולם הזה להאבדים מן העולם הבא' ותרבמו ומשלם לשונאיו טוב
דאינון עבדין קדוהו בחייהו' וכתב דיהו' ואמר דוד עה' כי ראשי יאבדו ואויבי ה' כי יקר
כרים כלו בעשן בלון' הזכיר על קדושים לשון אבדה' כי יאמר על השער והגלות בענין
של האובדים בארץ אשר והנדהים שאן אובדות היו עמי תעניתי כשה אובד' ויאמר על
המוות בענין שז' אז אבדתי בעיני בארץ מולדתי' ואבדתי את הנפש היא עיניו הכרת

מן העולם הזה כי הלשמי יעגשו בצרל ויטורין או כמות וכן יעגשו במשפט על מעשהם
 בעולם הבא לקץ ומוץ אבל אייבי השם המסיל לחלבי הכספים ואימנס שהיא מתך באם
 וכלה בעשן ולא המסילם לבשר קברים כי יעשה גחלת וישאר האפר על כן אמר כלו
 בעשן כלו באשר חלבי קברים כלים בעשן כן יוכלו אייבי השם כי תכלה נפשו ותאבד
 מן העולם הבא וכן פוקד עון אבות על בניו על שלשים ועל רבעים וענין אנאי השם
 במצא לפעמים גם באנשים שהם עשי' המונות וכזקרים מכל עבירה במעשה ובלשון אם
 נפשו רעה ובקרב לבם וקשה להם כאשר חכריהם עוסקים בתור' וירע בעיניהם בהיות
 בני אדם עובדי' את השם ויריאים מלפניו כאשר תאמר על האיש אשר לא יתפון איכבדו
 בני אדם את המלך ואיעבדוהו כי הוא טובא את המלך כש'אם הוציאו מחשבתם הרעה אל
 הפעל שהם מניאים את לב בני אדם מעשה התורה ומן המונות כי הם טובאי השם' וכן
 האנשים אשר עינם צרה בכבוד תלמודי חכמים הישרים והדקיקים ושונאים עטרת
 תפארתם או ירע לבעם אם עדיהם תאתה ובבאה ממשלת הדור' וכן כתוב כי לא אותך
 מאסו כי אם אותי מאסו ממלך עליהם וכל שכן אם יבקשו כבודם לכלמה אויבם ^{בא} _ל
 וכן אם יאהבון כבוד הרשעים ומשלים על עפר כי אלה באמת טובאי השם ואין רצונם
 בקיום עבודתו ולא יתפנו בהדרת קדש יראתו ואשר ירבון מאד עבדיו ויריאי' וכן כת
 המחכלים כרם השם כמו המושבות ומחטאי הרבים הנה הם טובאי השם כאשר תאמר
 בו האנשים המשחיתים ערי המלך או כרמינו ופרדסיו כי הם טובאי המלך ול' כי כרם ה'
 צבאות בית ישראל וצבית יהודה נטעו עשועיו וכ על עמך יערימו קור וכ' כי כועזו לב
 יחדיו עלך ברית יכרתו' וכ' ורזונם נושדו יחד על ה' ועל משיחו על כן אצל כי המסורות
 נשחטו ונחטאו את הרבים וירדן לביהם וכדונין שם לדורי דורית וכ' חנותי חתתם
 בארץ חיים דבר עליהם יחזקאל עליו השלום אשר נתנו חתתם
 בארץ חיים ונתתי עונותם על עצמותם למדנו מזה כי לא יכפר עליהם המות אכן עד
 עולם עונותם על עצמותם ואמרנו אל המינים והמשומדים והאפיקורסים והמסורות
 ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפרשו מדרכי צדק ושנתנו חתתם בארץ חיים
 כבון הפרנסים המטילין אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים ושחטאו ושהחטאו את
 הרבים כבון ירבעם בן נבט ונחטיו יורדן לביהם וכדונין בה לדורי דורית שכל ויצאו
 וראו כפבדי האנשים הפושעים כי כי תולעתם לא תמות וגו' ועונש המתים חתתם בארץ
 חיים מחמשה פנים השנים מצד עצמו והשלשה מצד העם השנים שהם מצד עצמו האחד
 כי האנושות ותולעה וכן בקראם עוד בהיים חייתו ולא יאכלא ישח ולא ישפיל כי
 ישתרר גם השתרר שלא לשם שמים וגם במחשבת הגאווה מכלי השתרר נפשו האדם ש'
 תועבת ה' כל גבה לבי והשני כי האדם חייב להכין מערכי לב בכל עת להשכין בלבנו
 אימה ויראה מעל פני השם ועל הרשעים כאמר ופ' יאמרנו בלבבם בירא בא את ה' והאיש
 הכותן חתתו בארץ חיים שלא לשם שמי' אין בלבנו אימה מלפני השם ורוצה להטיל אימתו
 על בריותו ותחת שם לנו לערוך מחשבו' להשכין אימת השם בלבנו הוא ערך אותם להטיל
 אימת עצמו על עש השם' וכ' מושל באדם גדיק מושל יראת אלוקים פי' ראוי לקי' מושל

בא

Handwritten notes in the right margin.

באדם דרין עגור מושל יראת אלוקים כי אחר שקרא ירא את השם ית' ראוי לשמו שיראו
 מלפניו והשליטה פנים שהם מצד העם האחד כי הוא מצער את הצבור בהטלת אימתו וכ'
 לא תנוו איש את עמיתו והוא על ענין הצער בדברים כאשר ביארנו כבר והשני כי כמה
 מכשולים באים בסכת השלית אימה כמו שאמרנו על לעולם ליטול אדם אימה יתירה בתוך
 ביתו שהרי פלבא שבבעה העיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבנות מישראל
 והשלישי כי עם הקדוש שהם עובדי השם ית' אין להם להכניע לבשר ודם ואין מן הראוי
 להיות מורא בשר ודם עליהם אלא לשם שמים שנבי לי בני ישראל עבדים עבדים ולא
 עבדים לעבדים ונאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש לשון כהנים ארונים
 ושירים וכמוהו וכני דוד כהנים היו וכל העם נקראים ממלכה ומלכה מלשון אש ישבו וממלכה
 כי קני והממלכה פירושו אתם תקו לי ממלכה שכלה שרים אלא יהיה עליכם עול בשר
 ודם וכמו את ותראי מאנוש ימות ונא' אל תראי חרפת אנוש ואמרנו על משרבו האומרים
 לרע טוב ולטוב רע פרקו מעליהם עול שמים והומלך עליהם עול בשר ודם ואמר דוד עה'
 קומה ה' אל יעזו אנוש ישפטו גוים על פיך' סיתה ה' מורא להם ידעו גוים אנוש קומה
 ה' לה' למורנו מזה כי עת אשר יעזו אנוש אינו מכיר שהוא אנוש כי אין סדרה ראוייה לאנוש
 זולתי לשם שמים ועתה כפרש ענין עונש הפורשים מדרכי צדק וכי הוא ככלל בעונש
 הכתות שהקדמו בהתאסף ראשי עם וקהלות הקדש לעבוד את השם ית' ומסכימים
 השכמות להעמיד להם מצות הנה הם מקדשים את השם ית' ויתקדש אל ית' בישורן
 מולך בהתאסף ראשי עם יחד שכתי ישראל' ונאמר נדיבי עמים נאספו עם ל'קי אברהם
 כי לאלוקים מגיבי ארץ מאד בעלה נקראו ישראל עמים מפני שהם שנים עשר שבט בענין
 של עמים קר יקראו והם עם אחד לעבוד את השם על כן אמרם אלקי אברהם והמלכים
 והקשרים נקראו מגיבים כלשון משהו מגן פירושו נדיבי עמים נאספו לעבוד את השם כי
 מלכיהם ושריהם לאלוקים שהם עבדיו ואמוניו בענין של כי לה' מבגנו ולקדשו ישראל מלכנו
 מאד בעלה שהקב'ה מתעלה ומתקלל בעלמו באשפותם ועבודתם והאיש פגור מדרכי
 הצבור הנה הוא במקטרג על השכמות עבודת השם וכיוצא מכלל המקדשים את השם
 ומראה ענינו כי לא יחפז להיות בקודם ולהכתב בכתבם הנה הוא מחלל את העבודה
 והוא ככלל הכתות שזכרנו שהם גוים דבר השם ואין להם חלק לעולם הבא והשנית כי
 הם מכיאים לכ' חלושי הדעות כפרישתם מדרכי הצבור והנם מן המחטאים את הרבים

עתה נפרש

ענין כת עזובי השם ונאמר כי הם האנשים שאין עליהם
 עול יראת שמים והם מקיימי את המצו מצו אבשי מלמדה
 וכאשר יתגבר היצר על האיש הקדוש ועליו חלף רוח
 ויעבור ^{אשר} לא יאנח ולא ידאב לחטאו אכל ומחה פיו
 והוא בעיניו כאלו לא פעל בענין שנאמר באש פשע לרשע בקרב לבו אין פחד אלקים
 לנגד עיניו ויש מן הכת הרעה ^{אשר} כי לא רב להם אשר לא לבאו חרדות כי חלפו חק
 ועדו אכל יקלנו ויברכו בפשע במלאתם תאוותם והם המכעושי והמאזי לפני השם שנ

כי הלל רשע על תמות נפשו וכו' ודבר ישועה ע"ה על ארבע בכת הקהל
אל ודבר פושעים ומשאים יחדו וכו' ה' יכלו המשיל המורדים ונחמתי לכלי הנשכר א"ש
בן שארית ואמר כי עומדי השם יכלו שאין להם חלק לעולם הבא כענין שכל אשר לא
ישאר להם שורם ועבדי וארבע הכתות הנזכרות בזמן שלא עשו תשובה אבל הם שבו מדרכם
הרעים ומלמדם נפסם מן הארבע כענין אל ארבע בניו שזכרם ארשא משבותיכם "

כאור רברי עונות ארבע כתות

אמרנו אל ארבע כתות אין
מקבילות פני שכינה כת

ליצנים כת שקרים כת חניפים כת מספרי לשון הרע כת ליצנים דכתיב מזך ידו את
לוצנים כת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת חנפים דכתיב כי לא

עשה נאזין

עד תכונת עיניהם ותכונת אפניהם להסכילך בינת מבחר

עמיקהם ונחלק אותם לחלקיהם ונחשף הן חומר עונשי עלינות
בגלותם ונחשף במערכי החלקי הרבה תועלות כי אולי טרם עמדת על דברינו לא נחנת
טוב טעם בכר פשע כל חלק מחלקיהם וחזות קשרי וחומר העונש אשר בכל אחד מהם
לא חזית ואולי קצתו רחיק וכו' לא רחיק וכל חלק אשר בשר ראשון הוא החומר מן
השני ומתוך דברינו גם בחלקי הקלי אשר בזכיר תכיר בלקו גלותם ותדע כי אחריתם
דרכי מות ואולי מאז לא פתחה אוזן והיו כמו דרך ישר לפניך ועתה כי נכתוב עליהם
מורדותם תביא מגורותם ברעיונות גם יבא חדרי רוח המוסרים הנכונים בראותך
כי אשרה לי עדים כאמנים השכל והמקראות ודבריהם ומדותם הנפלאות והיו
לעד ולאות וזוה האמת אליך יבא ויערה עליך ממרום רוח חן ובערת המדות הרעות
מקרבך ויתמך דברים כבדים לך זה דבר כת לזים כחלק הליצנות על חמשה חלקים
החלק האחד איש לשון הנותן דופי בבני אדם כענין של תשכ באחיק תדבר בן אמך
ובקרא לך אל זר יקיר לך שמו עושה בעברת זדון פי שתי המדות הרעות שהם הזדון
והגאון נקבחו ונחתברו באדם הלך כי מבלי היות לו תועלת בדבר הוא גורם נזק עצום
לחבריו אשר יבאים את ריחם בעיני האדם וזה תכלית הזדון יותר מן הגזל והאונס
שעשו להרכולו ממון וגם הוא יקיר כי השכל והנכבד באשר יכיר מגרעת עצמו וממנו
לא יתלוצץ על בני אדם ואמרנו אל לעתיד לבא מתקבצות חיות אצל הנפש ואומרות לנו ארי
דורם ואוכל זה טורף ואוכל את מה הנאפה יאלך אומר להם נמה יתרון לבעל הלשון של
איש הנפש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון וזה החלק גם הוא מחלקי כת מספרי לשון

הרע

חחלק השני

מי שלועב לבני אדם כי יבז להם בלבנו לקוצר השגתם
במעליו או בהשלחות הזמן בכבוד ובשדרה או יבז אותם
לעניים ורישם והגאון קבי אתהו ה המדה האחת או רוב השלוח ותתענוב כענין של רבת
שבעה לה כפשוטו הלעב השאננים והבזו לבריונים ופעמוים ילעב הלך על הקדושים
וקבאים כענין של כלל לעב לי ואין אלמה עקבז לרעקו חנאף ועוד באמר כז לרעקו

חסד לכוונ' לנעב לרש' חרף עושוהו ושמה לאיד לא יבקה' פי' לנעב לרש' הראה את נפשו כי
תדמה אשר הקנלמות ביד בני אדם והבא ישיבון אותם בחכמותם כענין של נא' ורת' בברך
כחי ונוצם ידי עשה לי את החיל הזה' וכי אמר בבח ידי עשיתי ובהכמותי כי נכונותי
וכעבור זה לנעב לרש' כי יאמר בלבבו שלא קאי לעבור מחוסר דעתו ונפלות ידיו והכה
חרף עושה הרש' והעשור כי הכל מאת הש' כענין של עשיר ורש' ונפשו עושה כולם ה' ועל
השמה לאיד אמר לא יבקה' כי אעפ"י שלא הזיק במעשה ולא בדבור לא יבקה' אך אין דעת
השמה לאיד מנפת לרעת' הלנעב על הרש'. ומפני כי הלנעב בסבת הבחוס אהיה הפך
העושה אמר שלמה עה' אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן' פי' אל ללצים באמת הלצים
הלנעבים לכני אדם הש' ילעב להם כענין של יושב בשמים יחוק ה' ילעב למני' ולמנין אם
לאמת הדבר וכן כי אם יחיה לבער קין כי אם יש אחרית "

החלק השלישי

מי שלנעב תמיד לדברים ולפעולות ואין דעתו להבנות
בעליהן אך מרחיק הדברים שאין להרחיק ומרחיק
תחלת הפעולות שיש תקוה לתועלתם ועל זה באמר בז' לדבר יחבל לי ואמרנו לו אל
תהי בז' לכל אדם ולא תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו
מקום' והלך הזה הביאנו למדתו הרעה היותו חכם בעיניו ופעמים שתיבא המדה האמת
את האדם לידי מינות' להלעיב על מנות' כענין של זרים הליונו עד מאד מתורתך לא
בטיתי' ויחלק השלישי הזה הוא הבת שאינה מקבלת תוכחה של אל תוכח לך פן יש אהדי'
וכ' יוסר לך ליקח לו קלון וכ' לך תכה ופתי יערים' והגורם ל' הבת הזאת לבלתי אמוע ונאמר
מפני שהמדה המביאה ל' חלק הזה היא מידת הו' האדם חכם בעיניו וכל ככה משלה בו
המדה הזאת עד שיתנוצץ לדעת זולתו והיא המדה שאין לה תקנה' שנאמר ראית איש חכם
בעיניו תקוה לכהיל מומנו "

החלק הרביעי

הקובע עצמו תמיד לשיחה בטלה ודברים בטלים כדרך
יושבי קרנות ועתים רעות יש בדבר הרע הזה' האחד כי
כל המרבה דברי מביא חטא' והשני כי הוא בטל מדברי התורה ויש בדבר הזה דרבי מות'
כי חיד' לא זכר ולא אם על לבו כי בעתים הקם אשר הוא משחיתם ויכל להטיב הנעימות
ולקנות חיי ועולם אם יקבע העתים המומנים הקם לתורה' אשר הוא פגמי בהם ממלאכת
ועסקו אין זה כי אם בזות' לבו את המצו' ואת שכר העולם הבא' ומלבד אשר אבד טובה
הרבה ישא את עונו' כי אשמתו בטול מן התורה בעת היכולת לעסוק בה' אם היא עד
אבדן תאכל כאשר אמרו כי דבר ה' בזה כל שאיפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק כאשר
הקדמנו לך ואמרנו זל' ההולך למקום אשר אופניו הם אספה לשחוק זה הוא מושג לצים'
ועניו אמר הבתוב וכמו שכל לצים לא ישיב' וכ' אחריו כי אם בתורת' חפשו למדת' כי מושג
לצים מביא לידי בטול תורה' ואשר לא את לבו לעסוק בתורה בשעותיו הבטלות יתעשת
לכפשו ולא יאבד ויתבורד בהן לחשוב על קצו' ולקבץ לחארתו ולחפש דרכיו ולקנות
מעונת הכפש ולהתקרב אל הש' "

החלק החמישי

המתלוצץ בדבר שפתיים על המעשים והדברים לא
 שיכנו להם בלבו אך מדרך האמחים ללא דבר ולא
 נחוק האמון ופעמים שגורם לזם מאתה היין וקשכרות של לן היין הומה אכר כל אגבה בו
 לא יחכס פירוש לן איש היין הומה איש אכר כל אגבה בו לא יחכס כמו וארי תפלה איש
 תפלה ורועה כי מאתה היין גורם לשלש דברים רעים האחד לקיות האיש מתלוצץ והשני
 לקיות הומה ובעל דברים ואמרזו זל כל המרבה דברים מביא לידי חטאי וכן קול כסיל
 ברב דברים והשלישי כל אגבה בולא יחכס ודע כי לא יהיה מנהג הליצנות קבוע בנפש
 האדם עד שהוא פירק עול שמים מעליו על כן יענש לתת עליו על היסורין מדה כנגד
 מדה שזעתי אל תלוצצו פן יחזקו ומהריכם ואמרזו זל אמר רבי אלעזר כל המתלוצץ
 ייסורין באין עליו שנאמר פן יחזקו מהריכם והחכמים היו מזקירים לתלמידיהם שלא
 להתלוצץ גם על הדרך מקרה ועראי ועל החלק הזה קוצרנו לקוסיר כי רבים יכאלו בו
 על דרך מקרה "

וזה דבר כת שקדים ענין הכת הזו נחלק לתשעה חלקים

החלק האחר

איש כזב אשר תגור עמו וירע וישחית במעגה פיו כמו
 המכחש בעמיתו בפקדון או בתאומת יד או בשכר שכיר
 שכל לא תכחשו ולא תסקרו איש בעמיתו וכן העונה ברעהו עד שקר וכל לא תענה ברעך
 עד שקר ומן החלק הזה בכלל התרמית והאונאות במסחרים ובשתיפות וכל לא תגנו איש
 את עמיתו וכל לא ימיש מרחובת תוך ומרמה ונקרא איש און ונקרא בליעל והוא כבוד עון
 בכנות הרשע כאשר הקדמונו בשערי יראת חטא ומרזו זל איש האון שהוא קורץ בעיניו
 מולל באכזביותו כמו שכל אדם בליעל איש און וגו' קורץ בעיניו וגומר "

החלק השני

המסקר ואין בעצם השקר כזק ונפסד לחברו אך יתקן בו
 לעשותו סבה הנזק והרע כמו המתענה את חברו שיחמין
 בו כי הוא אזהב ורע באמן עמו ומתכוין בזה כדי שיבטח בו ולא ישמר ממנו ויוכל לקדיח
 עליו רעה כענין של כפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ואיש ארבו וכל אחריו העל חלק
 את חפץ כאש חכם בבני אשר כזה לא תתקנס נפשי ואלה שני החלקים ענשם על שני
 דברים על השקר ועל הנזק הצרור בכפיו כי השקר מלבד צד הנזק הוא תועבת ה' שנא'
 שם הנה אש ה' לב חורש מחשבות און עינים רמות לשון שקר וכל ופי תהפכות שנאתי
 ונאמר אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה ואף בשד ודס נתעב השקר להם שנאמר
 תועבת מלאכים שפתי שקר "

החלק השלישי

הבא בערמה ודברי מרמה למנוע טוב בעליו להעביר
 האבה אליו לא לבזול מחברו דבר שהוא שלו ולא לחמוס
 אבל יתן עינו בטובה העתידה לבא לידי חברו וזוהי אותה לקחתה אליו בשקר מליו או
 יסכב בשקריו לו אשר יתן חברו מתת ועקר ענשו על השקר אכן יגדל עונש השקר כאשר

יבכב מומח הפסד לזולתו אעפ"י שאין עקר העונש על הפסד כי לא הפסיד מומח דבר
שזכה בו כענין שאמרו ז"ל כל המחליף בדבריו כאלו עובד ע"ז שכל אולי ימושי אבי וקיימתי
כשיצו כמתעטע ועל ע"ז קבל המה מעשה תעתיים וזמרו ז"ל כאלו עובד ע"ז הרינו
הדמיון על קצת נאחר כי הוא נסתר בשקר ונעזר בשוא "

החלק הרביעי

המשקר בספור הדברים אשר שמע ומחליף מקצתם
במתכין ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו
אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר דרך הלקי ופעמים שהוא בודה מלבו סיפור הדברים
כולו והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו אבל גדול
מאד ענשו בע"ז פניו ואהבת השקר יוכבד עונו כי יאהבו לכלי תועלת ואמר שלמה ע"ז
יפוח כזבים עד שקרי פי' אם תראה אדם אשר יפוח כזבים בזמיו וספור דבריו תדע כי
תביאנו המדה הזאת להעיד שקר באחינו ולענות בו סרה אחרי אהבתו השקר וזה החלק
התירוקו לקיום מצו' ודרישת טובה ואלום ואמרו כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר
שקרא נאה וההודה אעפ"י שאינו כן ואמרו מותר לשנות בדברי שלום אך אכ"ך זה לפני
מותו לאמר כה תאמרו ליוסף אחא שא לא וגומ' ויש אכאים יחליפו מקצת הדברים אשר
שמעו בכלי דעת כי לא ישת' לכם לחקור בעת שמעם גם זאת מהרעה ואמר שלמה ע"ז
נאיש אומע לכנח ידברי פי' איש נתן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו
באזניו למען יספר אותם על נכון ולא ימצא פשו' לשון תרומית לכנח ידבר כי יאהבו בני
אדם לשמוע דבריו ולא יאמרו ללשונם למה תדבר עוד דברך "

החלק החמישי

האומר לחביו כי יטיב עמו ויתן לו מתת ועיניו מדבר
עמו עם לבבו ישיח שלא לתת ובאמר כגור לשונך מרע
ושפתיך מדבר מרמה ופירשו ז"ל שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב' ועוד אמרו דברים יש
בהם מאס מהקרי אמנה אם יחזור מדבריו ובלבד שיהא אומר בפה וגומר בדעת "

החלק השישי

המבטיח את חבריו להטיב עמם וישקר דבריו וישם לאל
מלתו כי אחרי אשר אמר להטיב עמו על הבטחה ובטח בו
לב חברו אין לו לחלל הבטחתו כי זה דרך שקר והוא כאדם
עבד ברית שנ' שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון
תרמית וכן האומר לתת לרעהו מתנה מועטת אף על פי שלא הזכיר לשון הבטחה אמרו
דבותינו כי בו מחוקק אמנה כי לב חברו סומך עליו ובטח בו אחרי שהמתנה מועטת כי
בתן יתן לו ואם איש עניי הוא אף על פי שהמתנה מרובה אם יחזור בו רעתו רבה כי
בדר נדר ונאמר ולא יחל דבריו וכן מי שיתפאר בפני רבים לתת מתנה לאדם והנה הוא
כמתהלל על דבריו בזה הנה זאת כמו הבטחה ולא ככונן שישוב מדבריו אחרי שהתבד
והתהלל בדבר כענין שכתוב כשיאיש נרוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר פי' כמו
שיטערו בני אדם אחרי בוא הימי הבשם ולא בא הגשם כן ענין איש מתהלל במתת שקר
כי מה שמתהלל בדבר סימן קיום הדבר על כן יטעור האיש שקבטוהו על המתנה
בהספיק תולתו

חלק השביעי

מי שמתינה את חברו לחמר כי עשה עמו טובה או דבר טוב עליו ולא עשה אלו אל האור לבגוד דעת הכריות ואפי' דעת גוי וקנה החטא הזה חמור אל חכמי ישראל יותר מגזל הגוי ועוין כי שפת שקר אשמה רבה וכתחייבנו על בדרי האמת כי הוא מיעודי הכסף "

חלק השמיני

מי שמשתבח במעלות שאינם כמצאותו בו אמר שלמה עה' לא נאנה לנכל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר פירוש אין לנכל להתבאות ולהתנשא במעלת אבותיו כי אמרו במקרא של מעלה מהו ותפארת בנים אבותם אף כי אין לנדיב להתכבד בשקר ולאמר בה עשיתי ופזרתי ונתתי ולא כן עשה וזה הנכחי לכל אדם כש' לנדיב ונקה מדבותיו אשר עשה כי הלל כפשו על מה שלא עתה כי זאת תהיה לעדה כי לבו ככל דקנותיו אשר עשה לשם ולתהלה ואמרו ז"ל כי מי שמכבדים אותו במדרגת הכבוד הראויות לתת למי שהוא יודע שתי מסכתות והוא אינו יודע וזאת אחת עליו שיאמר להם אחת לכדה אפי' יודע כל שכן כי כאשר לכזב ולתפאר לאמר שמענו כאלה רבות "

חלק התשיעי

בנים לא יסקרו בסיפור דברים אשר ישמענו והבדת מאורעות אבל יחליפו דברים על אודות חפציהם מאין הפסד לאדם בדבר אך ימצאו כמעט הנאה בשקרותם אעפ"י שאינם מרויחים ממנו בכך ואמר רבנו כי גם זה אסור הוא אל למרו לשונם דבר שקר אך אין עכשם כעשם המזקר ללא דבר אשר זכרנו ענינם בחלק החמישי הנה אלה חלקי כת של שקרים וכבר הקדמונו לך עקרים בדרכי אים אמונים וכי המה יסודות לכסף "

וזו דבר כת החכמים ענין הכת הזאת נחלק לתשעה חלקים

חלק הראשון

החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף הכוזב ופי' החזיק בתרמית או כי יחטא אים לחיוב בלשון הרע או באונאת דבריו ויחליק לו לשון הרע לא פעלת און המעט ממנו עון המנע מן התוכחת אם הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ויוסף לחטוא על אמרו לא חטאת כענין שכתוב ודי מרעים והנה זה ביד החנף האויל עון פלילי כי לא יקבל לאמת אבל יעזור אחרי השקר ויאמר לרע טוב וישם השך לאור גם נתן מכשול לפני החוטא מזני פנים האחד כי איננו נוחם על רעתו והזני כי ישנה באולתו כיום מחר כי הלל רשע החנף אותנו על תאות נפשו מלבד כי ישא עכש על הנזק אשר היוק לאשר אשם לו החוטא על דקו מי אשר חטא לו מלבד כי יעכש על דבר שקר שכתב דוברי כוזב וכל מצדיק רשע ומרשיע צדיק תושבת הגם שניהם כל שכן אם היעול אשר בכף חברו בלוי לרבים כי באמור אליו החנף לפני בני אדם וך אתה בלי פשע חלל וכזה דתרוין גחייב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה בזאת ואמרו רבותינו על עיניו אגריפס שהיה קורא בתורה ובשקיע לפסוק זה לא תוכל לתת עליך איש ככדי זלגו עיניו דמעות ואמרו לו אחינו אתה באותה שעה נתחייבנו ואכאיהם של ישראל בליה שחכנו לו לאגריפס אף כי

הושב על המעשה אין לנו לפחד מאכזר ימות כמו אבא' לא תגורו מפני איש והחלק הזה
שחזרנו הוא חלק אדם ראש הנמנה עם שתי כתות הרעות מן התחרות חליו הסקר
והחפץ ויש בחלקי כת חכפי אשר הם החפץ נספה נאכד בעד החפץ לכד כאשר יתבאר
החפץ אשר יקבל ראש בני אדם הם בפניו אם שלא בפניו

החלק השני

אצפי שלא ידריקנו על חמקו ולא יכזב על משפטו אבל
יאמר עליו כי איש טוב הוא ועל זה כאמר עוזבי תורה יקללו ראש כי לולא אשר עזב
את התורה לא הלל העובר על דבריה ומפר מצותיה וגם כי לא ישבח את הראש וזלתי
במה אנמצא בזמן הטוב וילין עליו בפני בני אדם לקבד לאדם ישונוס זו רעה חולה כי
בהזכירו את הטוב ואת הרע לא יזכיר ועל כל פשעיו יכסה דריק יחשב אלל המעשים
ויתגלו יקר ויריס ידו גברי וכבר הקדמנו להדיעך סמכ שולית והשחיתות הנמצאות
בכבוד הראש על כן לא נכון להזכיר דקתם בלתי אם יזכיר ראשם וכסלם כמו אבא'
ושם ראש ירקב ונח' אני אביד דקתך ואת מעשיך ולא יועילוך פי' לא יועילוך מעשיך
הטובים להקילך מרעתך בקומי למשפט בערכי לעומתם רב פשעך ומעשה תעתיעך
כי דברי עונותך גברו מהם וכמו שאמרנו רבותינו כי מי שעונותיו מרובין מזכותיו
נכתב ונחתם למיתה והראש נכרים הם בחינתם והנבנתם כאשר הקדמנו לך בשערי
יראת חטא והנה הדריקים יתעבו הראש כמו שכתובת דריקים איש עול ואשר בשוד
הדריקים לא יתק' אם תעב לא יתעבנו גם קבל לא יקבנו גם ברך לא יברכנו ויתכן כי
יקר מקרא המעשה את הראש מדרך פתיות כי הפתי אומר לשבח טוב הוא אם היו ימים
ענ דבר אמת ואם תהיה תמונתו ומבלי הרעת שבח הוא את המתים כי אמרו רבותינו
על הראש רפאים יחשבו בחיים ומתים קרניים שכל והמתי' אינם יודעים מאומה והשגבה
הזאת עלה זרין כי לא יאסר העבר אל החדין אם יאסר משכאיו ויקרב רחקיו קלל להם
לדעת מדרך הדעת כי כן וככאילים מרים קלן וכבר הקדמנו פירוש "

החלק השלישי

החפץ המעשה את הראש בפניו אף חכמתו עומדה לו כי
לא ישבחנו בפני בני אדם פן יהיה להם למוקש' גם זה
החפץ גדול ענו כי החליף חליו בעיניו ולא ישוב מודרכו הרעה ולא ידאג לעונו כי דריק
הוא בעיניו וכל אשר איננו מעדת הדריקים אם ישבחוהו יאמרו בלבם אמנם ידעת' בי כן
בענין שכל בפה חפץ ישחית רעהו וכדעת דריקים יחלנו' פי' החפץ משחית רעהו בפיו כי
ישבחנו ויאמן לדברים ויקשה את רוחו ויראה את נפשו ביקר ולא יבין את עפלה נפשו
והמכילה הזאת תחת ידו גם ירום לטבו ויפול במחמורות גלותי והנה כי השחת השחית
בחלק שפתיו וכדעת דריקים יחלנו' הדריקים יחלנו' בדעתם מנזקי החפץ כי אם ישבחנו
ולא ירום לטבו למען זאת' כמו שאמרנו רבותינו אפי' כל השלם אומרין עדיף דריק אתה
היו בעיניך כראש ואמרנו אם יש יד' רעים מקשתם משבחים ומקשתם מוכיחים אהוב
את המוכיחים ואנא את המשבחים כי אלה לחיי עולם יביאוך ואלה ברעתך יאמרוך כי
ישחוקך ויתכן גם כן לפרש וכדעת דריקים יחלנו' רשעים' כי לא יחסיפול להם אבל הוכח
יוכיחם ויורו אותם בדרך בתעבתם בתהוהו לא דרך יכופה חלק יעשה מוחה תמשיל פה

הלך לדרכ חלקלקות ואמר כי כאשר יפול האדם ויודחה כלבבתו בדרכ חלקלקות כענין
 שכל ימי דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' יבא בן יפול האדם ויחמה בפה חלק נחמה פה חסך
 על הצנין אשר ביארנו אמר דוד ענה יכרתה כל פתי חלקלקות לשון מדברת גדולות
 קלל פה חלק כי יחית בו רעהו וקלסון הקשה שהוא הפך החלק נחמה לשון הרע ויש מן
 החכמים שמתכוונים להחכיף לאנשי זרע כדי שיכבדו אותם ויכבדו אותם וחמרו רבותינו
 כל המחניף לחברו לשם כבוד לבנו נפטר ממנו בקלן "

דחלק הרביעי

המתחבר לרשע ולא דיו אשר לא יוכיחוהו בשבט פיו והרחק לא
 ירחיקוהו אבל כמו חבר יקריבוהו ונחמה בהתחברך לרשע פירש
 את מעשיך והזדיקים מאוס ימאסוהו את הרשע כמו של כבזה בעיניו נמאס ואלו לא לחנם
 הלך זרזיר אל עורב לא מפני שהו מינו נחמו כל עוף למינו ישכן וכן אדם לדומה לו
 ואמרו האור להסתכל בדמות אדם רע שנחמו לנלו פניו יקשט מלך יהודה חני נוסא אס
 אביט אליך ואם אראך ואמרו כל המסתכל בדמות אדם רשע עיניו בקות לעת זקנתו
 שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותבכהו עיניו מראות מפני שהסתכל בדמות עשו אעפ"י שלא
 היה מכיר מעבדיו כי היה עשן מסתיר מעשיו כענין שנחמה במחשך מעשיהם וכבר
 הקדמנו להודיעך באר היטב כי רבו דרכי מות הנמנאים אל המתחבר לרשע "

חלק החמישי

איש כי יחמינו בני אדם בדבריו נחמנו כל השומעים
 על מאמריו ויתבונן לכשא אחד העם או גואל הקרוב לו
 באהבתו אותו ויאמר עליו כי הוא איש חכם ונחמו בן לא חכם והיה לפוקה וזר מכשול
 כי יחמנו על הוראותיו ועל פיו יהיה כל ריב ויעת משפט נאת העולם יחריב וכן כי
 יאמר על איש כי הוא באמן רוח ולא הכירו אס הוא איש אמתים אז בן לא אמן בני
 ואולי ישמע השומע ויפקידהו על ביתו וכל יש לו יתן בידו וכחש בו לא ראיתך ואמרו
 רבותינו כל המעמיד דיון שאינו הבין כאלו נטע אשפה וכמקום תלמיד חכם כאלו נטע
 אל מנבח ויהי מן שקי' לראש בימי' הראשונים מן שאינו ראוי להורו וקראו עליו מקרא
 שכתו הוי אומר לען הקוצה עורי לנאך דומם הוא יורה הנה הוא תפוש והכזבסך וכל
 רוח און בקרבו ועתיד הקבה להפרע ממעמידיו שנ"ו בהכל קדשו הם מפניו כל הארץ

חלק השישי

מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחת ועל
 מעשה החטאי לא ילטה עין ולא יאביח ולא יהיה להם לאיש
 מנחמה ונחם כצטוינו לבער הרע מקרב עצמו שנ' ובערת הרע מקרבך ואמרו רבותי כל
 שיש בידו למחות באכזי ביתו ואינו מוחה כתפש על אנשי ביתו יש בידו למחות באנשי
 עירו ואינו מוחה כתפש על אנשי עירו יש בידו למחות בכל העולם ואינו מוחה כתפש על
 כל העולם ונ' וכסלו איש באחיו ודרשו בו אל איש בעין אחיו ואמר כל ישראל ערבי זה הוא
 הרנאה את אנשי מקומנו עם קשה ערך ואמר כלבו אולי
 לא יקשיבו אס אדבר להם כבונות ופי אמלא תוכחות

חלק השביעי

על כן יחשך פיו ונחם עובדי ישא כי לא נחם להוכיח ולהקיר אולם אס רוחם העיר ועורו
 מאסת אולתם ולא תלן אתם מאובתים ואמר אל בענין מה שכתוב וקתנית תו על מנחות

על אשה

האנשים האנכיים והאנכיים וגו' אמרה מרת הדין אעפ"י שהלכו דיקים בגורים וקיימו
את התורה היה להם למחות ולא מחו. חמר הקב"ה בלבו וידוע לפני שחס היו ממחין לה היו
מקבלין מהן אמרה מרת הדין רכוננו על שלש אס לפניך בלוי הם לא ידעו אס ישמע
העם לקולם ואס יחדלו וצוה ה' אחרי כן וממקדשי תחלני והם הדריקים המקודשים כי
בעכשו על דבר שלא מחו ולא הכובת תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטאו ואס הדבר בלוי
לכל וידוע וכחן וכחקר כי הטוטא שחא מוסר ולא ישמע לקול מוריו ולמלמדיו לא יטע
אזנו על זק באמר א תוכח לן פן ישאך ויאמרו כסם אמונה לומר דבר הכאמע כך אמונה
שלא לומר דבר שאינו כאמע ואמרו מוטב שיהא אנוגין ואל יהו מזידין "

החלק השמיני

איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברי לשון הרע או כי
ישמע כל פה דובר כבלה או ישב בסוד משחקים בזים תורה
מוצת וידוע כי הם דריבים וסלונים ואס יוכיחם אל יקשיבו אל דבריו על כן יאס יד על
פה גם זה יעבד כי לא יענה כשילים באולתם פן יאמרו לו כי הוא כמו הסוכי הודה על
דבריהם אף כי יתחייב לענות ולבגור בהם לתת גודל לתורה ולמוצת אשר בזו לעבד להם
ולקנא לכבוד קיי ונדיק אשר ישחו בו וזה אחד מן הדברים אשר יתחייב האדם לענות
בעבורם חכרת הרשע כי יעבד בשמע דבריהם הרעו תמיד וילאח לעונותם וזה הדבר
מפורש בדברי שלמה זל אל תקנא באנשי חילם ואל תתאו להיות אתם כי שד יהגה לכם
ועמל שפתיקם תדרכה רוצה לומר כי תשא עין בחטאתם כי תשמע דבריהם הרעים
תמיד ותהי כמחריש "

החלק התשיעי

המכבד את הרשעים מדרך שלום אמנם לא ידבר טוב
על הרשע ולא יתנהג ככבודו על דרך אשר יחשבו בני
אדם כי יכבדנו מאשר יקר בעיניו ככבד כי לא יחלוק לו כבוד זולתי כדרך שמכבדים
בני האדם את העשירי מדרך שלסול ולהתקול תועלת בעבור כי בלחה דרכם ולא מפני חן
ערכם ואף גם זאת יש חטא ולא שמה בדבר הזה כי אס הותר לכבד העשירי לא כן הרשעים
שכל וראה כל באה השפילהו והדוך רשעים תחתם אך החלק הזה הותר מדאבה מדבר פן
יזיק הרשע ויגרום הפסד בזמן שיד הרשע תקפה ונאעתו חנופה ואין בידינו להכניעו
ובחלונ להניעו על כן הותר לכבדו כדרך שמכבדין בני האדם אנשו ורוע רמה מופחד
ואינה בקימה והדור והדומה להם אך לא ישכחנו ולא ידבר טוב עליו לבני אדם וכן
אמרו זל מותר להחניף את הרשעים בעולם הזה "

וזה דבר כתמשפרי לשון הרע

אמרו רבותינו כל המספר לשון הרע כאלו כפר בעקר שחא אשר אמרו ללשוננו נבדיר
שפתינו אתנו מי אדון לנו ועל כן חשבונו כל כפר בעקר כי הוא מסכב וגורם נזק גדול
ורעה רבה לחכיריו והבאינו את ריחם בעיני העם או בשאר דרכי הפסד ולא יתכן אשר
יכין אדם לחכרו כל מנחת נזק מר ממות מבלי שיעיל לעצמו בזה תועלת וריוח ממון
בלתי אס לכד יצרו את כפשו ופרק על שמים מעליו וכתיבה מוסרות כמו שחא בגומור
בבא הויפס ויאמרו לשאלו וגומ' אלקים זדים קמו עלי נעשת עריוס בקשו כפשו ולא
שמוקל לכבדו ופרישו זל ולא שמוקל לכבדו כי בתכוננו איברך אתם שאלו כמו שאמר להם

ברוכים אתם לה כי החלתם על אדוניכם ולא שמו חלקים לנגדם שכתב בתורתו ארור
 מכה רעהו בפתר וכו' ומה יתרון לבעל הלשון וכי על דואב הוות תחשוב למוקד וגו' חכת
 רע מטוב שקר מדבר דרך הלשון ופירשו במדרש תלים מה יתרון לך ומה ב' כי כפרת
 לשון הרע הלא למומן לא היית אתה זריח אך עשרת כמו שב' עליו אכיר הרועים אשר
 לשאלו אין זה כי אם אהבתך את הרע מן הטוב ושקר מדבר דרך כי פרקת עול' ונא לא
 יבזו לבנכ כי יגמב וגו' וכו' אחריו בואף אשה חסר לב וגו' דל כי הוא רשע מן קננת שהיא
 זריח למלא נפשו כי ירעב ונא' זל כי בעל לשון הרע משיסה רע כי יחטא חטאה גדולה
 מבני הנאה כמו ש' מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה' והאנית על כן נחשב המספר
 לשון הרע כאלו כפר בעקר' לפי שאומר בלכבו כי שפתיו ברשותו מפני שאין בקס
 מעשה וכי הוא השליט על לשונו וגמר בדעתו כי אין לו לבלול את רוח שפתיו מדבר
 העולה על רוחו וכי האיבר י' המה לבדם אינם ברשותו לחטוא בהן' כענין אב' ללשוננו
 נבביר שפתיו אהנו מי אדון לנו ולא יאמר איה חלקי עבדי אשר כל תמועות יצירתיו
 בתומת נחמנות המה לו אחת מהנה לא בעדרה כלם לעשו' רצונו ומעובדות רק אין דבר
 נארשת שפה ברשותו לא כן הרשעים החוטאים באר עבירות כי יודעים הם כי רעומה
 עוזבם את האם אך נמשכים אחר תאוותם ויצרם המתגבר וצר להם על זה ואמר רבותינו
 שקול לשון הרע כנגד שלש עבירות ואלו הן ע' וגי' עריות ושפיכות דמים בע' כאמר
 אבא הטא הינם הזק חטאה גדולה בגילוי עריות כאמר ואף אעשה הרעה הגדולה הזאת
 בשפיכות דמים כאמר גדול עובי מנא' ואלו על לשון הרע כאמר יכרת ה' כל שפתי
 חלקות לשון מדברת גדולות' והנה אנו צריכים לפרש לך היאך יתכן כי יהיה עון לשון
 הרע יתר על השלש האלה הלא על כל אחת מהן אמרו ז' יסרב אדם ואל' יעבור עליהן
 ואמרו חמורה ע' שכל המורה בה ככופר בכל התורה ואמ' כי המאומד לע' מאומד לכל
 התורה כלה וכאשר תשים לבך למאמרם ז' תמצא לו כמה שרשים וכמה פנים "

אשר חלגו

האחד

כי בעל הלשון הוא אנוה באולתו עשר פעמים יכלים ביום ויבאיש
 ויחפור וידבר אפת יתרי' ויכה בפתר ומי יתן קץ לעגמו כי בעל
 הלשון לא ישים קנאי למילין ב' אש עבירה קלה כבדק' מא' על הגנות חולות פעמים
 רבות כאשר הקדמנו אף כי חטאה גדולה ורעה חולה וכו' אמרם ז' שקול לשון הרע כנגד
 שלש עבירות רוצה לומר כנגד עובד אותך לעת איתקשו יצרו לא כנגד המאומד וקיונא
 מן הכלל לעבור עליהן בכל עת "

וחשני

כי בעל הלשון תשובתו קשה אחרי אשר למד לשוננו דבר שקר ופיו
 שלח ברע ומרוב הקרבן איבנו אלינו ברוחו ובאלו לשוננו גרם
 המחשבה בענין ש' הוות תחשוב למוקד וכו' שפתי כסילים תבלעמו וכו' כסיל מחתה לו
 מחתה לשון יראה ומגור רוצה לומר כי הכסיל ירא ויגור מועט לשוננו פן יקסבו באשר
 ירא מאוינו כי אין שפתיו ברשותו "

וחשרישי

בעל הלשון חטאו נקל בעיניו כי יאמר אך דבר שפתיים הוא
 ולא פנה אל בזקיו הרבים על כן לא ישוב מדרכו הרעה ואם

שוב ישוב אין תשובתו שלמה כי לא יכיר גדל חטאו כי התשובה שלמה להקנות מפשע
רב כי יקד יקד היגון כפפשו ביקוד אש ואמר שלמה עה זד יחיר לך אמו ענשה בעברת
זדון פי הלך חסר גבר זדונו להכות כלשמו בבאותו ובאמו ועברתו וחזונו חל תאמר כי
בלשמו לבד יכה ולא במעש כי ידוע תדע כי הוא ענשה בעברת זדון לל כי אם לא יוכל
להכות את חוביו בלשמו ויוכל להכות בו במעשה יכה בעברה ולא יחמוול כאשר אמרו זל
בענין דואב כי כאשר צוה שאלו להכות בכהנים וימאנו אכשיו להכותם אמר לדואב אתה
הכית בלשון אתה תכה בחרב שכאן כוונתך ופגעי בכהנים "

ח רביעי

אם ישוב בעל הלשון בתשובה צריך לכתש מחילה לאשר מוצק לו
מועט לשמו וקוח לא יזכר מספר כלם כי רבים מבאזכורים
הכאים וכמה נפשות האדיב גם רבים מאשר זכר כי אותם עבר וקם לא ידעו כי הדיח
עליהם את הרעה יתבייש לקודיעם ולגלות אונם על אשר במלם רעה כי הוא מוכח ואין
מכתו ידועה בענין שלמה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רימה חזי בגבר אנוכי על כן נחש
לשון הרע לחץ כי המושך בקשת פעמים רבו יאלח חזיו באדם ולא נודע מי הכהני ועוד
על ענין אשר במלם לחץ כי מולך החרב אם ככמרו רחמיו עליה אדם בהתחננו אליו ישוב
חרבו חל כדנה לא כן זורק החץ כי אין בידו להשיבו כן בעל לשון הרע אחר אשר יצא
הדבר מפיו לא יוכל לתקוץ ופעמים אדובר על פגם משפחה והיוק חל הדורות הבאים
אחריו ולא תביע איני מחלם מזה על כן אמרו זל כי המדבר בפגם משפחה אין לו כפרה
עלמית וקנה המשלח לשמו גם על הקדושים אשר בארץ המה ידבר כי על מי לא עברה
רעתו תמיד וכבר אמרו זל כי הפיקורוס אין לו חלק לעולם קבא "

ו החמישי

כי לשון הרע יביא את בעליו לתת את פיו לדבר אל השם
תועה כמו שאמרו שתי בשמים פיהם ולאנס תהלק
בארץ ואין בכל העבירות אשר ישיג ענשה לענש המטיח
דברים ואמר רבותי עשר נסמות נסו אבותינו ובכלם לא נתחתם בזר דינס לא על לשון
הרע של אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם וגו' וכו' וישמע את קול דברייהם
ויקצוף וישבע לאמרו הובעתם ה בדבריהם ואמר דוד עה' ולרשע אמר חלקים מהלק
לפני חקי ותשא בריתי עלי פוך' אם ראית בכב ותרץ עמו וגו' פוך' שלחת ברעה' תשב
באחוך תדברי' הנה למדת מזה כי אין התורה מבינה על בעל לשון הרע ועל המאמר
לבנוח וללאוף וכי אינס ראוי לעסוק בתו' ואזל דואב כיון שספר לשון הרע אף חכמתו
לא עמדה לו ולא הבינה עליו תורתו ומה אצל עברה מכה מנו' ואין עבר מכה תר'
של כי בר מזנס ותורה אור על העובר עביר דרך מקרא אמ' ולא על הפורק על אזהרת
העברה מעליו ותבונן כמה יגדל עון בני אדם המספרים לשון הרע המעט מהם ענקם
הגדול כי יכלאו שפתייהם וחשכו לשונם מדבר בדברי תורה עד כי השחת ימיתין לדבר
בלשון הרע ואמר דוד עה' גם ישבו שרים כי מדברו עבדך ישיח בחקיק' פי הם בטלים
מלטיח בחקיק ומדברים לשון הרע וכדברים כי בעוד אשר אטיח בחקיק' ואמרנו רבותינו
מרפא לשון הרע להכיל ממנו שיעסוק אדם בתורה של מרפא לשון עץ חיים וקו נאמר

אשר אשמרה לפי מחסום ופירשו זל כי המחסום הוא עסק בתורה ואמרו רבותינו כנסת
ישראל בקולה אהובה ובקולה שנואה בקולם אהובה סל האמינו את קולך כי קולך ערב
בקולה שנואה אך כנסת עלי בקולה על כן שאל יהי נזהר אכמות נחיים ביד לשון ואהוביה
יאכל פריה פי ואהוביה יאכל פריה אהוב הלשון והוא האיש החפץ לדבר תמיד העצם
הכבוה לו שיאכל פריה אלא ידבר בדברי בטלה אך בדברי תור וחכמה ומוסר והבאת
שלוס בין אדם לחבירו ומצדיות הרבים ולשכח הטוב ובנות את הרע ולקנא אל האמת
כי זכיות אין קץ יוכל לקנות לכפשו כל אנו וכאשר הקדים כי חיים שלשון "

הנה ענין כת מספרי לשון הרע נחלק לשני חלקים "

חלוקה הראשון

כאשר יתן מוסר באדם והמוסר לא יהיה בנפשעים כי
תחת יופי יתן דופי והנה זה לבו יקפץ פיו מדת שתי
הכתו הרעו שהם כת שקרים וכת מספרי לשון הרע והנה הוא קרנו מן התורה שלא לקבל
לשון הרע אולי הנה הוא שוא ודבר שם שבאמר לא תשא שמוע שוא ואמר שלמה עה' מרע
מקשים על שפת און שקר מוין על לשון הנותי פי שתי כנות מקבלות לשון הרע האחת
איש מרע ובעל זדון מלשון כי כולו חפץ ומרע כי הוא חושד בכשרים ואוהב למצוא פגם
ואשם על חבירו וקלון על כבודי והים באמענו כי יביר עליו רעו לשון הרע זדון לבו
השיאו להאמין כי הדברים כנים והכת האני איש שקר גם הוא מאזין ומאמין על לשון
הנותי כי אחרי אשר לא ירחק מדבר שקר לא יחוש אם תקבל נפשו כזב ואם תשא שמוע
שוא על כן ימהר לקבל לשון הרע שקר מוין כמו איש שקר וכן אכתך בתוך מרמה בתוך
אכשי מרמה ואני תפלה איש תפלה ודע כי כאשר יורה השומע על לשון הרע אחת דתו
ומנת מדיו עם המספר לשון הרע כי יאמרו אמור הנה קבלו השומע את הדבר ואות היא
כי הנה אמת הנה ככון גם אם הטא ארון השומע והראה את נפשו כמקשיב קשב ומאמין
לדברים כפני בני אדם גם זה עוזר לרעה וגורם קלון לחבירו ומחוק ידי המביא את
דבתו רעה אל הבריות ואם שלמה עה' רוח נפון תחולל בשם ופנים כזעמים לשון סתר
פי כאשר רוח נפון תפזר העבים ותמנע הבשם כן פנים כזעמים ימנעו לשון הרע כי
בראו המביר את פני השומע והנס וזעפים יחדל קול המון בשם דבריו אבל אם יראה כי
השומע ישמע לו ויתתה מני עלה ולא יחשך פיו משקריו והי' כזה יו' מחר כי יגנה באולתו
לספר תמיד לשון שקר ושם לשונו אחר בשם כזביו תחולל מלשון חלילה וכן לא יחל דברו
לא יבטל וכן אז החל לקרא אז כמנע עוד אמר עה' לשון שקר ישבא דביו פי האיש הענו
ודכא ושלל רוחי ישבא את לשון שקר לא יאבה לו ולא ישמע אליו כי העניו חפץ ביקר
הבריות וצר לו על בטתם וקלונם וי' דביו במקום הא' הפרש כיו' עניו ויש מפרשים
בעל לשון שקר ישבא מרבו ומוכיחו ולא יוסיף לכתוב עליהם דבת בני אדם רעה והנה
הזקקנו במה אכתוב לא תשא שמוע שוא שלא כאמין כלבנו ספור לשון הרע לחיוב
במחשבתנו כי הדברים אמת להכות כענינו את מי שבאמר עלי "

החלק השני

המספר לשון הרע וירחק בו מדבר שקר ולא זה כונו באמרם

63

כת מספרי לשון הרע אעפ"י שאינם מן הכת של שקרי וקנה
 הם יזכרו אדם לחטורו כינו לבין עצמו מעשה אבותיו הרעי הנה הוא עובר על מה שכ'
 בתור לא תגנו איש את עמיתו בחונאת דברים ודבר הקטן כמו שהקדמנו וכ' בן לא ישא
 בעון האב ואם יכלמוהו על מעשה אבותיו בפני אחרים על זה אמרו רבותי כי המלביץ
 פני חברו ברבים מן הירורים לגיהנם ואיך עולין ואם יספר ויודיע את תועבות אבותיו
 בפני בני אדם שלא בפניו להכאיף את ריחו ולהכזותו בעיני בני עמו על זה אמרו אשר
 כת ומספרת לשון הרע אין מקבלת פני שכיב וכך אם היה בעל תאו והוא מספר עליו עומו
 דהשוטט ודע כי אם יראה איש כי עבר חברו על דבר תורה בהתר וקרא בלש על חטאתיו
 על אשר בת רבי' אשם אשם על זה כי אולי החוטא הקוא שב מדרכו הרע ויגנו ברעיוני
 ולא יודע מרת נפשו ולא ככון לבגלותם זולתי לחכם ננוע אשר לא יספר ליתר הקמון רק
 הרחק ירחיק מחבתו עד אשר יודע אליו כי שב מדרכו הרעה ואם החוטא תח' ואיש
 ירא חטא רחוי לחשוב עליו כי באמת עשה תשובה ואם יתקפו יצרו פעם אחת כפשו מרה
 לו אחרי כן והמספר לשון הרע שתיים הנה קוראותיו הכזק והכזב אשר יברוס לחבריו
 ובחירתו לחייב ולהרזיע את חבריו ושמחתו לאדם ועל ד' אחד יבדל עון המספר לשון
 הרע על דבר אמת מן המספר על דרך שקר כי יאמץ העם בספרו על חבריו דברי' בני
 ויעלה באשם לפניו ויהי' לבנו בעיניו אחר אשר נחם על רעתו ונשלחו לו מחטאתו וא'
 שלמה עה' האוילים ילין אשם וכן ישרים רצון לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב ור'
 פי' האויל ילין חובה כי יחפ' מומי בני אדם ואשמתם ויתן בהם דופי ופסם ולא ידבר
 לעולם בשבחה ודבר טוב הכמא' כס' והמא' על זה כי הזכרים לעולם באו ונחמו כולם על
 מקומות הלכלוך ואמ' אוילים ילין לשון יחיד על כל אחד מן האוילים כמו בגות צדיק
 עלי שור ואמרו רבותינו כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחה של עולם ודרכו לפסול
 בני אדם במומו וכן ישרים רצון כי דרך היזרים לכסות על כל פושעים ולשבח האדם
 כי נמצא בו דבר טוב וזכרו במוסר כי אדם אחד נחם עברו על הקבלה אמר האדם
 כמה מוסרת נבלה זו אמר חכם כמה לבנים שנים ואמר אחרי זה לב יודע מרת נפשו
 וכל חכם ידע כי לא הביא שלמה בתוך המנהגים הנבחרים דברים אין כס' מוצעל
 אבל בא הענין על דבר הפסוק הראשון לקביל רעת האויל קמלין אשם כי יתכן אשר
 החוטא שב מדרכו וכפשו מרה לו ואין יודע מרת נפשו האדם ולא שמחתו זולתו וקנה הוא
 בשא' עון כי עקר השמחה לפי מרידות הלב על כן יחטא ואשם האויל המזכיר עומו
 ועליו לדעת כי עשם האויל קמלין אשם איננו זולתי כי יתן דופי באיש ירא חטא אשר
 יתקפו יצרו ויעבר' ואשם כי מנהגו ודרכו להסתיר על חטאיו כל שכן אם נזיע הדבר
 כי חזר בתשובה אבל האיש אשר תדע ובהכת את דרכו כי אין פחד חלקים לנגד עיניו
 ותמיד יתיצב על דרך לא טוב מזה לספר בגנותו ולבגלות על חטאתיו להכאיף
 בעלי עבירות בעיני בני אדם ולמען תבעל כפשו השומעים את

המעשים הרעים וכ' תועבת צדיקים איש עול וכ' יראת ה' אבאת רש' ואמרו רשע בן צדיק
 מותר לקרותו רשע בן רשע מותר לקרותו צדיק בן צדיק והנה כי תראה
 אדם אשר ידבר דבר מן יבשה מעשה ניש לשפוט דבריו ומעשהו לצד תבנה ולצד הזכות' אם
 האיש הקוה ירא חלקים כתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת גם כי יהיה קדבר
 קרוב ונוטה יותר אל הדעת לכף חובה' ואם הוא מן הבינוניים אשר יזהרו מן החטא
 ופעמים יכשלו בו יש עליך להאמת הספק ולהכריעו לכף הזכות כמו שאמרו ז"ל הן את
 חבירו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות והיא נזונת עשה מן התורה של כצדק תשפוט
 עמייתך ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אלך כמו שפק ואל תכריעהו לכף חובה'
 ואם האיש הקוה רב מעשיו לרוע אובחנת כי אין יראת חלקים בלבבו תכריע מעשיו
 ודבריו לכף חובה ש' משכיל צדיק לבית רשע מסלק ראשים חטאת' וכבר הקדמנו לך
 פירושו אמר שלמה עה' אל תהי עד חנם ברעך והסתית בשפתך אל תאמר כאשר עשה
 לי בן אעשה לו אשלים לאיש כפעלו פי' לא הונדך להזיזו לאמר אל תהי עד אקר אבל
 אמר אל תהי עד חנם כי אם נוקש רעך בחטא אל תעיד עליו ואל תבלה על חטאו חנם
 ללא תוכחת כי האמנם אם בזל האדם חן עשק את עונותיו חייב להעיד על זה כדי שיזכר
 הקזלה אשר בזל על פי מרים עדים ואם אין עם זולתי עד אחד אכזבה תהיה בין שניהם
 אבל אם ראה כי נכשל חברו בדבר ערו' או בחטאת מן העבירות אין ראוי שיעיד על זה חנם
 דל' ללא תוכחת גם כי יש אמו' עד שני להקים דבר ואם החוטא ירא חטא ראוי לו לזכר
 על לבו כי באמת עשה תשובה גם כי ראוי שיירא לנפשו ויאמר בלבו אחרי כי האיש ירא
 שמים אולי זכיותיו מרובין מעונותיו ואמרו רבותינו כי האיש אשר זכיותיו מרובין
 מעונותיו הנה הוא מעדי צדיקים אמנם אם החוטא הוא מן האוילים אשר משפטם
 לשמת באולתם טוב כי יגידו אל השופטים לישרו להפרישו מן החסור אבל אם הוא עד
 אחד לא טוב היות אדם לבדו מעיד על חברו כי עדותו חנם לפי שאין סומכין עליה של'
 לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכן מוציא שם רע יחשב ומלת והסתית
 בשקל הסבות' אל כי בשפתך אתה טוחן פניו מרוב כלמתו בגלותך מסת' עונו ואמר
 אחרי כן אל תאמר כאשר עשה לי בן אעשה לו כי אם גלה על חטאך לא תקום ולא תטור
 לעשות לו כאשר עשה לך וזה מוסר נכבד ומעקרי היראה ואם החוטא איש אשר איכנו
 ירא מלפני האלקים כמו הפרק מעליו עול מלכות שמים ואינו כהר מעברה אחת אשר
 כל שער עמו יודע כי היא עברה מותר להסלימו ולספר בגנותו כך אמרו רבותינו לא
 תנו אדם את עמיתו עם אהתך בתורה ובמצות אל תנחה בדברים ואשר לא שת לבו לדבר
 ה' מותר להסלימו במעללו ולהודיע תועבותיו ולשפוך בוז עליו ועוד אמ' מפרסמין את
 החכפי מפני חלול השם אבל אם נכשל בחטא על דרך נזקקה רוב קימי' דרכו להסתמר
 מעוננו אין לבלות על חטאו כאשר ביארנו ויתכן לפרש אל תהי עד חנם ברעך להעיד
 עליו על עבירות אשר בס אתה חלית בהם כמוהו על כן יקרא רעהו יורה על זה אומרו
 אחרי כן א' תאמר כאשר עשה לי בן אעשה לו כי אעפ"י שהיא מצוה לפרסם את החטאי
 ככפשותם ואת החכפים אבל הקנטא אם לאיש כמוהו רשעו ולכן אדם חטאתיו אין

לו לפרסמו כי אין כוונתו בבלותו מסתרי לטובה כי אם לשמוח לאי

בגש לא יבוא להזכירו על זולתו דופי המעשים ההם והוא אחוז בהם וז' ופקדתי מות דמי
יזרעאל על בית יהוא' הנה כי אעפ"י שגאה יהוא מצוה בהכריתו בית אחאב נשא עונו
כי גם הוא היה רב פשע ואמרנו רבותי כי המעמד יחידי על חבירו בדבר עבירה מלקח
אותו מכת מרדות' אך יוכל לבלות הדבר בהצנע לרכו ולראש סודו אם ידע כי יאמינו
דבריו כדברי שני עדים' ואם יש עוד שני עמו ישמעו הפופטים דבריהם ליקר החוטא
בהצנע ולא ילבינו פניו ברבים כמו אב' קוכה תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא "
ודע כי בדברים שבין אדם לחבירו כמו גזל ועשק וזקן וזער ובושת ואונאת דברים
יכול לספר הדברים לבני אדם גם היחיד אשר יראה יגיד כדי לעזור לאשר אשם לו
ולקבא לאמת והנה אמרה התורה שיעיד עד אחד בבית דין על תביעת ממון לחייב את
הנתבע שבועה אמנם יש עליו להוכיח את האיש תחלה "

חלק השלישי

הולך רכיל והזוהרנו על זה מן התורה שכל לא תלך
רכיל בעמך וגם זה קרא לשון הרע והוא בכלל
בת מספרי לשון הרע כמו שזכרו ז"ל על דואב האדומי שקיה בעל לשון הרע כי הגיד
לשאלו ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך וכך הרכילות הדל לספור כי אין מספר כי
הוא מרבה שכחה בעולם ומפסיל את בני אדם לעבור על מה שכתוב בתורה לא תשא
את אחיך בלשבע והנה העולם קיים על השלום ומפני השכחה נמוגים ארץ וכל יושביה
כאשר הקדמנו ופעמים רבות יתן הרכיל חרב ביד חבירו להרוג את רעהו כמו שכתוב
אנשי רכיל היו בך למען שפק דם' וכל אדם שרי סודים הולכי רכיל נחוש וברזל כלם
משחיתים המה וקראו רבותי את הרכילות לשון אלישי מפני שאם הורג שלשה האומרו
וזמקבלו ומי שחומר עליו כמו שידעת מענין דואב שנטרד בשכת הרכילות ונחרב
הכניס ונבעש שאול אשר קבל את הרכילות ואמר ז"ל על ענין הרכילות אעפ"י שאסור
לקבלו ולשמוע את חבירו בגל לי אבל אל יהי בן לדבר אך את כפאני ישמור ויחוש לדברים
ואמרנו ז"ל דורו של שאול היו בהם דילטורין כמו דואב והיופים ועל ידי כן היו יורדין
למלחמה ונפלוין' דורו של אחאב לא היו בהם דילטורין כמו שידעת מענין הנביאים
שהיו מתחבאים מפני איובל כמו שכתוב אני נותרתי נביא ליי לבדי' ועובדיה החביא
מהם מאה נביאים ולא בלה אדם כי יש נביא בישראל וזולתי אליהו ועל ידי כן היו יורדין
למלחמה ונחצין אעפ"י שהיה אחאב עובד עז' והמסכסך אחים ואחבים ומביא שכחה
ביניהם קשה מכל חלקי לשון הרע כענין אב' ומשלח מדרים בין אחים ואמרנו רבותינו כי
האביעית קשה מכולן כאשר הקדמנו לך בשערי יראת חטא' וחייב האדם להסתיר הסוד
אשר יבלה אליו חבירו דרך התר אעפ"י שאין בבלוי הסוד הגוא ענין רכילות כי יש בבלוי
הסוד זמן לבעליו וסבה להסתר מחשבתו כמו שראינו מהסודות באין סוד' והשנית כי
מבלה הסוד אך ירא מדרך הצניעות והנה הוא מעביר על דעת בעל הסוד' ואמר שלמה
עה' מבלה סוד הולך רכיל' דל אם תראה איש שאיננו מושל ברוחו לשמוע לשנו מבלוי הסוד
אעפ"י שאין במחשוק הסוד הקוא ענין רכילות בין אדם לחבירו תביאה קמדה הואת

ואם מארבע בתות הרעות אחרי אשר אין שפתיו ברשותו לשמרם
 עוד ויהי הנהג רכיל מבלה סודי לל תפקיד סודך למי שהולך רכיל כי אחרי אשר איננו
 סומר שפתיו מן הרכילות אל תבטח עליו בהסתד סודך אעפ"י שמסרת דבריך בידו דרך
 סוד ושתי' והזוהרנו מן התורה שלא לקבל לשון הרע שנה' לא תשא שמוע שוא ונח' מושל
 מקיב על שפת סקר כל מארתיו רשעים ופי' זל כאשר המושל המקבל לשון הרע ודברי
 רכילות יעשו מארתיו רשעים והולכי רכיל למזנא חן בעיני אדוניקסה' והנה אל שלמה
 החלקים אשר זכרנו כונו בזכרם זל כת מספרי לשון הרע "

חחלק הרביעי

אבק לשון הרע אמרו רבותינו רוב העולם ככסלים
 בגזל ומיעוטם בעריות וכלם באבק לשון הרע'
 ואמרו כי ענין אבק לשון הרע כאשר יסכב האדם בדבריו שיספרו בני אדם לשון הרע'
 ואמרו לעולם אל יספר אדם בטובתו אל חברו שמתוך טובתו בא לידי גנותי והנה אכחנו
 צריכים לבאר המאמר הזה כי ידוע הדבר כי מן המדות הנאות לספר בשבח החכמים
 והצדיקים כמו אל וחקר כבודם כבודי' ואמרו על האויל שאינו מדבר בשבחם של עולם'
 אבל זאת תכונת הענין הזה כי אין לספר בטובת האדם וזלתי בדברי' לל כאשר ידבר
 איש אל רעהו לא תקבל עם ובמאש רבים עד אשר יודע אליו כי אין במעמד הקול שובא
 ומקבל לאיש אשר ידבר טוב עליו' ואם יחפץ לשבח אדם אשר כבר הוחזק לבני עמו
 ונדוע אשר הוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה ואשמה גם על פני שונא ומקבל יש לשבחנו כי
 לא יוכל לבגמתו ואם יבגהו ידוע הכל אשר פיו דבר שוא ותקי לשוננו מוקם לפעמי' עוד
 זכרו זל על ענין לשון הרע ואמרו הנה אם שאלה אשה משכנתה לחתות אש מוקוד'
 ותען ותאמ' איש איפה בחלי אש כי אם בית פלג אשר תמיד יצלק בשר ויאכל זה והדומה
 לו אבק לשון הרע וכ' מוכרך רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו' ופי' רבותינו
 המקרא הזה על המשבח את חברו בשבח הבא לידי הפסד כענין האורח אשר יצא אל
 רחוב העיר ויקרא בקול גדול ויספר את אשר גמלו בעל הבית טובה כי טובה טבח והסין
 לאורח הבא אליו וישי' בהשמע דבר האורח יתלקטו אנשים רקים ויסורו' בית בעל הבית
 וחייב האדם לשמור פיו ולשמנו שלא יחמד בדבריו ולא יתגו אותו כמאמר לשון הרע נאם
 יביא עצמו לידי הפסד בזה הנה האחית מוסרו ויחשב לאיש הזה אבק לשון הרע "

ועתה השתונן

בכליותיך לעמוד על עקר הדבר הזה הנה הקדמנו
 כי מותר לספר בגנות החוטא על חומם אשר בכפיו
 אם נודע הדבר כי לא עוב דרכו כמו הגנול והחמום או המזיק והמזיק או המלביץ פנים
 ומבאים ומחפיר והמספר לשון הרע ולא הסיב את הגזלה ולא אלס נוקי' ולא בקש פני
 חברו להעביר את עונו' ואמנם המטיבים דרכם דבר ידברו בראשונה את החוטא'
 אזלי יוכלו הועיל בדרך תוכחת להשיבו מדרכו הרעה ואם מאן ימאן אז יודיעו לרבים
 את דרכו ומועיליו' ועתה כאשר יתפוש אדם על מעשה חברו על דבר אשר קויד על
 רעהו ויספר מעשהו לכני אדם ויגלה חובת החוטא ויגנה מעשהו מעבנות רבות הנה
 יחמד המספר בזה ויתגו אותו כמאמר לשון הרע' ויאמרו אמור גם אם אמת היה הדבר

לפי חכמת
השם
הוא

היה ראוי לגלות ארון החופא למוסר בתחלה ועל דבר אשר לא קדם לו תהיה חכמה
שומע לאמר כי לא היה אומר כל זה בפני חברו וכי הוא מחניף לו כענין שב אף איש
ירב לבד ונאמנה לדבר באשמת העם אשר בהעמדת ישמעאל ובקלונם יתכבד שלא בפניהם
ודומה לבעל לשון הרע וכו' דבק מן האבק ועוד יאמרו בני אדם אין הדברים כנים
ומלכו הוא בודאס ואם לא איפה מדוע לא בלה על עמו בפניו ראשונה והעלים ממנו
על כן אמרו רבותינו כל דבר אשר יאמר בפני בעליו אין בו דרך לשון הרע וכל כי אם
הקדים לחברו תוכחת מגולה על מעשהו ולא הקדים על דבריו אחרי כן וכל להודיע
לכני אדם אשמת איש ורוע מעשיו ולא יחדד כי יחפז לתת דופי בחבירו וכן אם
המספר מחזק לרבים כי לא יאמר שני איש ואל אדם לא יבנה ואת כל אשר יאמר שלא
בפני חברו אותו ידבר בפניו ולא יגור מפני איש והחזק גם כן בתוך עמו אשר לא ידבר
רק אמת אין לחשדו בדברו על אשמת אדם לחברו שלא בפניו וכן זכרו בדבריהם וכל
על הצנין הזה ואמרו אמר ר' יוסי מיימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחוריי דל לא אמרתי
דבר על אדם שלא בפניו וכבשתי אותו בקיותי בפניו עוד אמרו כל דבר אשר יאמר
בפני שלשה אין בו דרך לשון הרע וכל אחרי כי ברבים היו עמו בעת אשר ספר הדברים
אכן מודע דבר לחברו וסנה זה כאלו אמר הדברים בפניו

חחלם החמישי

נבלות הפה אמרו רבותינו כל המכיל את פיו אפילו
בגור עליו בגור דין של שבעים זכה לטובה בהפק עליו
לרעה ואמר ישעיה על כן על בחוריו לא ישמח הנות
יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנק ומרע וכל
פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה ובעבור זאת המכיל את פיו כבוד
עון וכתעב ונאלח כי עזב והניח הכוזה והצניעות שהם המדות הירודות לרוע הקדש
וסלק על שביעי ענות פנים שהיא מדת הכבלים הרעים והשנית כי חלל את קדש ישראל
שכ ואמר רק עם חכם וטובן הגוי הגדול הזה וזה נהב על דרך השכלי הנמאסי המרחיקי
מדרך השכל שכלו יפה אף נעים ועלה באשם ותעל שחוקם וכל חכם ונבון שקץ ישקצם
ותעב ותעבם והנה הוא מחלל בלי השכל אשר הוא יקר מכל בלי חמדה שכ וכלי יקר
שפתי דעת וקשומע דבר נבלות הפה עגשו גדול כי לא יאטם אזנו ולא יבדל מתוך
דובריו נבלה ועליו נאמר טוהה עמוקה פי זרות ואמרנו רבותינו לעולם אל יוציא אדם
דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר
ומן הטמאה אשר איבנה טהורה כי בעת ההיא היתה בהמה הטמאה מותרת באכילה
אך לא היתה טהורה לקרבן על כן נחשב לשון מגונה אם יבנה אדם הדברים אשר הם
למאכל אדם והנה חייב האדם להזהר שלא יוציא מפיו דבר מגונה גם כי יביאנו
הכחתי לשון מגונה להאריך דבריו ולהרחיב מאמריו וזה כמו גדר להזהר מנבלות הפה
שהוא מן העבירות החמורות וגם גדר להזהר משפיר לשון הרע ונתינת דופי בבריות
כמו שאמרו וכל על הרחקת הדבור בגנות אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר
בגנות ואמרו רבותינו כי אחד מן הקהנים אמר לפני רבן יוחנן

בבחינת מלחם הפנים כשיעור זכב הלאה וברקו אחריו ומצאו בו אמן
 פהולו ועוד אמרו רבותינו כי חייב האדם לבחור בדבריו לשון כבוד ולקטוף לשון שאיכנו
 של כבוד גם כי איכנו מגונה בין בדברי תורה בין בשוחת עסקי העולם וכבוד לא
 יאריך דבריו בעבור זה דברו בדברי תורה כי חייב האדם לשנות לתלמידיו דרך קצרה
 וענין לשון כבוד הוא דרך הדבור והשיחה אשר דרכו בה כקיי הדעת ומדברי מחותנים
 שוקלים ומכירים אי זה לשון כבוד ואי זה תמורתו כמו של ותבחר לשון ערומים ונאמר
 ודעת שפתי כדור מללו ול כסף בבחר לשון דייק "

החלק השישי

ברגן אמר שלמה עה דברי ברגן כמתלהמים והם
 ירדו חדרי בטן פירוש הברגן הוא האיש אשר דרכו
 וחוקו להתאונן ולהתרעם וימצא תנועות על חברו תמיד על מעשיו ועל דבריו ואעפ"י
 שחברו בתומו התהלך עמו ולא זד עליו בדבר וידון כל דבר לחובה ולא לזכות וכל שגבה
 ישים לזדון וקנה יתן עצמו כמו עשוק והלוט וכא' כדבר חטאת חביריו עליו והוא הקמקס
 והקולט כי דבריו יורדים חדרי בטן כי מי שילין תלמו על חברו כאשר לא נבעו וכאשר
 עשה עמו רק טוב זה העל מתחולל על הלבי והנה הוא כיוצא זקיס יורדים חדרי בטן
 מלת כמתלהמים כמו מתלהמים על דרך שאלה שלמה מלשון הלמוני כל ידעתי
 וכאלו אמר דברי ברגן כמתהלס ואמרו מתלהמים לשון רבים כי בהגן כולל הברגנים
 כמו וכאר קדש יעברו מעליך ויפירו ישי עוד אמר עה וברגן מפריד אפי' ה' כי יפריד
 מעליו אוקב ודע כי לא יוכלן שאת חברתו ואמרו רבותינו אל תרבה בתרעומת שלא
 תבא לידי חטאי ופעמים רבות הברגן בפני טובה גם יחשבה לרעה וישיב לרעה תחת
 טובה ונ' משיב רעה תחת טובה וגו' ופעמים יחשב על החדי ה' ית' כי הם לנקס ושלם
 בענין של ותרגנו באהליכם ותאמרו בשאת ה' אותנו הוציאנו וגו' על כן התרחק מדרך
 הברגנים כי נתיבותיהם עקאו לקס' כל דורך בה לא ידע אלוס' ולדון לכך זכות למד
 לשונך והיה דרך אזור מתביך "

חשער הרביעי

בחלוקי הכפרה כדרך שיש לברך חלי ומדוה כן יש
 לכפש ומדוה הכפש וחליה מדותיה הרעול וחטאים
 ובשוב רשע ומדרכו הרעה ירפא קסס ית' חלי הכפש החוטאת כמו של ה' חנני רפאם כפש
 כי חטאתי לך ונא' ושב ורפא לו ועל דרך שימצא פעמים בתחלואי הגוף אסקל החלי
 מעליו ועלתה ארובת רוב המדוה ועל לא יכקה הגוף ממנו וזלתי במשפת המשקיס
 המרים ועד שיסבול הצער בעמיו בפסא מכל מאכל תאזה כן יש כפש חולה מעגן רב
 ואעפ"י שרפא רב החולי וסר מרבית חלקי העונש אחרי התשובה ושב ה' בהרון אפס
 לא תקנה הכפש עדנה מן החולי' ולא כרעה עונה עד אשר יסור החוטא בייסורין וסוכח
 במחאוב ותקראנה אותו רעות וזרות בענין של גדול עוני ומשנא הן ברשת אותו היום
 מעל פני האדמה ומופניך אסת' והייתי נע נוד בארץ והיה כל מוצאי יהרגו ועל ידי
 התשובה כסלח רב עמו וסר עקר העונש ונמלט מן המות כמו שאמ' וישם ה' לקון אות
 לבלתי הכות אותו כל מוצאו וכאשר עליו עונש קבלת כמו שכל וישב בארץ כד קדמת

עדין ואמרנו ז"ל כי עשש הטלטול גם הוא הקל מעליו אחרי התשובה כי לפני מזה נכסלם
 עליו בזרת הטלטול שאלו קיימי נעונד בארץ' הנה הזכיר הטלטול ככסל הלשון ואחרי
 התשובה נאמר יושב בארץ גד' והענין הזה התברר עוד מזה שכתוב בתורה ואם נפש
 אחת כי תחטא בטגבה מנעם הארץ ביעשותה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם או
 קודש חליו חטאתו אשר חטא וכו' ואמרנו ז"ל כי החטאת תבא על האגבה בדבר שחייבין
 על זדונה כרת' ומפני עין הכרת כי רב הוא לא תשלם ספרת החטא בוגם השגבה עד
 שיביא חטאת ואעפ"י שהתורה על חטאו כי מכלתי הוידני והתשובה לא יתכפר עמו
 בקרבן החטאת כמו שב' ובח רשעים תועבה' ואחרי הוידני והקרבן יכפר עגנו כמו שב'
 וכפר עליו בהקן מחטאתו אשר חטא ונשלח לנו' והתכוון מזה אם השוגב בלתי טקור הוא
 אחרי התשובה עד שיביא קרבן מה עו עשש המויד אכן יתכפר עמו בייסורין כמו שאל'
 והוכח במכאוב על משכבו וגו' יעתר אל אלוק וירצנו כי את אשר יאבה' ויכחינכאב
 אתהן ירצה' ויש עצה ותקנה לחטא במעשים טובים להקן עליו מן המכאובים כאשר
 יתבאר עוד התברר הענין הזה בתורה שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטקור

אתכם וגומר הנה כי קוצרבה כפרת יום הכפורים אחרי התשובה כן עקר
 כפרת יום הכפורים עם התשובה' ויש ענין אשר לא תקנה הנפש ממנו וכלתי טקור

כל
 כח
 חכמה

היא גאינה רצויה עד אשר המות יפריד בינה ובין הגוף אשר חטאה בו
 כמו שיש חלי שלא ינקה הגוף ממנו כל הימים והוא עין חלול השם שנאמר ונקה ששן
 ושמה אכול בקר ואחטאין וגו' כי לא היו משביחין על דברי הכפאים ולא חרדים
 עליהם אבל היו קובעין בגילוי והקהל חברים מיני שמהם וכ' על זה אם יבפר הענין הזה
 לכס עד תמותו וכ' יתנו מלעבים במלאכי האקים ומתעששם בכפאיו עד עלות חמת
 ה' לחלי לאין מרפא' גם לחלי הזה אעפ"י שאין לו מרפא' על דרך שאר העומת ימצא לו
 מרפא' אם יעזרתו ה' לקדש תורתו נגד בני אדם ולהודיע לבני אדם גבורת השם
 וכבוד הדר מלכותו וסר עמו ברב גדל כאשרן המעשה שהוא בהפך מן המעשה אשר נושא
 ואשר חטא בו כמאמר הרופאים על חלי הגוף כי ירפא בהפכו ותעלה ארוכותו בתמורתו
 ואמר שלמה עה' בהקד ואמת יכופר עין יבארנוהו בשער הראשון מן התשובה וענין
 חמת שהזכיר ביאורו שיכין החוטא לבן לחזק ידי החמת ולעזור למבקשי אמונה ולהסיר
 השקר והעול כי תודעת החמת והשיבו לכזרון כבוד אלקים כענין שכ' דין עני ואביהן
 או טוב תלא היא הדעת אותי וכ' על רודפי השקר במרמק מאגודעת אותי' ואמרנו ז"ל
 בענין הורודים שהרב את החכמים ושאל עשה לשמעון בן שטח אם יוכל לרפוא לנלנהות
 ממנו מזור ויאמר ליו אתה ככית נחם של עולם לך ועסוק באורז אל עולם והשתדל בבנין

ענה נכאר

בית המקדש
 ענין חלוקי כפרה באר הטב' אמרו ז"ל שאל ר' מתיא בן
 חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעתי ארבעה
 חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש אמר לו שלמה הן ותשובה עם כל אחת ואחת מהן
 עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו מיד' של שוכו בנים

מוכבים ארפא משובתיכם
 עבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויום
 הכפורים מכפר שנה' כי ביום קזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'
 תטהרו עבר על כריתות ועל מיתות ב' ועשה תשובה תשובה ויום הכפורים תולין
 וייקרוין ממרקין שכ ופקדתי כהם פשעם וכנגעים עונם אבל מי ישיש בידו חלול השם
 אין כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא בייסורין לכפר' אלא כולן תולין
 ומיתה מורקת שכ אם יכפר העון הזה לכם עד תמותן ואמרו ז"ל עולה מכפרת על מי
 שעבר על מצות עשה אחרי התשובה כי אמנם כתכפר עונו בתשובה אך העולה תוסף
 על כפרתו ויוסף להתרבות בה אל השם יתברך עוד אמרו עולה מכפרת על העולה
 על רוח בני האדם מהקורני הלב ומחשבת העבירו וכן כתב ר' יחי' כי קיפו ימי המשתה
 נישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם כי אמר איוב אולי חטאו
 בני וברבו חלקים כלבבם ועתה כי אין לנו קרבנות בעונותינו ובעונות אבותינו
 אם חטא אדם בהקורני הלב או שעבר על מצות עשה יקרא פרשת העולה אשר בתחלת
 סדר ויקרא ובתחלת סדר זו את אהרן כי מקרא פרשת הקרבן יהיה לנו במקום
 הקרבת הקרבן בין שנקרא בכתב בין שנקרא בעל פה כמו שאמרו ז"ל כל שעשה
 בפרשת עולם כאלו הקריב עולה בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת בפרשת אדם כאלו
 הקריב אדם' ואם עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה וידאב לעונו ויבטוף ויחבק
 להגיע ליום הכפורים למען יתרחק אל השם' כי רצונו חיי הנפש והגוף וחיי כל נוצר כמו
 ש' חיים ברצונו ועל כן אמרו ז"ל כל הקובע שעודה בערב יום הכפורים כאלו נצטוק
 להשתעבות תשיעי ועשירי והתעבה בהם כי הראה שמתו בקובע זמן כפרתו ותהיה לו
 לעדה על דאבתו לאשתמו ויבונתיו לעונותיו והשנית כי באשר ימי טובי אכחכו קובע
 קעודה לשמחת המצוה כי יגדל וישנה מאד סכר השמחה על המצות כמו ש' ועתה עמד
 הנמשאו פה ראיתי בשמחה להתגדב לך וכאלו תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
 וכוונת לבב ומפני שהיום הכפורים נתחייבנו לקבוע השעודה על שמחת המצוה
 בערב יום הכפורים' והשלישית למען נחוק להרבנות תפלה ותחנונים ביום הכפורים
 ולשית עצות בהפסחו על השמחה ועקריה ואם עבר אדם על כריתות ועל מיתות בית דין
 ועשה תשובה אחרי כ' ל' צדקה העון בלי ייסורין כי תשובה תולה וייסורין ממרקין ויכן לבו
 לעשות מצות המובילות מן הייסורין כמו מצו' הדרקה כי היא מצלת גם מן המות כמו ש'
 ודרקה תזיל ומות' ומי שאין לו ממון לעשות דקה ידבר טוב על העני ויהיה לו לפה
 לבקש מאחרים להטיב עמו ואמרו ז"ל גדול המעשה יותר מן העושה וכן יעמוק במצות
 במילות חסדים לעזור את חבריו בעצתו והשתדלותו כמו שאמרו ז"ל גדול במילות

חסדים מן הדרקה שהדרקה בממונו ובמילות חסדים בין בגופו בין בממונו
 והדרקה לעניים כלכל ובמילות חסדים בין לעניים בין לעניים וכן ידבר על לב
 העני ויכבדו וינחמו מצרתו בענין שנאמר ותפק לרעב לחמך ואמרו רבותי ז"ל כי
 המפיסמו בדברים גדול מן המות דקה' וכן יעמוק במצות בקור חולים וקבורת מתים
 ותנחומי אבלים ולאמח חתן וכלה כי כל אלה מדרכי החסד' וכנגד כולן מצות תלמוד
 תורה לשם שמים וכל המועצות שהזכרנו בכלל מה שאמרו שלמה עם בהסד ואמת יכופר

ענין כי קנין התור' נקרא קנין האמת כמו שאמ' אמת קנה ואל תמכור' וז' תנורתך אמת'
ואל עץ חיי' היא למחזקים בה' עבר אדם על כרתת' חו מיתות' ד' אם היה רביל לקרא
פרק אחד ביום יקרא אבי פדקים אם היה רביל לקרא פרשה אחת יקרא אתי פ' שמיית'
ומשני פנים תבן עליו התורה מן הייסורי' האחת כי אמרו ז"ל תלמוד תורה כנגד כולן'
וקפית כי יא' עמלנו בתור' וטרחנו בו ואשר תדד' שבתו מעיניו עלה במקום ייסורי' כמו
שאזל כל הגופ' לעמל יולדו אשרי מי שהיביעה שלג בתורה ואמ' למה נקרא שמה תנשיה
שמתשת כחו של אדם וכך יא' במקום ייסורי' זמנו ותעבו' והודית דמעו ומנועת כפא
מן התענוגים כמו שזכרנו וז' אדם וז' אדם וז' אדם וז' אדם וז' אדם וז' אדם וז' אדם
ויאמ' תמיד במרידות לבו כמו שזכרנו בשער הראשון מן התשובה ויא' רבני המרידות
במקום הייסורי' כמו שז' ר' איש יכלכל מחלקו ורוח נבא' מי יאכה' פי' כאשר יחלה
הגוף' הנפש תסכול חליו מלא' ומי יכלכל אתיוס ברא' כלומר תעבור לגוף ותסעדהו
באשר תדבר על לבו ותחמוקו לקבל ולסכול אבל כאשר הנפש חולה וכא' מן היגון
וקדאה מי יכחם הנפש ומי יסכול ויסעד אותה' הנה כי הדאה ומרידות קלב יסבד
מחלי הגוף כי הנפש שועדת הגוף בחליו אבל כשהנפש חולה וכא' מיבונה לא יסעדה
הגוף ואם תמצא את החוטא תלמה ותקרא אותו זרה ויצדיק עליו את הרין ויקבל
המוסר באהבה יהיה לו זה למגן מן היסורי' הרבים הראוי' לבא עליו כמו שז' כי חמת
אדם תודך שארית חמות תחגור פי' כאשר צער האדם יודה אותך כלומר שודה אותך
האדם בעת צערו מלא' לו שקול ויסקל כעבי שעיניו הצער שארית חמות שהיו מופתח'
לבא על האדם בענין אל יתהלל חגור כמפתח תחגור ותעכב אותה ולא תביאם עליו
וז' הרין משל למפתח החרב ומשיב אותה אל בונה וז' אודך ה' כי אנפת בי יאכ אסף
ותכחמני פי' אודך על מוסרך וקבלתי באהבה ובעבור זה שאודך על שאנפת בי ישוב
אסף ותכחמני וכך בענין ההודאה על הטוב כז' אודך לעול' כי עשית נאקה שמך כי טוב
בגד פשיתך פי' אודך על הטובה שעשית עמדי ובעבור זה אקנה להתמדת טובתך וז' כום
ישוע' אשר וכ' י' אקרא זרה ויגן אמצא ובש' י' אקרא ואזל בענין מה שכת' וממור
לדוד בברחו שמהל לרדיק עשות משפט מידתן של רדיקי פורעין חובן ומזמרון להקכה
משל לבעל הבית שהיה לו אריות וקיה אותו אריות חייב לו עשה אותו אריות את הגורן
וצדקה ועמאה כרי נטל בעל הבית את הכרי ונכנס האריות ריקן לבי' וקיה שמה אהיה
בכנס ריקן אנו לו יצאת מערבך וידיך על ראשך ואת שמה אנו לה' אעפ' כן חסטר ממורק
פרעתי את חובי וחייב האדם להתכונן ולדעת כי אין התלמה אשר מצאתהו והייסורי'
הבאין עליו לפי גודל עונותיו ורב חטאיו אך הש' מייסורין דרך מוסר האב את בנו בחמלת
ה' עליו שכאמר וידעת עם לבדך כי כאשר יישר איש את בנו ה' אלקיך מוסרך וישרא
בו ז' לבך יודע מעשים שעשית וייסורין שהבאתי עליך כי לא לפי מעשיך יסרתך
וכאמר דר' יעשה לך אלנה מעונך וכאמר כי אתה אלקינו שכת' למטה מעינינו וכאשר
יבא המוסר על אויבי השם יתברך בענין אחד הם נכשפים כי תבא עליהם הפורענות

כמו שכת' תמונת רשע רעה ושאר עונותם

בבית אחת

בשארים על כפסם כמו שזכרתי עונותם על עצמותם אבל כבא המוסר על הצדיקים
 מעט מעט יבא אליהם עד תם עונותם כמו שזכרתי אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה
 על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ופירשונו בו זל משל לאדם שהלנה לפני בני אדם
 אחד חוקבו ואחד שוכאני חוקבו כפרע ממנו מעט מעט אכאכו כפרע ממנו כבת אחת ונא
 שבעיפל צדיק וקס ורשעים יכשלו כרעה פי' ברעה אחת יכשלו ויתמו וז' ירבי ה' אך
 במשפט אל באפק פן תמעטמי פי' אך במשפט במדת רחמיק וחק חסדיך מלשון במשפט
 במשפט כחק יכלכל דבריו במשפט במדק ומשלו עוד משל בענין הזה ואמרו מי שאינו
 יודע להכות מכה את בנו על עיניו ועל פניו אבל מי שיודע להכות מכה את בנו בענין
 שלא יזיק לו וכן בכתוב יסור יסרני ית' ולמות לא כתבני וז' אך את כפשו שמורי ולא יבואו
 על הרשעים זולתי ייסורי נקם אבל ייסורי הכחינה לא יבואו זולתי על הצדיקים שהם
 מקבלים אותם באהבה ומאשימים תקון במעשיהם ותיסורין לטובתם ותועלתם וגודל
 שזכרם כמו שזכרתי ה' צדיק יבחן ומשלו זל משל בזם ואמרו בזמן שיודע בעל הפשתן כי
 הפשתן חזק מכה עליו הרבה לעשותו רך וטוב וקנה אכחו חוזרים לענין דבריו בסדר
 הכפרות וז' כי כאשר יעבר אדם על כרתות ועל מיתות ב'ד בשוגג חייב להתירו ולבקש
 תחנונים על הסליחה ולתאבד במירות לב ולדאב ולפחד כי אה מעקרי הכפרות ויעסיק
 תמיד בפשתת חטאת ויחשב לו כאלו הקריב חטאת רצונו לומר כי ויעיל הרבה בדבר
 ויתכפר לו מעין כפרת חטאת ודע כי שוגג עמוס יענש כאשר הקדמו לבאר אף כי
 הפושע ר'ל מי שגב לדבר דרך בני אדם להזהר ממנו ויש לו לדאב ולפחד מחטאו ואח' 7
 זל בפי' מה שכת' יפה נוף משוש כל הארץ הר צון ירכתי צפון קרית מלך רב כאשר ה'ק
 אדם שוכר עביר בשוגג ה'ק לבו דואב עליו וחרד ומפחד לחטאו עד שקיה עולה לירושלם
 וקיה מקריב קרבן החטאת וקיה אך שומח על זה נאמר יפה נוף משוש כל הארץ ומה
 שאמר ירכתי צפון על המזבח דבר כי ירכתי צפון ה'ק משוש כל הארץ כי החטאת היתה
 בשחטת על ירך המזבח פסוק ואח' זל בזמן שאדם שוכר עביר ונשא ונותן בלבד תמיד
 על ענין חטאתו אשר חטא וחרד ומפחד עליה הקב' מוחל לו ובזמן שמעביר עברה
 מכבוד עיניו והיא קטנה וקלה לנגד עיניו דומה ענינו למי שנכחו עקרב והוא בז' לבשוק
 ודחק רגלו על הארץ להעביר האדם ורחמי יאמרו לו קל' ידעת כי תעלה מכף ועד

קדקדק "

עשה נדבר

על מי שיש בידו עון חלול השם שלא יתכפר עונו בייסורין
 וקנה הקדמו כי יש לו רפואות תעלה אם יקדש את השם
 ית' תמיד עוד תמצא לו כפרה בהגימנו תמיד בתורה וביענינו בה כאשר אמרו זל אם
 יתכפר עון בית עלי הזבח ומנחה הזבח ומנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה
 ואעפ' שהיה עון בית עלי בחלול מצות קדושים כמו שזכרנו אשר ידע כי מקללים להם
 בניו וקנה כי התורה רפואה לכל מכה נחלה מאד על כן כתוב מרפא לשון עין חיים
 ועל זה אמרו זל כי על כרתות ומיתות ב'ד תשובה ויום הכפורי' תולין וייסורין ממרקיין
 ישאלם וקל' כתוב מכל חטאתיכם לפני ה' תאחרו וקתאוכה בזם כי מה שזכרנו לפני

ה' תטתרו מנות עשה על התשובה שנחשפ דרכנו ונחמקורה ונשובה אל ה' ביום הכפורים
ואעפ' שנתחייבנו על זה בכל עת החיוב נוסף ביום הכפורים • וקטורה אשר בידנו
היא התשובה ותיקון המעשים אבל מה שכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם
שקוף אמור על הקורה שקשם ית' מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה
ביום הכפורים בלא ייסורים • זה נאמר על מנות לא תעשה אבל על כרתות ומיתות בית
דין תשובה ביום הכפורים תולין וייסורין ממרקין • ואמרו ז"ל מכל חטאתיכם לפני ה'
קטרתו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחברו אין
יום הכפורים מכפר עד שירפא את חברו לכן מי שבזל את חברו ישיב את סבולתו ואחרי
כן יתודה ואם התודה תחלה לא עלה לו הוידי • כמו שאמרו ז"ל בענין קגולת והנשבע
לשקר שהגא חייב לשלם קרן וחומש ולהביא אשם שהמביא בזלו עד שלא הביא אשמי יצא
אשמו עד שלא הביא בזלו לא יצא • שכל בענין בזל הבר שאין לו יורשין ונתן התשלומין
לכהן האשם המושב לה לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו • פי' האשם הנזכר
במקרא הזה הוא על התשלומין מלשון ונתן לאשר אשם לו והוא מביא התשלומין מלבד
איל הכפורים אשר יכפר בו עליו אחרי כן ואמרו ז"ל אם הקיט אדם את חברו כדברים
צריך לפייסו ואין צריך לומר אם דבר עליו לשון הרע כי זה מן העבירות החמורות
ואם לא מחל לו חברו חייב לבא לפניו עם חברת שלשה בני אדם • ואם לא מחל לו יבא
לפניו שנית עם חברת אחרת וכך יעשה פעם שלישית ואמר אליהו יאמר על אנשי ויאמר
חטאתי וישר העיני ולא שוק לי • פירוש האיש הישר העיני מלשון תם וישר כי לא הייתי
רואה זכות לאיש הישר אבל שמתיו נענה ונעקש ולא היה שוקה ישר אליו ולא שוק לי
מלשון הלא אם שוק פניה אל עמק אנה ענין ייסור והשואה ולפי שכן את הישרים לפני
בני אדם צריך להנכע להם ולתמורת לפני רבים על כן אמר יאמר על אנשים • ועל כן
דבר אליהו על החטא הזה כפרט כי הוא מן העבירות החמורות והמפסידות את הנפש
ואמרו ז"ל כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו מפני שחלל את התורה שכי יתיו מלעבידים
במלאכי האלקים וגו' ואין מרפא • ומה שאמרו ז"ל כי מי שיש כידו חלול השם תשובה ויום
הכפורי וייסורין תולין ומית' ממרקת לפי שהמית' מורקת כל חטא אשר התשובה מועילה
ואם נהרג והתודה לפני מותו מעת שנספגו עליו אימת מות יש לו כפרה וכחשב הקורב
בשופך דם נקי וחשיך שכל בשר חסידך לחיתו ארץ • ואז"ל כי זה נא' גם על הרשעי שבהם
שכל עליהם סוסים מוזכרי משכי היו כי נחשבו כחסידים לפי שנעשה בהם הדין כמו שכתב
ונקלה אחיך לבעיך כיון שלקה קרי הוא באחיך ואמרו ז"ל עבירות שהתודה עליהן ביום
הכפורים זה חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר שנ' חטאתי נבדי תמיד ד' לעזר
בן יעקב אומר אינו חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר ובמדראים הקהירו מאד
שלא יחזור ויתודה עליהן ביום הכפורים אחר והקהירו על זה מפני פנים האחד כי הוא
מראה עצמו מקטני הבטחון וכאלו איננו בוטח על גדלת הליחת השם ית' שהוא נושא עון
ועובר על פשע והזכירו על זה תאלמנה שפתי שקר והשני כי אם אינו מזכיר זולתי
העונות הקודמים ידמה כי אין דאגתו זולתי על הראשונות וכי לא חטא מאחרי כן ואם

כן ודמה איננו חושש ומוקד דרכיו וזה חלי רעה הוא כי המצביחים על נפשם רואים בה
 תמיד דברי עונות או במדותיה ובאשר מוקצרת מהקצת מדרגו היראה או באשר מקצרת
 מן העבודה ומעסק בתורה כי העובד הברוני עלשה גם כי פשיעות הלשון מצויות ואולי
 שלא דברים אין אדם ניצל מהן בכל יום הקורר עבירה ואבק לשון הרע ונאמנם מכוונת
 לבס בתפלתם פעמים רבות והקלילות כי ודמה שהנא מתפאר בהתודותיו על הראשונת
 לבדם כי לא הטא אחרי כן ואמרו במדרשים בשביל שאין לך מן הודש אתה מתודת על
 הראשונות ומה שכתל וחסאתי נבדי תמיד פי' במדרש שהנ נבד עיניו ונזכרים בלבנו אבל
 לא יזכרים בפיו עוד פי' כן בתלמוד ירושלמי שלא יקו בעיניך כאלו לא עשיתם לא כאלו
 עשיתם ונמחלו וכבר זה נזכרו זה בעברי עקרי התשובה ונאמנם יש לנו לבקש רחמים כל ימי
 חייו על סליחת עונותיו הראשונים והאחרונים ולקיות ירא ומפחד אולי לא השלים חוק
 עקרי התשובה והקטנית כי העבירות יש בהם כדת ייסורין מומקין אותן כאשר זכרנו
 גם דוד עה אמ' חטאת נעוירי ופשעי אל תזכרי אך לא יזכיר הקדמות בפרט אחרי אשר
 טב מהן והתודה עליהם ביום הכפורים שכבר קיים מצות הוידי בהם ויש לו לבטוח
 שכבר נתקבל וידינו במה שהוידי ראוי לכפר אך כל הימים יתפלל על סליחת עונותיו
 כאשר זכרנו ואין מחובת התפל' לפרוט חטאיו רק מחובת הוידי ועוד מטעם אחר צריך
 להתפלל על עונות הימים הראשונים כי אולי יש לו עונות וחסאות שלא התבונן עליהם
 לא זכרם ולא התודה עליהם וכענין שנ' מנסתרו כקני יסודר הוידי חטאנו עיניו פשענו
 וחסאת כולל השבחה והפשיעה וענין הפשיעה כלשון חכמי ישראל כשאינו נזהר בענין
 שדרך בני אדם לקהר כאשר הקדמנו והעונו הם הזדונו וקפשיע' הם המרדי' מלשון מלך
 מואב פשע בעי והש' סולח כבודל חסדו גם למורדי' כן כי ישנו לו בכל לבס וכל'ה לקימ
 הרחמים והסליחות כי מרדנו בו ונ' למען שמך ה' וסליחת לעוני פי רב הוא' ונאמר דברי
 עונות גברו מני פשענו אתה תכפרם "

מוסר השכל במליצה לרב האי גאון זצל

כל ימינו זקנים וזקנה
 ואלו ימים וזקנה וזקנה

	ואזבל מש-	אלוהיך	ימלא
ימלא	שכחור חוקה	שמור מצוה	ותורה
ודע ביבם	תה נפשך	צורה	צורה
והתרחע ב-	אצילי עם	פליים	פליים
דיבקהם	ואל תט אל	כסילים	כסילים
תהינא	אונק אל פי	חכמים	חכמים
ועינך ת-	אסוף מהם	לשמים	לשמים

בסודך	ואל תרע	ותזכרמך	וגרדך	בכל שבחך	ונקמא בם
ובנות	לך בנים	ואם תוליד	חברך	תקמא ב	בכיסף אל
בחנות	סרס אבן	בכל עת	עשבים	אכול ורעה	במלח פת
ספרים	בכל כוונך	קנה להם	נדבכים	אגורה מ	ואל תשאל
בעורים	מלמד מ	ושים להם	בקברך	והשמן	בחר מות
בהונך	עניק לרב	והענק ת	שארך	לבקש מ	ואל תלך
לכבך	ושתעניק	אשר תתן	לשואל	היה שואל	ולמה ת
תרומם	רנך בהם	ידע כי ק	ביד אל	הלא חבל	שאל מאל
שלומם	יה עקב	ושלום לך	נמלה	והבט אל	ואל תישן
נכונה	היה באמת	מלאכתך ת	עצלה	לך תהיה	ואל נא רג
אמונה	בצדק ר	ומאונך	בירח	אגור ירח	ובקש
וגרמם	יה למם	והזן חמם	וקרח	עמי חורף	אשר יאכל
ומעמם	בכל משא	ותם לריק	גותך	מזונך מ	ואם לדרש
שמור לא	בך מושל	ואם יבחר	בריתך	וזכר נא בת	תהי יוצא
תגל לנ	וסודו אל	תכובכו	מונה	בכזרה אל	ראה יונה
נותו	רדחיק מ	ואם יצא	מלוכה	בימח אל	תהי שבה
בביתו	באלוהיא	שמור ביתו	ללחמו	נרוד נשר	ואם ירחיק
ונופש	ימי גשם	בחר שבת	מקומו	יבקש לו	בעזרי ומו
ורפש	בטיט ון	ואל תבא	והזקר	שמור רגל	ומפית אח
דרכים	ימי חורף	ואל תבא	ושקר	עלי כזב	נסור מב
מלכים	ימי צאת ה	בחר לצאת	גדולים	בפתחי זר	ואל תעמוד
ותאבד	לששן פה	ואל תפתח	אבלים	למשמן מ	ואל תתאו
וימר	לך ירע	דבר רע פן	ואיום	ליום נורא	ואל תשמח
לשונך	עלי מושל	ולא תרים	בעוד יום	יכוואך	לאדם פן
עונך	יה פוקד	בקודך פן	ותבחר	ליום אידו	ואל תדרוש
בכוונך	עשות חיל	ומה תיגע	למחר	לך יהיה	והתדע מה
יניחך	יצרך היא	וחנן את	תקלל	פלאים לא	אלדים או
פעמים	שלומך כל	לשואל על	ופלל	פגעבאל	ולשלומם
שלומים	תהי מוציא	אמור שלום	נעורים	אוהב אשת	וימיק
עבדך	יה לך נ	ואם שכיר	קשורים	בלבך שים	ודודיה
יליךך	באלוהיא	חשוב אותו	תדבר	עמיתך אל	ועם אשת
לאט לו	לעבודתו	ואם חקל	וחבר	ללצים אח	ואל תהיה
רפועלך	שכירותו	ושלם חיש	רחוקה	תהי עינך	ומורה
פתאים	עזוב דרך	שמע לי ו	חליקה	אמרים ה	ובכריה
פלאים	הזה תראה	בכל יום ת	ופחדך	בלבה תן	ואימתך

75

בגו חכם	ישונה דל	וחלך	ומבלא	דלה יושבים	בחושיך
ובן חכם	ישונה שר	ומלך	ובספך אל	תחי נותן	בגשך
ואם גאים	ונשאים	ישומם	ושרם ת	עשה לך את	מלאכתך
ומאשפות	ועפר דל	ירומם	ואת צורבך	דעה נפש	בהמתך
וגם איש	עשיר פתו	רצניה	ואם יגד	לך דבר	ידעתו
פעולתו	וחכמת דל	בזניה	רצה ושמע	כאלו לא	שמעתו
וכל מכתב	אשר תכתוב	קראה	ואם תדע	בסוד רע	וחבר
ואל ימצא	לך איש בנו	חטאה	יהיו לך	בטנך מטמון	וקבר
ומרשות	והודי מלך	ברחה	ואם תאהב	ענות שיר ב	נדיבים
דרוש צדק	ובקש לך	נבונה	דעה כי אז	תחי עונה	בזבים
בפתחם ב	פשך תמיד	תביאה	שמור נא ר	עך תמיד	כעין
ואם תאכל	בפתם חיש	תקטאה	לך פן י	חליף יודיו	כאין
ואם תקנה	נכסים אז	דאנה	ושנאת ר	עך רבה	תהי אם
תחי קונה	ולא כחת	ופגנה	יהי נד מ	מך אל סוד	משנאים
ואם תתאו	בלא שליה	אכילה	ערודך לימי	קצרים ה	זריעה
ושונה פת	חרבה מ	בלילה	ולימי ה	זקנים ה	נשעה
ושונה ה	סחורה ב	אנשים	ובעתה ה	תמותה ב	מגורים
ושרים סך	חריה גם	יששים	לך טוב מ	פנות אל י	גבירים
ולמד נא	לבניך	מלאכה	והחזר	במת מצוה	ולוה
תחי להם	ליום מחר	ערוכה	אל יקבר	אבלים גם	לנה
ולגמים	ולשנים	נשיכה	שמור תמיד	הכרך ו	עמיתך
בצפעונים	ולעתים	חפיכה	ואז תיקר	בנפשו א	הכתך
ואיך ישן	אשר ידע	בכל זאת	חזל לך מ	מתי רשע	לחברה
וכל מבין	ממלה רב	רגוזת	ואל תשתה	לך יין	לשכרה
ואם יעלה	הכרך מ	עלה אל	הנה תמיד	בתורת אל	ודתו
תקנה בו	בכל דבר	ומשאול	ואוה ו	חשוק לישב	בכיתו
תדבר לו	כמורש ת	חוניים	ואל תחמוד	לקניני	אנשים
ולא תזכור	אשר היה	לפנים	ואל תבוז	עמי עם	ורשים
ודע כי כל	אחי רש יש	כארהו	שאל מאל	ולא מן ה	עשירים
והעשיר	לראשם י	עלמהו	ותיקר ב	פשך בינות	זכירים
ועולם זה	בזה נוצר	ותברא	מחול נא ל	עמיתך חטא	וחובה
ועת רצון	ועת חרון	ועברה	ושובה אל	תחי תמיד	משובה
עשה חסד	גאל ופדה	והצל	ולא תמרוד	ולא תבזר	מדיה
ודע כי כל	ימותנו	כמו צל	ואל תאהב	ימותיך	פריחה

וְתַרְעַב	עַד־תִּחְתָּא	וְאֵל־תֵּאכֵל	יְדִיעִים	וְטוֹב־שֶׁבֶת	וּבְחֻבֵּעִים
וְעֵרֵב	אֲכַלְךָ־אִו	וְיִטֹּב־מִן	שְׂרֹוּתִים	וְהֶאֱחִים	מִחֻבְרִים
מֵאֻמָּה	שִׁכְעָד־תִּקַּל	וְאִם־אֵת	עֲבָרִים	בְּנִשִׁים־ךְ	וְאֵל־תִּכְשַׁח
תְּנוּכָה	לְעֵינֶיךָ	אִו־תִּשָּׁב	בְּסוֹדִים	אִמּוֹן־בְּהֵם	וְגַם־אֵל־ת־
וּמַעֲנָה	לְכֹל־דְּבַר	וְאֵל־תִּכְאֹב	בְּתַאֲוָה	לְנַעֲר־שֵׁן	וְאִם־תִּחְשׁוֹף
לְשׁוֹנָא	חֲלוּמֶיךָ	וְאֵל־תִּגִּיד	וְעֵרִוָה	חֲשׁוֹף־לְךָ־שֶׁת	מִצְוָה־ךְ
תְּדַיְנֹו	מִדְּרִיב־אֵל	מִבְּמַש־מִן	וְחֲרָף	עֲזוֹב־חֶמְדָּה	עֲזוֹב־אֶף־ךְ
שְׂאוּנֹו	תְּהִי־בְּאֵת	וְכִים־אֵל	בְּחֻזְרָף	בְּנֵה־לְךָ־לֹא	וּבְכִפְזֹו
דְּבָרִים	לְךָ־מֵרֹוֹב	וְחֲשֹׁמֵר	נֹוֹתָךְ	שִׁבְעָה־תוֹךְ	וְאֵל־תֵּאכֵל־לְךָ
כְּרֹוּם	יְדִיבֶכָךְ	וְדַע־כִּי־בֵן	דִּלְתָךְ	אֵלֶיךָ־עַל־דֶּלֶךָ	וְתִשְׁכַּח־שֶׁ
יְחִידִי	בְּבִי־לַיְלָה	וְאֵל־תִּדְרֹוֹךְ	כְּאֲחוֹךְ	בְּנִי־אֲדָם	חָשׁוֹב־לְךָ־כֹּל
יְצוּרִי	לְךָ־אֵל־כֹּל	וְאֵל־תִּאֲמֵן	כְּפֹחִיךְ	הִיְהִי־תְמִיד	וּבְמַנּוֹךְ
וְסוּרָה	מִתִּי־עוֹשֶׂק	וְדַע־מִי־בִים	כְּבִנְךָ	חֲבֵרְךָ־לְךָ	לְשִׁיחֶיךָ
עֲמוּרָה	עֲשִׂיהֶם־ךְ	וּכְסוּדִים־מִן	זְקִנְךָ	כֹּאֲלוֹ־הוּא	וְאֲבִיחָה
אַסְרָה	כִּפְיֶךָ־נִי	לְשׁוֹנְךָ־שִׁים	שִׁכְנְךָ	תִּאֲחֹר־מִן	וְחֲסוּר־אֵל
חֲבִירָה	הִיְהִי־בֵין־הֵן	וְכֹאֲלִים	וְאֵינְךָ	יְהִי־מִחֹרֶךָ	לְמִוְרָף־פֶּן
בְּחֻבְלְךָ	אִו־אֲסוּר	וְאֵל־תִּרְפָּה	אֲמַנָּה	בְּחַר־רַע־	וּבְמַנְעֵר־
אֲכַלְךָ	תִּשְׁלַח־ךְ	וְאִם־אוֹתוֹ	וְעוֹנָה	כִּכֹּל־רַגְעֶךָ	אֲשֶׁר־תִּמְצָא
עֲמִיתְךָ	אֵלַי־אֵשֶׁת	וְאֵל־תִּבְיֹוֹשׁ	וְרוּקִים	בְּסוֹגִי־לֵב	וְאֵל־תִּבְשַׁח
עֵיתְךָ	פְּנִימָה־ךְ	וְשִׁימָה־נָא	שׁוּקִים	שְׁלֹוֹמֶךָ־בִּי	וְשׂוֹאֲלִים־עָלַי
אֲנָשִׁים	וְחֲדָר־לְךָ־	כְּכֹוֹד־נָשִׁים	בְּאוֹהֲבִים	בְּעֵת־עֲשֶׂרְךָ	וְיִרְאֹו
בְּאִשִׁים	חֲנֻת־עֵינַיִךְ	לְבַל־תִּפְתֹּו	לְאוֹיְבִים	בְּדוֹלֶתְךָ	וְיִחַפְּזוּ
לְעוֹרָה	לְבַל־תַּעֲשׂ	וְשׁוֹתְפוֹת	יְהִים־	לְאִישִׁים־בֵּין	הִיְהִי־עֲבֹד
סְחוֹרָה	קְרוּבֶיךָ	וְלֹא־עֵם־כֹּל	בְּפִיִּם	וְגַם־תִּכְבֹּד	וְאִו־תִּיָּקֶר
בְּנֹוֹר	תְּהִי־שׁוֹכֵן	וְלַעֲדֵךְ־אֵל	חֲבִירֹוֹךְ	קְלוֹן־אִישׁ־מִן	וְאִם־תִּשְׁמַע
אֵל־יְהוָה	פְּנִיגָשֶׁם	וְסוּרָה־מִן	אֲמִרֹוֹךְ	כֹּאֲלוֹ־לֹא	סְתוֹר־עָלַיִךְ
נְעִימָה	תְּהִי־קוֹצֵר	זֶרַע־טוֹבָה	וְכִינֹוֹךְ	עֵרָה־בֵּינְךָ	וְלֹו־חֹשֶׁשׁ־שֶׁ
שְׁלִימָה	תְּהִי־מֵאֵל	וּבְמִשְׁכּוֹרְתְךָ	וְאֵינֹוֹךְ	יְהִי־נִיתְקָךְ	שְׂמֹוֹר־נָא־פֶן
אֱלֹוּדִים	וְיִשָּׂר־עֵם	הִיְהִי־תְמִים	לְעֲרִכְךָ	לְדַבֵּר־בִּי	וְאֵל־תִּרְבֵּה
גְבוּהִים	לְךָ־מֵה־בִּי	וְאֵל־תִּדְרֹושׁ	וְחֲרִיבְךָ	וְתִכְבֹּד	וְיִשָּׂר־מִן
נִקְבָה	וְחֲרָשְׁגִם	וּבְמִשְׁמָחָה	דְּחַבִּי־ךְ	בִּיד־גְדוּלָה	בְּנִי־אֲדָם
מְרִיבָה	עֲשֵׂה־עִמָּם	שִׁטָּה־אֵל־ת־	וְחַמְעוּרֹוֹךְ	תְּהִי־בְּאֵבֹוֹ	שְׂמֹוֹר־נָא־אֵל
לְמַדְתָּם	וְשִׁכַּח־לֹא	וְאִם־חֲכִמָּה	יְדִידְךָ	בְּאוֹיְבֶיךָ	וְאִם־יִתְרַע
בְּשִׁבְתָּם	פְּלִילֵי־עַם	שִׁבְחָה־אֲצִיל	בְּסוֹדְךָ	תְּבִיאֹוֹרָה	גְּעוּר־בֹוֹן־אֵל

עמיתך	ולא תחמוד	ולוה דל	ולדרוש	לך ללמוד	ואל תיבוש
ודעתו	כפי שכלו	וכל גבר	תהיראש	להכנס אז	היה זכב
מלאכתו	כפי תקון	וכל חושב	אמונה	דרך דרכי	והחכמה
ונאוה	יקרה היא	ונרבת לב	תבונה	וסוד ברע	וידאת אל
עבדו	גדבה ה	ואחות ל	ודין	פליל עם	היה אצל
וענין	במו סדר	תהי תמיד	בקנן	קנהו לך	ושתקנה
ומנין	בסוד קהל	תפלתך	בשרים	בחר עדים	ובמאורך
שכחה	נכוחה עם	היה עושה	דברים	אזי מרוב	יניחוק
ברחה	כליעל	ומאנשי	אבלים	ולצאת אל	נטוב לבא
ותעל	ארי זכב	היה נא ל	תגלים	בבית שמחה	לך מבא
לשועל	תהי וראש	ותשח אם	בלבך	לשונא מה	ולא תחשוף
אנשים	יריבון עם	ואם אישים	תחיבך	סתור אם לא	ושנאתו
יקושים	וסוד מפח	לכה מהם	מזורים	ובקר עת	הקור חולים
כנפשך	עד תמיד	אהוב את ר	וברים	לבב אישים	ודבר על
קודשך	פגע באל	ולשלומו	ברחה	ובמרון	נסור מדין
וגרה	שבעת שא	וסירה מ	ושוחה	עלי חוף בור	ואל תעמוד
ונורא	בשם גדול	להשבוע	ועמם	אבותיך	זכבר את
בסתר	לאדם בור	ואם תכרה	שלוכם	וכל דורש	קרובך
והותר	עמוד כורה	לך פן י	ותקרב	בצל מלך	ואם תבא
ומשא	בכל מתן	בחר צדק	ותקרב	ארי תעמוד	דעה כיעל
וחוסה	ועל מסכן	והזן על דל	יתרה	אנשים לך	ואו יראת
ויעץ	לבפשך שית	ומוכיח	ונורא	חודך גדול	ולכן פ
עליעץ	עלי קיר או	ולא תעלה	קרניו	תהי אוחז	לשור עז אל
גדולים	תקנא ב	ולעד אל	רצוניו	תהי תוכך	ואריה אל
פעלים	לך איש רב	ואל תחמוד	יקרה	תהי מבן	ויש בת ש
וקימה	תנומתך	ועורה מ	וברוה	אבותיה	ושובה ל
עלומה	להבין ת	קרא ודרוש	יהי בא	אשר מאל	וכל דבר
תבונה	אשר אין לו	וכל גבר	לשובה	אמור גם זאת	רצה בו ו
אמונה	בהמה ב	הלא הוא ב	לקבר	תביא	וטוב שב
בשואל	ימותך	ואל תגעד	בגבר	להתחתן	בתולה מ
בהואל	להעניקו	ורצצה נא	שרים	לך בינות	קנה דירה
כלב טוב	מעט לתת	ודע כי ה	וצרים	נת חומדים	וסירה מ
			וסויתך	במאכלך	היה קרוב

לך טוב מ' זעוף פנים ומטוב
 ומחוסר אשר יתן בכוס
 מעט טוב מ' אשר יתן בעושר
 ובה גלות ועול מלכות תקבל
 ומסר אל היה נושא וסבל
 ותמיד נפ' שך תהיה נעמה
 יתן על כל אשר תאכל ברכה
 ואל תשוב במקום צר במורא
 לארץ ר' חבת יד לך וגוה
 ואל תכאב לדבר סף ונדד
 ולא תרדוף סלול יחיד וכדד
 ויש דבר אשר בו לא תקנה
 יזי חיש בא לך כאשר תאוה
 והנולד ראה טרם עלותו
 בראשיתו דעה מה א' היותו
 וסורה מ' אנוש לבב ועקש
 וחסר מ' מך מכשול וכוש
 ומפי אש דבריו איך תחזה
 ומאמר כל אנוש כאשר יצוה
 ואל תאמן לך בדבר הגותו
 אבל כי אם בעיניך ראיתו
 היות מן ה' זמן ירא וחרד
 ואל תאמן באיש כוגד וכורד
 ואם תבנה בנה ושמור גבוך
 ואל תבנה לך כי אם בשלך
 ואם תאהב לטוות את יסודך
 במקום ש' תהי הורס ביך
 היות עס ב' עלי דינד באלס
 וזמורע כפיך אל תשלם
 וסולך אל תהי נושא בדיך
 חקור דיך ודפר את חרונך
 ודבר ה' אמת תקר ותוכה

29

ואם יתן בכל עונה
 והשכל יזי תמיד דביקד
 ואם אתה תשימהו קשורך
 למרפא הוא יזי לך מ' מורדך
 דעה חכמה ואם דעתה פליאה
 דעה חשבון ובין ספרי רפואה
 ותדע לך איז מולד לבנה
 ועת המד' עדים שנה בשנה
 שמור נא ל' כד מכל ידונים
 ותלבש את בגדיך לבנים
 ואם תלוח לך שלום ואם אין
 לך מות ב' מגרים אל תכאן
 ואל תאמר לרעך טוב ומחר
 ויש עמך לתת אל תאחר
 היה קובץ לכל חכמה ואוסף
 קנה בינה ולא יזב וכסף
 וסקוי מ' חלתך גם מורדך
 איז תמצא לדגס ל' חברך
 והתרע את בעליה וכוון
 אשורך אז ברויה תבוון
 קנה מן ה' עבדים ה' צעירים
 ואל תרכה לתת בהם מחירים
 ורוחק מ' פני מושל ורודה
 ואז תקנה לך חצר ושדה
 שלשה ת' עטה תחשוב בשפר
 קנות שדה קנות רע וספר
 ואם תהיה טבע נמים ושנים
 תהי אכן טבע צירי יגונים
 יאו איש ש' יחסיף אל בשני
 והוא יחסיף עונות על עוני

חכמים	דברי ד	שמע תמיד	ומה יע
עלמים	אנשים נ	וסרה מ	חיותו
וחוקה	שמור תורה	וסוף דבר	ולא נברא
צדקה	לך מאל	אני תורה	לבוראו גם
			שמור חוקים ומשפטים
			ודן נפשך כמו תדין
			אחרים

ספר חיראה לחסיד רבינו יונה גירונדי זצל

טוב לגבר כי ישא עול כעגוריו כי טוב לאדם לשאת עול של הקכה ולתת מוסרו
 ומוטות על גוארו להכנס לעבודת הכורא עולם ויזכר את כוראו בימי כוחו וככל יום
 ניום ויוסף אומץ ויתחזק במצות כורא עולם ויכניס אהבתו כלבו ויחשוב הכורא תמיד
 לכבוד עיניו ועל ידי כן יתן יראת הצור על פניו ויכניע לבו וישפיל קומתו ואתרום
 עיניו וילך שחוח ויתקה על עגות כעגוריו ויבכה עליהן תמיד וישמור בכל כחו מחטוא
 עוד במסתרים ולא יעשה במחשך מעשיו ואז יהיה אהוב ונחמד בעיני הכורא וכל רואיו
 יאשרוהו אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיי העולם בכל כקר בהקיצו
 משנתו יודעו בעיניהם כרתע וכחפז מאימת הכורא בזכרו חסדו אשר עשה לו ואמונתו
 אשר שמר לו כי החזיר לו נשמתו אשר הפקיד אלנו ואז יכרך כלבו הכורא אשר הבדיל
 לעשות עמו כי חדש וקחליף כחו וכאמו הדברים האלה על לבו תבער אהבת הכורא
 בלבנו ואז יא ישוב על מטתו דרך עול אך במהירו נוריות יקום מיד ואם יפגע בו מנוול
 ויוליכונו דרך עולות שיב אמרו לו וישם אל לבו כי אם יקרא גוי בעל חוב אז אדם
 אחר אליו יקום מיד אז מפני כבוד אדם או מפני ריוח שיבא לו חיי שעה או מיראת
 הפחד ממוץ כמו נפלה דליקה בעיר יקום מיד במהרה ולא יתרחש אז אם יצטרך
 ללכת לעבודת המלך יקום ואל יתרחש סן יעלילו עליו או למנוחן בעיני המלך על
 אחת כמה וכמה לעבודת מלך מלכי המלכים הקכה שיש לו להזקר לקום במהירות
 ובנוריות וירא סן יאחר לבא וכל מעשיו יחשוב לעשות לשם שמים ולפי כוחו ילך
 בדרכי החכמים ויהיה ככנע אל יעמוד ערום ממתנו אף מיושב כמו שהיה מתפאר ר'
 יוסי זל מימי לא ראו קורות בתי אמרי חלוקי אך יקח חלוקו ויכניס בו ראשו וזרעו
 ואז בקומו יהיה מבוסה ואל יאמר הגני כחדרי חדרים בבית אפל מי רואני ומי יושדיכי
 כי מלא כל הארץ כבודו לפניו כחשכה כאורה וילבש בגדיו ויהיה לו טלית קטן
 וילבישו מתחת למדיו כי עקר מצות צניות לזכרון ללבשו תמיד כי לזכרון המנוז כתבם
 ולמען לא יסור האדם אחרי פירות לבו ואחרי מראה עיניו המחטיאי את הגוף והדרך
 חזק לא ימצא כי אם בלכתו בדרך אשר דברי ערוה מוצאים גם על כן ילבש אותו מיד

כלא ברכה אם לא רחץ ידיו וטוב להיו זריו ליטול ידיו קודם ויברך עבור לעשייתו וצריך
להצטנף מעומד ויחלתו עלית קטן טוב שיחנה בעין סרבל כי חזן בזה פסקוק וינענע
מנעליו של ימין תחלה ואחריה כך של שמאל ויקשור של שמאל ואחר כך של ימין כמו שאמ'
דמותי ורא השם יבא את כולם לקיים דברי המצוה ודברי ר' יוחנן כתיביליו כך מנעליו
מה תשליו בשמאל חף מנעליו בשמאל וימעת קומו להתהלך על הדרך וכפוף קומתו
ויטוח ראשו כי השיכה למעלה מראשו ולכן כהן לבנות ראשו ואל יחיה בגלוי הראשי
וילך ויבדוק עצמו בבית הכסא ושם יחיה זנוע יבגלה עצמו כי אם לפניו טפה ומאחריו
טפחים והחשה מלאחריה טפה ומלפניה ולא כלום ולא ישתין מעומד פן יקויו ויזננות
ביתות על רגליו ויראה בכרות שפכה אלא יעמוד במקום גבוה או בעפר תיחמו
ואם ישתין מעומד יזהר פן יאחזו באמה אלא יעטרה ולמטה לצד הארץ ואף אם הוא
בסני כי אחרי אשר הענש גדול כל כך שהוא מביא מכול לבו מואר יש לו לאדם להתחזק
ולקדם עצמו אף במותר לו וכך ר' הקדוש מיימו לא הכניס ידיו למטה מאכנתו וכשישב
לפנות ישיב ויבגלה ויכסה ויקום ואל יפצר עצמו ליפנות בחזק פן יכתקו בני הכרסא
וישתכן ויקנח בשמאל אבל לא בימין מפני שמראה בה טעמי תורה ואוכל בה ויבדוק
עצמו יפה יפה כי אחרי אשר קרבו וכוני מעיו צריכין לברך את הכנורא תמיד שאמ' ברכי
בפני את ה' וכל קרבי את שם קדשו חזן נאה להביא בטן מלא נואה לפני הקב"ה רכונ
של עולם לברכו וישמר פן ילכלך בגדיו לא תמי רגלים ולא ברעי אם יש לו יכולת
יקויו שני מוכספי אחת שלבש בעצת תפלה לברך למען יחיה נקי ויתר בתפלתו ואם חזן
לו יזהר שלא יטנף את שלו ויכבדו תמיד להסיר כתמי הנוא' מעליו וירחץ בכקו' כפיו
במים אם יש לו ויחמם יפה יפה ויברך עליון על כטילת ידיו וברכת אשר יצר ימתין עד
התפלה ואם ברך אשר יצר יאמר עד אהי נשמה כי הוא המוכנה להולפי' חונה פותחת
בברוך ואז בעת התפלה יתחיל אשר נתן לשכניו בינה או חוזר ויברך אשר יצר ועל
כטילת ידיו יברך בשעת ניגוב ידיו ולא ככטילתן ומיד יברך על מנות זיוית בטלית
אשר לבש אם לא ברך בהתעטפו וככל פעם שהוא מתעטף צריך לברך ואחרי כן יניח
תפילין של יד בזרוע שמאל למעלה מן הפרק שקורין קוב"ה בלעז מעט כנגד הלב
ויברך להניח תפילין ואחר ישים של ראש כנגד המוח ויברך על מנות תפילין ואל ידבר
בין תפלה של יד לתפלה של ראש שח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך על של ראש שתים
להניח ועל מנות ותמיד ימשמש בתפילין בשל יד ואחר כך בשל ראש למען יזהר להיות
בכקו' כי תפילין צריכין גוף נקי שלא ישיח בהן ולא יישן בהן וצריך לברך כשימשמש
זמן גדול אחר הכחתן דקיימא לן כרבנן דבי רב אשי דכל אימת דמשמשו מברכי ומפיי
מורי הרב ר' שמואל בר שכינור שמעתי דאין צריך לברך משום משמשו אלא כשהן כעקרין
מומקומן והוא מחזירן במקומן ולענין אינה יש שלשה חלקים בדבר כשהן כראשי און
בהן שיכת עראי אבל לא קבע וכשהוא אוחזן בידו לא עראי ולא קבע פן יפלו מידו ואם
הניחן אלא מראשותיו ופרוש סודר עליהן וישן אצלם בין עראי בין קבע וככה לבית
הכסא חולצן חזן לר' אמות או כורכן ומניחן בלי בתוך כלי בחיקו כנגד לבו וילך לבית

ככנסת ובבוא המוך לבית הכנסת ימחל פעמיני כמו שכתוב בית אלקים נהלך ברבא
 ויבדוק וינעלונין פן יהיו מטונפים וכן אמר שלמה בחכמתו אמור רבליך כאשר תלך אל
 בית אלקים ויבא לבית הכנסת ואומר בכניסתך ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחוה
 אל היכל קדשך ביראתך וישב במקומו ואם יש לו עוד טלית יתכסה בו ויברך להעבט
 בציצית וישב ולא יפתח פיו עד איסקה מעט וישב אל לבו לפני מי הוא עומד ומי האומע
 דבריו ואז ילבש חדרה ואימק וניע ורתת ויפתח תפלתו על הסדר אחד המורה ואחד
 הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים ויתכן מלבשויו שכ' חכנו לקראת אלוקיך ישראל
 וכשהוא מתפלל לגביה קולו בתפלתו אך יאמיע לאזניו מה שיזיא מפינו ויחתיך בשפתיו
 כל תיבה ותיבה ואל יבלעם גם סוף התיבות יחתיך להפרידם מתיבה הסמוכה לה פן
 יכסל בספרו בגוים את כבודו אבחי ירושלם את וכן כל את ואתו ואותה הסמוכה למס
 צריך להפרידם זה מזה וכן אלוקים אמת וכיוצא באלה ולא יהיה מאריך בתפלתו יותר
 מדאי בכבוד פן יחשבנהו לכבוד ולך ובקריית שמע יהיה מאד זוקר שיזיא בשפתיו
 וישמיע לאזניו רוח תיבות שבו ויתן ריוח בין הדברים כדרכי רבותינו ע"ה ככל לבבך
 ועל לבבך וכיוצא בהן וככל אחד ואחד משלשה פסוקים האמורים בפרק ראשון יאריך
 עד שיחשוב הוא והיה ויהי ולא יאריך באלף האחד ולא ימחר בחית לקרותה בחטף
 ויאריך בדלת עד שיחשוב בלבבו שגורא עלם הוא וולך למעלה ולמטה בשמים ובארץ
 וארבע רוחות העולם ממזרח ומערב צפון ודרום ותקום רכה ולימה איברים שבו ואם
 לא יוכל לבוין כל כך יכוין ה'אמא עתה אלוקינו עתיד להיות אחד ובכל פעם בקושרו
 שם המיוחד יחשוב בו פירו קריאתו שהיא ארון כל' בכל לבבך באני ירוץ יצר טוב ויצר
 רע ובכל נפשך אפי' נוטל בשמתך ובכל מארך בכל מ'יה ומדה שהוא מודד לך אשר
 אכבי מנצח היום יפסיק עד יחשוב היום נצטוו לי על לבבך עד כאן בוכת הלב' ויעקב
 קבל' עול מלכו שמי' ואפי' מהלך בדרך ככון לעמוד עד שיגיע על לבבך אך מפסו ראשו
 יצא ידי חובה מכאן ואילך יקרא כדרכו בכונה לפי כונו כשיגיע לוקשרתם לאות על
 ידך יושמש בתפלין אל יד והיו לטוטפות בין עינוך וימשוש בשל ראש וכשיגיע וראיתם
 אותנו ישיין בציציתו ויחתיך זין תזכרו ואל ירמוז בעיניו ויקרן בשפתיו וימלול ברבלי
 ויורה באש צפתיו וכי תיבעת ה' כל עשה אלהי ובתפלתו מיושב אל ישמוך לאחרינו ולא
 יחא מנטה לצדדין דרך ברו' לא ישב וראשו כפוף שלא יראה פני ה' ושב חוץ לארבע
 אמותיו ושני אזניו על עצם הירך מקום חיבורו לבוין מכאן ומכאן ושני ידיו תחת לבושו
 הימנית על השמאלית כנגד טיבורו ולא יפשוט רגליו אך יהיו שוקיני על עמדם למען יהיה
 יותר ברעדה ויראה' וינענע כל גופו לקיים כל עצמותי תאמרכה' ובקומו להתפלל
 יכוין רגליו זו אל זו וישוח ראשו וידחוק אזניו לגבוש כנגד חבורתו וישי' ידיו תחת לבושו
 הימנית על השמאלית ויעשה שבע כריעות ישוח בברכת אבות תחלה וסוף ישחה כברו'
 אחת במחירות ויזקוף בשם בכתו וישחה במודים תחלה וסוף ולא יותר בברכות אבל
 כשהוא פוגע אלם פסי עות מתן שלום באיאל בתחלה וכורע למיין וכורע לפניו וכורע
 ותהיה הכריעה כמו שאמ' חכמים עד שיתפרקו כל החלונות שבחדרה ועד שיראה אישר
 כנגד לבו וזוהו כשר ברצח איהר בין פרק חליו השדר' כנגד הלב וכאדם זהוהו מוכרע

ואינו נראה וכשקראו אחת אז יתפרדו החליות ונראה אותו בשר ואל יחזור עוד במקומו
 פן יחשב ככלב שב על קיאו ולא ירוק בתפלתו ואם כוונתו לו רוק מכליעו כשמוצו וחק
 לא יבהק בלעז אינטיילידי ולא יפהק בלעז בדליידי ואם סיהק מניח ידו על
 סנטרו חו על פיו ולא יאזוז מאומה בידי כי ירא פן יפול מידו ולא יתכוין ולא
 יתפלל לא כנגד רבו ולא לאחורי רבו ויסדר תפלתו אך לא יעשה קבע כאדם החומר
 חוק קבוע הוא עלי בכל יום כך וכך תפלה מוטלת חובה עלי לא יעשה תחומי לפני
 המקום ואל ישייך בתפלתו לאמר כמה התפללתי בכוננה ראיה היא להתקבל כי הוא
 משלשה דברים המזכירים עונותיו של אדם כי מקטרגי עליהם ואומי וכי רחמי הוא לכך
 שתתקבל תפלתו והלא עשה כך וכך אך יחשוב בלבו כי מאד קרה לו לעמוד בתפל יותר
 אזלי יבשר אחר מעונותיו הקטנים ויזכור כי בשר הוא רוח קולך ולא ישוב ומה יתרוץ
 לו להתבאר במעשיו הלא לכך נוצר ואם על כרחו יבא לבו יא' ל'כב באזני עולם שבונו
 ועברו מן העול אשר עשו טובה לך ידו יותר ממנו וכעודו בבית הכנסת אל יקום לו דבר
 חול עם אדם ואף לא בשעת קריאת התורה ואם ישבו אצלו כפי אדם המדברי ברצון יניע
 שפתינו וידמה עמנו כמתפלל ולא יתפאר לומר איני מדבר כי כל המתפאר כמעט הוא
 נוטל את שכרו ויענה אמן על כל ברכה פי גדול העונה אמן יותר מן המכרך ופנתחין
 לו שומרי גן עדן ויהא שמי רבא יענה בכל כמו בפיו ובכל כונתו ולא יאז מכות הכנסת
 בשעת קריאת התורה אם לא בין גברא לגברא לעולם בין בשעת תפלה בין בשעת ברכת
 המזון כל שעה שאדם עשוק לדבר בשכינה לא יבוע בשפרו כי אם בידי ער פרק העליון
 וכצורו עד חלוקו אבל לא ברביו ובכל אר בשפרו ובמעליו ואם נבע יטול
 ידיו או ישפספס בעפר או בקיסם ואם יצטרך לחכך יחכך מעל לחלוקו ולא יבוע לא בכנה
 ולא בשער בית השחי ובית הערוה ואם יבוע יטול ידיו או ישפספס בעפר או כצורו או
 בקיסם ובשעת תפלה טפח מנוגל אפי באשתו ערוה ואם לקרו שמעול התפלל ולא הסתכל
 בה ויזא מכות הכנסת בכתח בדרך כריע ויאמי' חכמי בדקתך וגו' וילך וכלכתו בדרך
 אישנה יותר מראי ואל ישפל סודרו על עיניו פן יחשב ללעג ואל ילך בקומה זקופה כי
 ההולך בקומה זקופה רמה כמשלך המורא מעליו אלא ילך במדה בינונית לא זקוף ולא
 בפוף יותר מראי לא שלא וראה הוא כנגדו בפניו וישפיל עיניו אלא יראה כנגדו
 כמלא עיניו ואם פגע דבר ערו כגון אשה בין יהודית בין ארמית בין פסואה בין פגויה
 בין גדול בין קטן יעצם עיניו או יסבב לפר אחר כדי שלא יראה וכן אמר החכם אין לך
 דבר חוצץ בפניו קטאו כעצימת העין וכן אם פגעהו ורחוזה או כל שהמה נזקקין זה
 לזה אשתכל בהן יהי מקדים פסלו כל אדם ואפי' גוי כדי זיקיה אהוב וכחמוד לבריות
 אך לא בשלל אשה ויבא לבייתו בשלל ויסיר תפלו וייתכס בכוס של יד על של ראש ויסיר של
 ראש תאל' ואח' של יד ויסיר מכסיו וילבש אחרות טובה שילמוד מיד מעום רכותו ולבו
 מחיל א' חיל ומיד טרם ילך לעסקיו ואם הוא אדם חלוש ורגיל בפת שארי' אבל מיד ויטול
 ידיו תחלה בהרבה מים וככל הפחות יטול ממי רביעי' הלוג ויתן ב' פעמים מים על ידיו
 וישפספס היטב אלא יחא דבר חוצץ כי כל החוצץ בטביל' חוצץ בטבילת ידיים ויבדיקה
 בטילה שלא יחזור מים הראשונים ויעמאו את קידים ויגבס היטב ויברך על הלחם

המוציא ויתן דיווח בין תיבה לתיבה וכל מה שיהנה בו מן העולם הזה בין בפירות בין
 ברוח בין באכילה בין בכל דבר שיהנה אסור ליהנות בלא תרצה ויברך בכל דבר לפניו
 ולאחריו הברכה המונרת בה על פי רבותינו עה"ה ואם אינו בקי ילך חלל בקי ללמוד
 ואל ישים עצמו כהמומה ואם לא מצא בקי ילך ויניח הנאתו ולא יקנה מן הדבר עד אידע
 לברך עליו את בוראו כדת וכמשפט וכשיברך יכוין לבו לברך את הבורא ולא כדבר
 הרגיל בפה אדם לנאת שלא ככוונה וכן לברכת המצות וכל מעשה האדם אשר יעשה
 דברים לשם פועלם ולא מצות אנשים מלומדה מהקב"ה אבותי ומאד יהיה נכוע באכילתו
 במדע שיעדתי מברך ברכת המזון ואח"כ ישתה מים או יין להשלים מאה ברכות ביום
 והכל לשם שמים וטרם ילך לעסקיו ילמד פסוק או הלכה לקיים מצות והגית בני ואותה
 שעה למוד בהגיון הלב ולהיות אזכורו שניו פקוחות אל אשר מוציא בשפתיו ואל יפסיק
 מנאמתו לדברים בטלי כי אף לומר מה נאה אינן זה מה נאה כיר זה אשר יש בו דבר שבה
 שומריהן עליהן ברו' שככה לו בעולמו הרי זה מתחייב בנפשו קץ לנחת חולין אשר כל
 דברי עבירה תלויין בהנאה בהן עובר בלאו ועשה עשה ודברת עם לא בדברים אחרים
 ולא הבהא מכלל עשה עשה ולא כל הדברי יבעים לא יוכל איש לדבר וכל שכן להפסיק
 מדברי תורה החייבין לעסוק בהן ועל המוספיקין נאמר הקוטפין מלוח עלי איח בורש
 דתמים לחומם מאכילים אותם בחלי רתמים בגיהנם אחרי כן ילך לעסקיו כי יפה דרך
 ארץ לא יוכל אדם לעבוד הבורא אם לא יטרח לבקש ממונותיו וכן חמר דוד אשרי
 כל יראת ה'הולך בדרכיו יגיע כפיו כי תאכל אשרך וטוב לך ויהיו עסקיו באמונה
 וירחק מדבר שקר ומחברת אנשים רעים וממושג לנים ואם יצטרך לשבת עמקם פן
 ילעיבו ויתלוצצו עליו ויראה כעושה עצמו חשוב אל יכנס לתוך דבריהם ולא ישוב להם כי
 אם בקוצר רוח ויקום מיד שיוכל ויוקח בלי להנות חברו לא בדברים קל וחומר במזון
 ואף עסקו עם חברי יהיה באמונה פן יתחלל עם שמים ותורת ישראל תתבזה על ידו
 ואם ישמע מוציא דבה על איש לא יאמן להם כי שמא הם שוכחין לא יעשה עצמו כמאמין
 ואל יאמין ואם יקללוהו אדם או יחרפהו אל ישיב לו ממומה ויהיה כעלב ולא עולב
 ואל יצא לריב מהר ואל יבא חלל בני אדם מתלחשים יחד ואל ינא דבה על אדם אדם
 ואפילו הוא זנאיו ואל ישכח בלבבו כי אם אשר המקום שבה וטבל ענינו ועסקו יהיה
 לשם שמים נבאבו מעסקו אל יאב בטל כי מה לאדם להיות יושב בטל הלא הטלה
 מביאה לרדי עמוס ולרדי הרקורים רעים אף כי תלמוד תורה אין לו שיעור ואם יבאו
 אורחים לביטו יכניסם לביטו כהסדר פני יפות ומיד בבאם ישים להם לאכול כי פעמי
 בא העני ולא אכל והוא ברע לשאול ניתן להם לחמו ומימינו את אשר יאכל בפני מאירנות
 ואף אם היה לבבו עצב וראו ישחפה מלכו בפניהם ויחמם בדבריו ויתן להם למשיב
 כפי אשרי אם יהיו לו אלה עבדים יארת הוא בעצמו ויעמד עליהם מן לבו גדול כאברהם
 שאמש למלאכים והיו לו כמה עבדים ושפחות שבוכי ביתו אעפ"א אנארו לו כערכיים
 כדברי רבותינו ז"ל וככל מה שעשה על ידי עצמו שלם לו הקדוש ברוך הוא לישראל
 כבודו ובעצמו ולא יספר לפניהם כך וכך אירע לי קצת תלאתיו כי דברים אה אברהם

לזוכן מצינו באברהם שקראם ארמים וגדול הכנסתם יותר מקבלת פני שכינה וכשעת
 האוכל יראה את עצמו כמזעזע שאינו יכול להיטיב להם יותר וכן הוא אלו ותפק לרעב
 בפשק תצא כפשי שאין לי מה ליתן לך ואם ילינו אלנו יאשיבם במוטב ומגותיו כי גדולה
 מנמות העוף בהיותו שוכב בטובו ויותר עושה לנכות רוח הממשיכו היטב יותר מן
 המאכילו ומשקהו וגלבל הוא החומר בעולם וכצאתם לינים ויתן להם פת צידה לדרך כי
 פת לחם ישפע גבר כי על אשר לא נתן יהונתן לדרך פת לחם בהסדרו מאתו כתבלבל
 הדבר ונהרבו בקני כוב שמונים וחמשה נושאי איסוד בדי והענק תעניק להם מסת נכות
 ידך ואם באה מזנה לדרך שמש בה ואל תתרשל בה כי זהירות מביא לירי זריות כקוות
 פרישות טהרה קדושה יראת חטא חסידות וענוה ויהא זקיר בכבוד חכמי בא חכם הנלך
 תקבל פניו ככבוד וכבדהו יא חתן בעיר לך ועסוק בו ושמחהו כי המאמרו זוכה לראו
 בשמחה יראשלים יא מת בעיר טרח בו וספרהו אף במדה בינונית כי אין כבודו לומר מס
 שלא היה בו נסתיקה יפה אך המדות אשר ידעת אשר היו בו טובות תספר ותלנהו אם יש
 ברית מילה בעיר טרח ועסוק וקיה כמוסיעו במצוה כי גדול שבר מסייע בעושה מצוה
 ואם חבריך בצרה היה צר בצרתם ואל תשמח בעת כאלוכם וקיה אמוח בטובתם שמעת
 צרת ישראל הרחוקים האנח ותתפלל עליהם וכש על הקרובים בך הנזר על כל הבא
 על הטוב ועל הרע תשמח בייסורין ואשוב הכל לטובה בכל מדה ומדה שהוא מורד לך
 נזהר בכל מזורך ואל תבעט בייסורין ואשוב הכל לטוב ואמור כל דעביד רחמנא לטוב
 ואתרחק מן הנדירים כי בעון הנדירים בניס מיתים ואשתו של אדם מתה ומן השבעות
 ומן הכעם כי כל הכועס מבלבל דעתו ונחמו ולא יתייב באהבת הכורא וכן אמר רבותי
 לא תרתחולא תחטיא וככמה מקומות דבר שלימה בחכמתו והקר בעש מלבך כי בעש
 בחיק כסילים נוח רגון לא עלה בידו אלא רבונותו וגם משק רכינו שהיה אבי לחכמים
 ולנביאים כל מקום שבה לכלל כעם בא לכלל טעות ואשילנו אם עשה לך חס
 שלא כהובן א תקפיד ולמד מהלל עבונתן זל ואף להטיל אימה בתוך ביתו מצוה להראות
 עצמו כעשן ודעתו מיושב ורוחו נחה ואל יטול אימה יתירה אך במדה בינונית ואל יקרע
 כליו בחמתו אף לא יאחית כל מאומה ויכוף את יצרו מכל אשר יתאזה אף מזהה בטלה
 כי מה יתרון בדברי' שלא לנזר אין זה כי אם הרבות פשע והוי רצוי לאחיק ולאחיריק
 ואל תשכח הלילה וקאטה לך עם אדם אך לך ותרצא אותו עד שיתפייס ואף אם חטא לך
 בקש מומנו פיוס וא תאמר הן חטא לי עליו לבא לפייסני כוף את יצרך ולך אינו למען לא
 יבכיה לבדך ותקיה מתנועב על פני הטורא ש תעבתה כל גבה לבי ומאד הזקר שלא
 לשקר אף בדברי הכאוי כי חלול השם יש בדבר ואף לא להסתקרר באשרו כי יצא שכרו
 בהפסדו כי הוא מארבע כתי שאינן מקבילות פני שכינה כת שקרי כת חכפי כת נבי' כת
 מספרי לשון הרע' וכן עבשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לנוכל המאנה
 בדבורו כאלו עובד עץ כתי' הכא והייתי בעיניו כמתעתע וכתי' הדם הכל קמה מעשה
 תעתועים וקזקר מן הלינו כי היא שכינה לעבירות וקיא מעברת את המורא ומרבלת

85

הוא דבר אחר ויש להקפיד כי לפיכך חייב ושלם לפר
לשון הרע כי לכל יד רפואה מן מלשון הרע ושלם לקבלו על לא תשא שמשלם והתרחק
מן הכבוד וכבוד כל אדם והעבר על מדותיו והיו דין את כל האדם לכף זכות למען
יעבירו מן האמונה על פשעיך וידינו אותך לכף זכות חס אתה אל בני אדם שאתה חייב
בכבודו כגון אביך ואמוך כבודם ותירא מהם ולא תשא במקומם ולא תשתור את דבריכם
חס אמרו דבר אפי' ידעת כי אינו כן אלא תאמר לא כן היה ואם יש להם דבר עם אדם א'
תכריע ביניהם ואל תכנס לתוך דבריהם כי אף תוך דברי חברו חס נכנס בהם נקרא
גולם כללו של דבר כלמה שיוכל לתלות הכבוד בהם ולא בו ומאד יש להזהר בכבודם
כי הוקש כבודם לכבוד המקום והמכבדם כאלו כבוד המקום והמזערים כאלו צער עצמו
וחייב להאכילם ולהשקותם ולהלבושם ולהכניסם ולהוציאם ואם אין לו יסוב
על הפתחו ויתן להם ומה שיעש להם דרך כבוד יעשה כי יש מאכיל אביו פיסונו וטורדו
מן העולם ומאחיבו ברחים ומביאו לחיי העולם הבא היה אביו עובר על דברי תורה א'
יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כת' בתור' כך הוא והוא יבין
מעצמו וא' יתבייש ולא ידבר על מעשיהם בשום ענין אפי' זרק ארנקי לים או לאור בפניו
לא יכלימו ואם שמש אדם מדבר עליהן שלא כהוגן יקרה שניו ויאמרו לו סקר אתה דובר
אך אין לו להכחש ואלו ידבר על מעשיהם בשום ענין אפי' זרק ארנקי לים או לאור בפניו
ימחה חו' יוסף האחר למד עליוהם דברי בגדי אחרים ורצונם הוא כבודם וחס שמחלו
על כבודם כבודם ממחלו והיה ירא מן החכמים כמו אדרש רבי עקיבא
את האלוקים תירא לרבנות תלמידי חכמים והדבק בהם
ובדריהם האנשים ועמוד מפניהם ואף מפני הזקנים שאינם חכמים וכטל
רצונך מפני רצונם וכבוד אחיך הגדול ואחי אביך ואחי אמוך ואיש אמוך ואשת אביך כי
כלם דרשו חכמים זל מן המקרא דכבוד את אביך ואת אמוך אל תרדף אחר ישיבת עמי
הארץ ולצים כי מהם לא תלמד חכמה כי אם דברי רבי ולצון אך רדוף אחר החכמים כי
מהם תלמד חכמה וא' תהי' בז לדבר אחיך וא' תלעב לטום אדם וא' תמנע טוב מצעליו אם
שאלך אדם על טוב שבעול או דבר מצו' א' תמנעו מלעשותה אך אם אין דעתך על הדבר
אומר לו ועשה כחכמתך והיה רביל כדקרה בפי כחך ולכל הפחות שעבד עצמך לבוא
לתת כופר נשדך חק קבוע בכל שבוע פרוטה או מחצ' כי אפי' עני המתפרנס מן הצדקה
יש לו לעשות צדקה וכשתתן לעני תן לו בשתר כי מתן בשתר יכפה אף ועייד קודמיו
וא' תקפזן ירך מהלנות לעני בשעת דחקו כי גדול המלנה יותר מן העושה צדקה וצדקתי
עומדת לעד כי איננו חסר בדבר ויחשוב כי לכמה גוים הוא מלנה בלא רכית ואם יקשה
בעיניו להלנותו בלא משכון ילוננו במשכון ויקבע לו זמן להלוואתו וכתוך ימי ההלוואה
לא יקראו לעשות מלאכתו או כל דבר אס' לא יתן לו שכרו משלם שנה אה כרביית
וכמעשרות אל תרפה ידיך מלוקלה כראוי כיוצא מכל דבר שמשתכר הן ללמוד הן לכתוב
הן לעשות מלאכה או אף אס' מציא חו' נקנו לו במתנה או כל ענין שיבא הן כסף

הן אה זהב מן הכל יפריש מעשר כי דבר זה אין לו ערך
 דבר לבסותו התייר במעשרי אל תגמכ דעת הכריתת וחסי
 בחברך יותר מדאיו ולא תאמר לו דבר זה עשיתי בשבילך ולא עשית בשבילי אך אם יטעה
 וידמה כי בשבילו עשית אין צורך לומר לו לא עשיתי בעבורך כי הוא מטעה עצמו ואין
 זה גנבת דעת כלל אל דבר כל צד גנבת דעת אסור אל תזכור שם שמים לבטלה כי
 המזכיר שם שמים לבטלה ראוי לנדותו ואף לא לצורך במקום מטונף ולא תשבע כלל
 ואף לא הכניס ואף לא במדותיו ובמעשיו כגון שמשו ומשרתיו מלאכי מעלה וכן לא
 ישבע בתורה ולא באמת כי השם נקרא אמת ויי אלקים אמת ולא יקלל חבריו בשם אף
 לא עצמו כה יעזרני השם ואל ישמע שם טומאה על שפתך כמו שמות קדשים
 יעקרו ויהרסו וכשתזכירם לצורך בפני הגוים אמור בשפה רפה וככבוד ראש

וכל דבר כדלוגד דבר ערוה לא ישמע על פיך כגון להזכיר זונה או כל דבר נבלה כי
 שוחה עמוקה פי זרות מעוניקים לגביהם והופכים לו גזר דין של שבעים שנה לדעה
 ואף השומעים וזאתקים ונהנים באמיעה ואינם הולכים משם נכשלים בדברי ואל תחמוד
 חביריך כי שמה אשר הוא דבר והגזר בכשרים לוקה בגופו ואל תביא עצמוך לזר
 חסד להיות בקי מוי ומישראל פן יכשלו בני אדם על ידך שיחשדוך חברות מחול לכל
 החושים לך ואל תהרוג כנה ואל תעשה אדם דבר מיאוס בפני חביריך ואם עשו
 אחרים לפיך ונמאסת מחול להם ואל יכשלו על ידך ואם מצאת רוק מוטל הרס וסלקו
 או כסהו ומחול לאשר עשה אותו פן יבא אחר ויכשילנו שלא ימחול והקור שלא
 ימצא טנוף על בדיך או שומן או כל דבר מאוס כי המתלכלך ואינו נזהר בנקיות
 משביח אהביו של מקום לבריות וחייב מיתה שנאמר כל משבחי אהב מות אל
 תקרי ומשבחי אלל משביחי ויראי השם שאינם משמרים עצמם בנקיות אומרים רואים
 כמה לגודי תורה מאוסים נמצא שם שמים מתחלל על ידיהם אל תפקד

נפשך בהשמות נקבך והמשה בקביו בדוליס ובקטנים עובר שמים אל תשקצו ולא
 יראה בך ערנות דבר אל תאמר אדם נחוש כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל
 ובמה מקומות הזקירה תורה לא ימצא נחש לא תחשאו ואין לנו לשום שום סימן
 אלא מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה ואם יש לו לאדם לעשות מצוה כגון להתחזר
 מוטב או לקצוץ בנו על הספר לא יאמר אמתין עד ראש חדש או עד חספה כי כל
 יום וכל עת טוב להתחיל ולעשות מצוה ומוי שאינו מקפיד לעולם לא יקפידו עמו
 אך המקפידים השטן עומד על ימיום לשטנם להחזיקם בטעותם אל תתכבד בקלן
 חבירך ואל תרים ודועך על שם בר ישראל להכותו כי הסותר לועז

של חברו כאלו סותר לועז של שכינה שבאמר

וזרוע ויהי ונהקבר חי שכל ואיש זרועו לו הארץ ואפי' בהרמת יד נקרא
 רשע שכל ויאמר כו' מה תכה רעך על כן יש לאדם להזהר מחד מלהכות אס לא בנו
 הקטן או תלמידו שקרא מוכיחו אס תוכיח את חברך אל תוכיחנו ויתבייש אבל תוכיחנו
 בסתר ואפי' מאה פעמים אל תלבין פני חברך ברכים כי המלבין פני חברו דיחשב
 לו דס שפך תדע ראוי סמקא ואתי חורא ואין לו חלק לעולם הבא ונזח לו לאדם שפי'ל
 עצמו לתוך כבשן האס ולא ילבין פני חברו ברכים אך אס תוכח הוכחת אדם בסתר כמה
 פעמים ולא קבל מותר לבייש ולהלבין פניו ולא שכתא ולרדפו עד שיקבל וכל מי שיש
 בידו לתוכוח ואתי מוכיח אדם עונד והעברה בראשו ואס תוכיחו אז נפשו הני' אל
 תתיחד עם שום חסד אפי' בתך או אחותך ואפי' פנייה מוז מאשתך ואפי' היא נדה ואמך
 ואי זה הוא יחוד סגור במופתח או במגעול וקו יהוד האמור בתורה כי יאיתך אחיך בן
 אמך ואפי' עם שתי בשים וטוב ליקר אפי' בפתח פתוח לראות הרבים משבת עם חשה
 אחת ופתי' לאורך במתכוין קול אשה מאוררת כי קול באשה צרוק אצרה וכל האומר
 בפי' ה' ירוס צרוק קול שער שנים נזאר כל האומר בפרשה לטבח' ואסור לו לסתכל
 אפי' באצבע קטנה של חשה לזון עניו וקו הערוק' וכל המרכה מעת לאשה מידו לידס
 בדי' להסתכל בה אפי' קבל תורה כמשה רבינו מידו של הקכה לידו לא יקנה מדינה של
 ביהכס' תמיד הקבל על שפתוך דברי יראת שמים כגון מי עז כומר סוף דבר הכל נשמע
 ועתה ישראל מה ה' אלקיך שג' מעמך כי אס ליראה וכו' מאד מאד הוי שפל רוח וכיוצא
 כאלה הרבל על לטונך וזו לא תבטל' אל תהדוק ראשך על הספרי' ואל תהרוב כנה על
 האולחן כי הוא נקרא מוכח ואל תדבר בשעת ברכת המזון גדל בניך לתלמוד תורה
 ולמעשים טובים גם לעת זקנה לא יסורו מהם ולמד לבניך הלכות נדה וחלה אסור וקטר
 דברים הנקובים בהם פן יאכילוך דבר אסור או לבני בית' הוי זקיר בברכת הלכנס
 בכל החדש בזמנה משיאונה לאורה ועד רובו של חדש כי אלמלא לא זכו ישראל אלא
 לקביל פני אביהם שבשמים בכל חדש וחדש דיוס' הוי זקיר בכבוד אשתך כדברי
 רבותינו אוהב אשתו פגשו ומכבדה יותר מבפשו וכולו' כי דייך שהיא מגדלת בניך
 ומגדלת עצמך מן החטא' נהוי זקיר באונאתה כי דמעיתה מצויה לפיכך אונאתה מצויה
 קרובה כי אערי דמעיה לא נבעלו' הסתר סודך וכל שכן סוד אחרים מאוכבת חיקך
 שמור פתחי פיך התבאח במנהגו כפי פחד והדרור מנוה עד שלים במנוה כגון מצא אתרוב
 בי'פ ונזא אחר הדור ממנו ויסוף עד יחפ ליקח ההדרור' מצוה שאין לה דורש תרשבת
 ולא תהי קלה בעיניך לא מנוה ולא עברה' ולא תכרה מעשות מצוה לא בטביל יראת הספד
 ממון ולא מפני פחד עונש הבוץ כי כדאי היא המוצ' לשמרך מכל הזק ואס חסד שלי יארע
 לך הזק באימן הוא בעל מלאכתך שומלא חסרונך שחסרת בעבורך באיתך לדרך שא כפי
 טוב והזהר בתפלת הדרך וזו היא יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתוליסנו
 לשלום ותציעידנו לשלום ותשמכנו ותצילנו מיכף כל אויב ואורב בדרך ותגחננו אל מחוז
 חסדנו בשלום ותחזירנו לבייתנו לשלום כי אתה שומע תפלה ברוך אתה ה' שומע תפלה
 ויהי אערה אפי' אס אינו רוצה ללכת כי אס פרסה וכתוך מהלך פרסה וכן

אם שכח לאמר ויהי זכור לאחור שהלך פרהסא חומר

תשנה דבורך כלאיך יהודי גם אם יאמרו לך בני ח

המכסנין ותתפש ותשם יראתך וכפסך על קרן הצבי

על הנס אך תירא תמיד פן יברוש החטא וזכור גיעקב חביבו

קטן כי קבוי נטורי איבה אל תהי צדיק הרבה רחית חשה ערומה טובעת בכרסא תחמר

חכמה ולא אראפא וכיוצא בז' שמעית חיש חומר להכו' חכרו' תחמר לו לא אגלה ואהיה

דכיל לא תעמוד על דם רעך ואמור לו כפי יכלתך שלא בלאון רכילות נאז' אתכפסך

הגלתי אל תשכח חשה ביפיה כפבי חבידיך פן על ירך וחמדה וכת' לא תחמוד קרי ביה

לא תחמוד וכן קרי ביה לא תחמדי' אל תקשט כפסך ותלך בין הנשים כדי איתאונן לך' ו

תרכה יחיה עמקן אפי' עם אשתו וזה רבוי שיחה כאותו שחל לברוריה באי זה דרך

בלך ללבו' חמדה בלי' עונה היה לך חומר באיזה ללבו' ולא יעיון כבדי זכע אלהן

ואפילו שמתין על הכותל כללנו אל דבר כל מה שיוכל אדם להתרחק מהן וממשאן

נממתן ודבורן התרחק כי תמיד יצר הרע נוער כאש להחטיא האדם לכן צריך האדם

להיות כל שעה יועץ תחבולות לעשות מלחמה עמו' אל תשכח אדם בפני שוכנו שמתקבא

בו ומתוך שחבו בח' לידי בנותי ואל תבנהו בפני אהבנו אל תבנה מקח חבידיך בפניו ו

תשכחהו חלא שתוק למה תשכ ותחניף' אל תכנס לביתך פתאום וכל שכן לבית חבידיך

אל תיעץ אדם לפי דרכך חלא תן ענה טובה והגב' תלכל מי שיעץ אתך לכבוד הכורא'

כללנו אל דבר כל דבר המוסר ללכך שאין אדם מבחין למה אתה מתכוין לטובה או לרעה

באמר בו ויראת מאלהך המכיר מחשבתך' אל תקרא שום אדם ככנו' יו אפילו שלא

בפניו ואפילו חומר לאדם כדי שיוכל להכירו אך דחק עצמך בענין אחר פל' בין פלניו עד

שיכרה' אל תקרא לשום אדם מישראל בשום דבר נוול ואפי' לקטן אסור לקריתו מאוש

דרך אהוק כי כלם נקיים וקדושים' ואל תשכח שום גוי לא בחן ולא ביופי חלא במעשיו

וכשתראה גוי עושה טוב' או נאמנות או צדיקה דאב' כי חסד לאמי' חטאת לישראל ו

לכף זכות אם לא בפניהם מפני דרכי אל' ואל תתן דיו לסופרי אומי' העולם הכותבי'

שמות הטומאה ופסוליהם כי אסור לשיי עידי עובדי עבודה' השמר מלנער בעלי חיים

פן בהמה קן עוף וכל שכן שלא לנער אדם שהוא עשוי כגלם המקום' אם אתה רוצה

לשכור פעלים ומצאת עניים יהיו בני ביתך ואך' תבזה אותם אך דרך כבוד תצנה להם

ותשלם שכרם מעלם ואל תדחם בלך נאוב כי הרבה לאוין יש בדברך ואלויו נמשא את כפאו

פלומים' תשכ בין העומדים ואל תעמוד בין היושבים ולא תישן בין קערים ואל תהי ער

בין הישבים ולא שמח בין העצבים ולא עצב בין השמחים כללנו אל דבר אל ישנה אדם מן

המונה אך הכל יהיה לטובה וכיראת שמים אדם רואה לצים איתלונץ כמותם' תתפאר

מאוס דבר שעשית ואף' תעמוד במקום שיש מעלה פן יבזה לבעך' ואם שמעית ששכחוך

בני אדם דאג והצער בדבר אל תפרוש מן הצבור כי לא תקבל שכר עמקם אם תפרוש

ושני מלאכים המלוים לו לאדם מכיחין ויהם על ראשו ואומ' פל' ספירם מן הצבור אל

יראה בהחמת צבורי' אם מנוך צבור פרחם אל תתגאה עליהם ולא תטול עליהם חיימה אל

בספר הדרי' ואם אתה שופר אל תחסר אות או תיבה או
תה שבור ללמד תורה קוזה בשעת מלאכתך מלשנות
כי ברבע יטענו חביריך ולא תשמע ומלאכתך מלאכת
רמיה ורמיה ונגח
אל תשכן באוהלך שפר חומש כתיב ופתיים שאינו מונה אם ידעת להגות א תיבה
ביתך בלא מעקה למדרגו' ולא תגדל כל ברע או שום מזיק כללו של דבר הסר מבייתך כל
הזיק וכל מכשול' שאלת בלי מחביריך או כל דבר לעשות בו מלאכה א תעשה בו מלאכה
אחרת ולא תשא שום דבר שלא ברשות כי האל שלא מדעת גזלן הוא' ולא תשאיל לאחרי' בלא
רשות מי ששאלת' ואם נתן לך אדם דבר להשתמש בו א תמכרו שלא ברשותו או אם נתן
לך דמי' ליקח טלית' א תיקח בהם חלוק כי המשנה מדעת בעל הבית גזלן הוא' כלל גדול
בתורה דע לך שני לחביריך לא תעבד' וכל עת וכל עת חשוב איך תעשה מצו' ואיך תשמור
מעברה כדי שתשלי' כל היום בטובה סוף דבר הכל כשמע הקשר מלבך כל מה שנותן און אך
הקטור תורה ויראת שמים' ובמקום מטונף בבית הקב"א יאזכר חשבוננו וזה הדבר יסיר
מלבנו מחשבת טהרה במקו' טמון ואחרי טהרתנו יאזכר למחשבתו הראשון איך יהיה זה קור
בעבודת הכבוד וזה נקרא ערום ביראה' לעת ערב לך וברוך עצמך יפה יפה טרם שתלך
לבית התפל' ולבש מכנסיך ועשה כל הקשר כאשר אמרנו בתפלת שחרית' ואם תוכל לא
תאכל לא בימות החמה ולא בימו' הגשמי' עד לאחר תפלת הערב כמו שדרשו רז"ל ואותי
השליכת אחרי גינן לאחר סבתאית תקבל על מלכות שמי' אם לא תאכל בעוד היו גדול
שיעור שלש פרחות' בא מביית התפלה והגיע זמן השכיבה יקרא ק"ש כלו שיש בו ימח
תיבו להזיק כל מזיק מרמח איברי' שבו ויאמ' ויהי נועם וקשבינו בלא התימ' ומקראו'
אחד המרבה ואחד הממעיט ויפקד רוחו ביד בוראו ויתורה וימחול לכל המערי' אותו
כדאמ' ומחיל לכל המערין ליה ויתן מטתו בין צפון לדרום ויחלץ אל אמ' ואח"כ של ימין
וישכב וישיר חלוקו במטתו ולא יראוהו קורו' ביתו מגולה ואם יש עם כתבי הקדש במקו'
אשר הוא שוכב שם יקסס וחומש צריך להניח בתיבה ומכוסה' ולא יזן פרקין פן יפסידו
על העיר ואם יש לו אשה יהיה נגוע ויזהר מדבר עמה ככלה כי אף אשה ככל' שכן אדם
לאשתו על הכל בא למשפח' ובשעת בעילה אל יקרר באשה אחרת כי כמעט עגשה בניו
ומזורים' ואל יכנה אשתו לרבר מצוה' לא יפייסכה' ולא ישמש עמה סמוך לוסתה עונה אחת
ולא ביום ויזקר מאד מאד שלא יוציא שום כובל ודבר ערו' מפינו אף דרך שמוק' ויתבונן
בשעת מעשה לאם מצוה ושיחיו לו בני' שילכו בדרבי קדם ולא יתבונן לקבצתו ויוקח כפי
יכלתו שלא יוציא זרע לבטלה' וקודם שיפייס ילמד לקיים מצוה וקבוצתו וישכב ויזן ויכנה
הנה כל הסדר הזה יקב כל ימי החלו' ועוד יוסף בהנה ובהנה לעשו טובה ויראת שמי'
וישלים פראשיותיו עם הצבו' בכל שבע שנים מקרא ואחד תרגום ואם איך לו תרגו' יקרא
שני' מקרא ואחד לעז וטוב יותר מלומ' ב' פעמי' המקרא כי התרגו' היה להכין המקרא למי
שאינו בקי כל שכן לעז פי' שהול' לטון הלוונות' והמקרא יקרא בגבימותיו כי הקורא בלא
זמירה התורה חגורת סקי' וכערב שבת יטרח לסעודת שבת ואפי' יש לו כמעט עבדי' יטרח

הוא בעצמו נשבע שבת הקדושת כלה ומלכה וסקולה בגדר כח השמות ויפתח ב
שבת כי היא דרכה מלח סבוכה ולפי כחו יקנה מעדני לעונב שבת ולא יאכל בערב שבת
היה ולא משה פן יפסיד סעודת שבת והמוך לערב יערוך שלחן וכסא ומנורה וכוין
היום זהיר לזיון לקדוש הוי' ויטול פטריו בכל ערב שבת וישחז סביבו
כמו זרצו וקיי' קספי וסביבו זה השמות סבין ועוד דרשו וירשת בני שלום אהלק זה
השמות סבין כי אם קחה הכרזל ולא יוכל לחת' חין זה שלו בית וירחן פניו ידיו ורגליו
בחמין לערב אחר מעשה כל זרכיו וכל מה איש' יחשוב לעשו לכבוד שבת ויוסיף מחול
על הקדש ועם חסכה ומשמש בבגדיו וידליק בעוד השמש בראש האילנות קדש היום
יתפלל של שבת וינחה ויתענג ויסיר מלבו כל אהבה וכל מחשב' כל כל מלאכתו עשוי'ת
ויכבד שבת ככשו נקיה כפי מה שיוכל ויאכל שלש סעודו ושלחן ערוך' לא ידבר אום דבר
בחפזו הצריכי לו אך בחפזי שמים חסכוני' שעברו מותר' ולא ירבה שיחה אם לא בדברי
תנור ויראת אמי' כי אף דברי תנור התירו בקושי' ולא יסיעו פסיע' גסה אם לא ללכת לדבר
מצו' ולא שום טורח איש' ולא ידבר מאוהביו שמתו מכל עמית נפשי' כללו של דבר נקרא
יום עונב ומנחה' ויוסיף מן החול על הקדש ולא יוציא דמע' מעיניו וישמרנו כהלכותיו על
פי רבו עה' במוציא שבת יבדיל בתפלה ועל הכוס לא הכדיל בתפל' ובא לעשות זרכיו
קדש סיבדיל יברך בא' אמה המבדיל בין קדש לחול ויעשה זרכיו ויסדר אלחנו כמוצאי
שבת אעפ' שאינו זריך' לא לכזית יולתה המלך כשירו וכתוסבחות' ובערבי שבתות יומי'
טובי יקב בעצמו כמו שאמרנו כללו של דבר לכל זמן בעת שמחה שמה' בפורים ירבה
בשמחה ובמשתה אך שיהא לבו לשמו' שלא יצא מפיו דבר ערוה ויבול פה בעת עשב עשב
משכנכם אב ומעמון בשמחה' משכנכם אל עד מוצאי יום הכפורי יקי חרד וירא מאימת
הדין תמיד בכל חדש יו אחד או יותר ישכ' בתענית או לכל הפחו' יאכל לחם ומי' נאותו יום
יהיה בבכי ובמספר כבי זה הכוכה בדמעו' ומספר בארש' האופד על מתו מקסד מעשו'
נאותו אני לי ששפתי חטא' שלו' או לי כמה חייתני כפי למלכו של עול' וזו היא קטטובה
המעול' שנאמר על ידי יאל הכביא קרעו לבבכם ולא בדרכים ושבוני' ה' בצו' וכי ובמספר'
ויתהא על עכו' נעוריו ששעה' ולא ישוב לעשות עוד ובכל יום יתודה על עומתיו הגלוי' לו
כהיותו ויהיה מור' ועונב ולא טובל ושרץ בידו ויתפלל בכל יו' כפי צלו לשונו על כל חולי'
עם הקדש שיתרסאו ועל הכריאי' שלא יחלו ושיכנלו מכל נזק ונסיג' הקבה את עמו ישראל
מכל גוי' ומרוח רעה ומדקדוקי עניו ומכל מיני פורעניו המתרבו' ובאו' בעול' ונשיתיר
כל אסירי עמו ונשיתיר כל חבלי היולדו ונשייב ליראתו כל האנושי' בידו בני' ועל חנוכי'
כבים שיתן להם זרע טוב וכשר ועל אותם שיא להם כבים שיחיו ביראת השם ועל בלם
שישמור הקבה שארית תורתו ויקום את נקמתם במהרה בימינו ועל עם הקדש שישובו
כתשו' שלמה ויקבלם ויחזירם בתשובה שלמה לפניו ויקרא בכל יום בפרשה ועתה ישראל
מה יי' לקיף שאל מעמד וכו' שכולה יראת שמים למען יזכור תמיד הכורא ולא יחטא

בעיר פאנו על יד צעיר המחוקקים אשר מבני שובציו

Handwritten text on a small, torn piece of paper at the top left, including the number '29'.

9^a q questo sefero ui e del signor
moreno bache

Handwritten text in cursive script, partially obscured by a stamp, including the word 'madre'.

Handwritten text at the bottom of the page, including the word 'd'.

carissimo amico ali 4 marzo
1804

vi prego mandarmi quella bala
di marcansia dal sudeto + mulattiere
ma vi dico che sono d'accordi lire 2. per
ruba

1797

1797

...

...

...

...